

OVERZICHT VAN HET BELGISCHE POLITIEK GEBEUREN IN 1999

Gedetailleerde inhoudsopgave

I.	De laatste maanden van de regering-Dehaene II	168
	A. Begrotingsresultaat 1998 en begrotingscontrole 1999	168
	B. De verdere uitvoering van het Octopusakkoord	170
II.	De verkiezingen van 13 juni 1999	174
	A. Een lange maar sobere campagne	174
	B. De dioxinecrisis - Het ontslag van de ministers Colla en Pinxten	177
	C. De verklaring tot herziening van de grondwet	181
	D. Een verrassende verkiezingsuitslag	184
III.	De vorming van de regering-Verhofstadt	186
	A. Het formatieberaad	186
	B. De krachtlijnen van het regeerakkoord	190
IV.	De start van de regering-Verhofstadt.	193
	A. "Snel en efficiënt", in een "geest van coöperatie"	193
	B. De begroting voor 2000	194
	C. Het conflict over de uitvoer van nucleair materiaal	196
V.	De verdere afwikkeling van de dioxinecrisis	198
	A. Overheidsmaatregelen	198
	B. De oprichting en werkzaamheden van de dioxinecommissie	201
VI.	Het asiel- en vreemdelingenbeleid	203
	A. Bijsturing van het asielbeleid - Regularisatiewet	203
	B. De versoepeling van de nationaliteitswetgeving	206
VII.	Het binnenlands beleid	207
	A. Institutionele wetgeving	207
	B. Staatshervorming	211
	C. De verdeling van de onderwijsdotatie - Het Sint-Elooisakkoord	215
	D. Andere communautaire problemen	221
VIII.	Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid	224
	A. Werkgelegenheid	224
	B. Sociaal overleg	227
	C. De sociale zekerheid	229
IX.	Het buitenlandse en het defensiebeleid	230
	A. Buitenlandse politiek	230
	B. Landsverdediging	234
X.	Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen	235
XI.	De evolutie in de politieke partijen	240

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1999

Mark Deweerdt

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd

De parlementsverkiezingen van 13 juni sneden het politieke jaar in tweeën. De rooms-rode regering-Debaene II nam in het voorjaar een laatste reeks begrotingsmaatregelen, zette de uitvoering van het Octopusakkoord voort en bereidde, in een enigszins gespannen communautair klimaat, een grondwetsherziening voor. Voor het overige werd het eerste semester goeddeels beheerst door de verkiezingscampagne, die in haar laatste weken met het uitbreken van de dioxinecrisis een onverwachte wending kreeg.

De verkiezingen werden gewonnen door Agalev, Ecolo, het Vlaams Blok en, in mindere mate, de VLD en de VU-ID-alliantie. De PRL-FDF-MCC-federatie trapelde ter plaatse. Zowel in Vlaanderen als in Wallonië leden de socialisten en de christen-democraten fors verlies. Een maand na de verkiezingen hadden liberalen, socialisten en groenen op alle beleidsniveaus paars-groene coalities gevormd, waaraan in Vlaanderen ook VU-ID deelnam.

De regering-Verhofstadt handelde tijdens de tweede jaarbelft de dioxinecrisis verder af, maakte de begroting voor 2000 op, installeerde de Conferentie voor de Staatsbervorming en zocht een oplossing voor de communautair geladen kwestie van de verdeling van de onderwijsdotatie. Een aanzwellende stroom asielzoekers noopte haar met spoed het vreemdelingenbeleid bij te sturen.

De cesuur in het politieke leven als gevolg van de verkiezingen en de coalitiewissel weerspiegelt zich in de structuur van dit jaaroverzicht. Hoofdstuk I behandelt de laatste maanden van de regering-Debaene II, maar neemt voor de uitvoering van het Octopusakkoord ook de ontwikkelingen onder de regering-Verhofstadt mee. In de volgende twee hoofdstukken komen de verkiezingscampagne, inclusief de dioxinecrisis, de parlementsverkiezingen en de vorming van de regering-Verhofstadt aan bod. Hoofdstuk IV bevat enkele algemene beschouwingen over de regering-Verhofstadt en behandelt de opmaak van de begroting voor 2000 en het conflict over de uitvoer van nucleair materiaal naar Pakistan. Een apart hoofdstuk is gewijd aan de verdere afwikkeling van de dioxinecrisis (V).

De volgende hoofdstukken overspannen weer thematisch-chronologisch het hele politieke jaar: het asiel- en vreemdelingenbeleid (VI); het binnenlands beleid (VII), inclusief de communautaire problemen en de Conferentie voor de Staatsbervorming; het werkgelegenheids- en sociaal beleid (VIII); het buitenlands en defensiebeleid (IX). Het jaaroverzicht eindigt met het gebruikelijke 'Varia'-hoofdstuk (X) en de beschrijving van de ontwikkelingen in de politieke partijen (XI).

I. De laatste maanden van de regering-Dehaene II

A. Begrotingsresultaat 1998 en begrotingscontrole 1999

Minister van Begroting Herman van Rompuy deelde op 5 januari mee dat het gezamenlijke overheidstekort in 1998 gedaald was tot 118 miljard frank of 1,3% van het bruto binnenlands product (BBP), een half procentpunt minder dan in 1997 en 0,4 procentpunt onder de doelstelling die bij de begrotingscontrole was afgesproken. Het was het beste resultaat sinds vele jaren. De overheidsschuld was eind 1998 gedaald tot 116,5% van het BBP, 5 procentpunten minder dan eind 1997 en 2 procentpunten onder de doelstelling¹. Van Rompuy erkende dat de forse economische groei en de lage rentevoeten het begrotingsbeleid gunstig hadden beïnvloed, maar hij beklemtoonde ook dat de regering de uitgaven strak in de hand had gehouden. Het aandeel van de overheidsuitgaven in het BBP was naar zijn zeggen in 1998 gedaald van 49 tot 48,4%. Het primair overschot (uitgaven zonder rentelasten) was met 6,2% het beste van alle EMU-landen.

Zoals eerste minister Jean-Luc Dehaene enkele dagen voordien had gedaan, liet Van Rompuy verstaan dat, gezien het gunstige begrotingsresultaat, de verlaging van de sociale werkgeversbijdragen al op 1 april in plaats van 1 juli zou kunnen ingaan. De regering had in september 1998, bij de opmaak van de begroting voor 1999, beslist een eerder toegezegde lastenverlaging voor de bedrijven pas op 1 juli te laten ingaan, maar na protest van de werkgevers de mogelijkheid opengeleten de maatregel alsnog drie maanden te vervroegen. Van Rompuy zei op 5 januari dat enkele sociale en fiscale maatregelen voor particulieren eveneens op 1 april in plaats van 1 juli zouden kunnen ingaan, maar dat een beslissing daarover bij de begrotingscontrole zou worden genomen.

Na kritiek van ACV-voorzitter Willy Peirens, die dreigde met protestacties in volle verkiezingstijd als enkele lage sociale uitkeringen niet per 1 april verhoogd zouden worden, liet premier Dehaene in *De Standaard* (19 januari) weten dat het kernkabinet al op 5 januari principieel had beslist zowel de lastenverlaging als de sociale en fiscale correctiemaatregelen op 1 april te laten ingaan, maar dat het akkoord na de begrotingscontrole nog door de ministerraad moest worden bekrachtigd.

Op 21 januari meldde *Le Soir* dat de Vlaamse en de Franse Gemeenschap ongeveer 8 miljard frank te goed hadden van de federale overheid. De minister van Begroting in de Franse gemeenschapsregering, Jean-Claude van Cauwenberghe, had op 23 december 1998 in de interministeriële conferentie voor Financiën en Begroting een nota ingediend waaruit bleek dat bij de berekening van het bedrag van de BTW-opbrengst dat de federale overheid doorstort naar de gemeenschappen, de zogenaamde onderwijsdotatie, sinds 1990 een verkeerde parameter was gebruikt voor de denataliteitscorrectie. Daardoor zou de Vlaamse Gemeenschap 4,6 miljard frank en de Franse Gemeenschap 3,4 miljard frank te weinig hebben gekregen. Een technische werkgroep werd ermee belast de bevindingen van Van Cauwenberghe te onderzoeken. Op 23 februari zou het kabinet van Financiën de vaststellingen en de cijfers van gemeenschapsminister Van Cauwenberghe bevestigen.

¹ Ingevolge een nieuwe berekeningswijze van het BBP, daalde het gezamenlijke overheidstekort later tot 1% (98 miljard frank) en de schuldratio tot 116,2% van het BBP. Het tekort van de federale overheid kwam op 1,8% uit.

Bij de voorstelling (12 februari) van het jaarverslag van de Nationale Bank van België zei gouverneur Fons Verplaetse dat er na 2002, wanneer het begrotingstekort volledig verdwenen zou zijn, "een gezegende periode" van "zeven vette jaren" zou aanbreken. Er zou tussen 2003 en 2010 jaarlijks 50 miljard frank extra beschikbaar zijn om van België "opnieuw het grote sociaal-economische land te maken dat het vóór de oliecrisis was".

Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) publiceerde op 16 februari de zogenaamde economische begroting, die de basis vormde voor de begrotingscontrole. Het verlaagde zijn groeiprognoze van 2,2 naar 2% (de begroting voor 1999 ging nog uit van een economische groei van 2,4%). De kortetermijnrente zou volgens het INR 3,1% bedragen, één procentpunt minder dan bij de begrotingsopmaak was verwacht.

In het vooruitzicht van de begrotingscontrole drongen de vakbonden eind februari, begin maart aan op een bijkomende belastingvermindering van 1.000 frank per maand op het minimumloon (ca. 43.000 frank). Bonden en werkgevers waren het daar op 10 februari in de Nationale Arbeidsraad (NAR) eens over geworden. Het voorstel paste in het centraal akkoord 1999-2000 en was bedoeld om de zogenaamde werkloosheidsval te helpen dichten en werklozen aan te zetten sneller een job te aanvaarden. In de regering was er, met name bij de CVP en de SP, grote terughoudendheid tegenover het NAR-advies, zowel om budgettaire als om juridische redenen, meer bepaald de vraag of een dergelijke belastingverlaging mogelijk was voor enkel werknemers uit de particuliere sector. CVP en SP gaven de voorkeur aan een gelijkaardige parafiscale maatregel.

De Hoge Raad van Financiën (HRF) adviseerde de regering op 5 maart het primair begrotingsoverschot op 6% van het BBP te handhaven. Door de dalende rentelasten zou het financieringstekort in 1999 daardoor al tot 1% van het BBP beperkt kunnen worden.

Een week later, op 12 maart, bekrachtigde de ministerraad de begrotingsaanpassingen die het kernkabinet had voorbereid. De regering hield het primair overschot op 6% van het BBP en verwachtte een financieringstekort van 1,2 (in plaats van 1,3)% van het BBP. Van Rompuy zei dat het tekort op 1% kon uitkomen indien de regering de "veiligheidsmarge" van 18 miljard frank om een stijging van de kortetermijnrente op te vangen, niet zou hoeven te gebruiken.

Het kabinet had 10 miljard frank kunnen vrijmaken voor wat in de media 'verkiezingssnoepjes' werden genoemd. De vermindering van de sociale werkgeversbijdragen werd vervroegd van 1 juli tot 1 april. Ook de toegezegde fiscale en sociale correctie maatregelen zouden al op 1 april in plaats van 1 juli ingaan. Het ging om onder meer de verhoging van de pensioenen (+ 0,5%) van de vóór 1991 gepensioneerden, de toekenning van een verwarmingstoelage aan de trekkers van het gewaarborgd bejaardeninkomen, de verhoging van de inkomensgrens voor hulp aan bejaarde gehandicapten, de verhoging van de werkloosheidsuitkering voor alleenstaanden, de verhoging van de kinderbijslag voor +18-jarigen en de verhoging van de belastingvrije som voor echtgenoten. Al die maatregelen zouden 5,7 miljard frank kosten.

De Rijksdienst voor Jaarlijkse Vakantie kreeg 3 miljard frank terug die hij enkele jaren eerder had uitgeleend aan de federale overheid. De Vlaamse en de Fran-

se Gemeenschap kregen een eerste schijf (4 miljard frank) van de achterstallige BTW-middelen voor hun onderwijs².

Ten slotte werd in de begroting een provisioneel krediet van 1 miljard frank ingeschreven voor de bestrijding van de 'werkloosheidsval'. Met het NAR-voorstel voor een belastingverlaging op het minimumloon weigerde de regering, ondanks druk van de PS, in te stemmen. Wel nam ze op 30 april, tijdens haar laatste vergadering vóór de ontbinding van het parlement, het besluit de minimumlonen van 1 juli tot het einde van het jaar via een aanpassing van de bedrijfsvoorheffing maandelijks 1.000 frank minder te belasten. Drie weken later, op 19 mei, kwam de regering wegens technische, praktische en juridische bezwaren van dat besluit terug. Zij stelde een verlaging van de sociale werknemersbijdragen met 1.500 frank per maand in het vooruitzicht vanaf 1 januari 2000, maar zei dat de definitieve beslissing daarover bij de volgende regering lag.

B. De verdere uitvoering van het Octopusakkoord

Het federale parlement had in het najaar 1998 de belangrijkste bepalingen van het Octopusakkoord van 24 mei 1998 over de hervorming van het gerecht en de politiediensten in wetteksten omgezet. Te regelen bleven in hoofdzaak de diverse aspecten van het statuut van de 'geïntegreerde politie': tuchtstatuut, vakbondsstatuut, personeelsstatuut en pensioenstatuut. Gouverneur Lode de Witte van Vlaams-Brabant, de voorzitter van de ambtelijke werkgroep voor de politiehervorming, zei op 5 januari in de bijzondere kamercommissie voor de Hervorming van de Politie dat het niet mogelijk zou zijn het volledige statuut van de geïntegreerde politie vóór de verkiezingen van 13 juni door het parlement te laten goedkeuren. Zeker het personeels- en het pensioenstatuut zouden werk zijn voor de volgende regering.

Op 11 februari keurde de Kamer een wetsontwerp goed dat het vakbondsstatuut van de geïntegreerde politie regelde. De wet van 24 maart 1999 tot regeling van de betrekkingen tussen de overheid en de vakverenigingen van het personeel van de politiediensten werd gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 8 mei 1999.

Begin februari dienden kamerleden van de Octopuspartijen een wetsvoorstel over het tuchtstatuut van de geïntegreerde politie in. De vakbonden reageerden negatief. Zij hekelden de volgens hen zwaardere tuchtstraffen, verminderde inspraak en verruimde onderzoeksbevoegdheid van de korpsoversten. De bonden spraken van een politieke wraakneming voor de uitgebleven sancties in de Dutroux-zaak en stelden acties in het vooruitzicht.

Op 11 en 22 februari pleegde minister van Binnenlandse Zaken Luc van den Bossche met de politiebonden overleg over het nieuwe tuchtreglement. Na de tweede vergadering herhaalden de bonden hun kritiek en spraken zij er hun ongenoegen over uit dat er nog geen overleg was geweest over de nieuwe arbeidsvoorwaarden, bezoldiging, loopbaanmogelijkheden en pensioenregeling.

Op initiatief van de socialistische ACOD, het liberale VSOA en de autonome vakbond van de gerechtelijke politie (GPP) betoogden op 26 februari in Brussel ca. 2.000 politiemannen tegen het voorgestelde tuchtstatuut.

² De tweede schijf zou in 2000 worden betaald, maar in het najaar besliste de regering-Verhofstadt het saldo al in 1999 uit te keren. Uit een aanvullende controle bleek toen dat de achterstal 6,8 miljard in plaats van 8 miljard frank bedroeg.

Minister Van den Bossche diende op 2 maart enkele amendementen op het wetsvoorstel in. Beoordelingsfouten zouden niet langer als tuchtinbreuken worden beschouwd en bij een schorsing zou maar maximum 25% in plaats van 50% van de maandwedge ingehouden kunnen worden. De bijzondere kamercommissie keurde het wetsvoorstel op 10 maart goed. De voltallige Kamer stemde er op 25 maart mee in. De wet van 13 mei 1999 houdende het tuchtstatuut van de personeelsleden van de politiediensten (*Belgisch Staatsblad* van 16 juni 1999, tweede uitgave) stelde de tuchtstraffen vast, regelde de tuchtprocedure en bepaalde de voorwaarden van de voorlopige schorsing van politieleiden tegen wie een tuchtprocedure loopt. De nieuwe regeling was duidelijker en strenger dan de statuten van de afzonderlijke korpsen.

Intussen had het protest van de vakbonden zich verlegd naar het voorstel van financieel statuut dat de werkgroep-De Witte had uitgewerkt en dat de regering op 9 maart aan de Octopuspartijen had meegedeeld. Nadat voorzitter Paul van Keer van het Nationaal Syndicaat van het Rijkswachtpersoneel (NSRP), de grootste rijkswachtbond, van het voorstel kennis had gekregen, kondigde hij meteen acties aan omdat de inpassing van de verschillende graden bij de politiediensten negatief zou uitvallen voor de rijkswacht. Van Keer dreigde met stiptheidsacties tegen politici en hun plakploegen tijdens de verkiezingscampagne. Op diverse plaatsen in Vlaanderen hadden op 12 maart spontane protestacties plaats.

Op 15 maart zou in Neder-over-Heembeek een eerste gesprek plaatshebben over het financieel statuut van de geïntegreerde politie. Toen minister Van den Bossche vernam dat honderden rijkswachters voor het vergadergebouw waren samengestroomd, liet hij de vergadering afzeggen. Hij zei dat hij enkel in een serene sfeer wilde onderhandelen.

Samen met minister van Justitie Tony van Parys presenteerde Van den Bossche op 17 maart het voorstel van financieel statuut aan vertegenwoordigers van de vakbonden; de onderhandelingen zouden op 31 maart beginnen. Diezelfde dag zetten BOB'ers demonstratief persoonlijke pc's, printers en faxtoestellen op straat; zij gaven daarmee aan niet langer persoonlijk materiaal voor speuronderzoek te zullen gebruiken. In *De Morgen* lekte op 17 maart een brief van rijkswachtcommandant Herman Franssen aan de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie uit, waarin hij tegenvoorstellen deed voor "enkele anomalieën" in de hervormingsplannen.

In Namen betoogden op 19 maart ca. 7.000 rijkswachters (bijna de helft van het korps) tegen de voorstellen van de werkgroep-De Witte voor hun toekomstig financieel statuut en tegen het nieuwe tuchtreglement.

De vier oppositiepartijen die het Octopusakkoord hadden ondertekend (VLD, PRL, VU en FDF) schreven op 22 maart een brief aan premier Dehaene waarin zij zich distantiëerden van de voorstellen van de ambtelijke werkgroep voor de inschaling en bezoldiging van de politiediensten, en aandrongen op bijsturing. In de bijzondere kamercommissie voor de Hervorming van de Politie zei minister Van den Bossche op 23 maart dat de voorstellen van de werkgroep sneuvelteksten waren en dat de regering bij de uitwerking van een definitieve regeling rekening zou houden met de opmerkingen van de rijkswachters en de oppositiepartijen. Een onmiddellijke gelijkschakeling van de beloning van BOB'ers met die van de GPP'ers sloot hij om financiële redenen uit.

Op 30 maart voerden in enkele steden leden van de autonome vakbond van de GPP symbolische acties om op hun beurt hun grieven tegen de voorgestelde financiële regeling te uiten.

Van den Bossche en Van Parys namen op 31 maart kennis van de opmerkingen van de politiebonden op de voorstellen van de werkgroep-De Witte. Zij beloofden op korte termijn nieuwe voorstellen te doen, waarover tussen 12 en 16 april in drie werkgroepen onderhandeld zou worden. Op 21 april zouden 'plenaire' onderhandelingen beginnen, die tegen 30 april tot een akkoord zouden moeten leiden.

Tegen de afspraak in voordien geen acties te houden, betoogde op 20 april in Gent het NSRP tegen de recente benoeming van een honderdtal GPP'ers. Volgens de GPP was de benoeming het eindpunt van een selectieprocedure die in 1995 was begonnen. De manifestatie zou een verklaring kunnen zijn voor de stugge houding van minister Van den Bossche op 21 april, tijdens de eerste onderhandelingsronde met de vakbonden.

In de daaropvolgende dagen klarde de sfeer op. Op 29 april bereikten Van den Bossche en afgevaardigden van VSOA, CCOD, ACOD en NSRP een voorakkoord van politiestatuut. Het voorzag in onder meer gratis geneeskundige verzorging (tot dan toe voorbehouden aan rijkswachters), het behoud van de pensioenleeftijd voor rijkswachters op 56 jaar (tegenover 58 of 60 jaar bij andere politiediensten), de bevestiging van de lonen van GPP'ers en de invoering van een nieuwe voor rijkswachters gunstige weddeschaal. Door de tegemoetkomingen aan de vakbonden zou de politiehervorming 2 miljard frank meer kosten dan de 5 miljard frank die oorspronkelijk waren genoemd. Van den Bossche verwachtte tegen 10 mei het antwoord van de bonden.

Het Nationaal Syndicaat van de Belgische Politie (NSBP), waarbij uitsluitend agenten van de gemeentepolitie zijn aangesloten en dat deel uitmaakt van het in maart 1999 opgerichte Autonoom Syndicaat van de Belgische Politiediensten (als koepel van vijf neutrale vakorganisaties van de gemeentepolitie, gerechtelijke politie en rijkswacht), reageerde verbolgen op het verschil in pensioenleeftijd tussen rijkswacht en gemeentepolitie, dat een aanfluiting van de beloofde harmonisatie werd genoemd. Ook bij de gerechtelijke politie kwam kritiek los op de verschillende pensioenleeftijd. Het ongenoegen kwam ook tot uiting in de 'traditionele' vakbonden. De christelijke CCOD verwierp op 6 mei het voorakkoord "omdat het personeel van de gemeentepolitie en de gerechtelijke politie niet de plaats krijgt die het verdient".

De vier oppositiepartijen die het Octopusakkoord ondertekend hadden, vroegen op 6 mei in een brief aan premier Dehaene de uitvoering van de politiehervorming stil te leggen tot na de verkiezingen van 13 juni. De regeringsvoorstellen gingen volgens de oppositiepartijen tegen het Octopusakkoord in doordat zij te veel bevoegdheden gaven aan de federale politie, ten nadele van de lokale politie. Premier Dehaene antwoordde op 7 mei dat er sprake was van misverstanden en dat de uitvoering van het raamakkoord over de politiehervorming een zaak voor de volgende regering was. Diezelfde dag keurde de ministerraad een ontwerpbesluit over de structuur van de federale politie goed, dat minister Van den Bossche lichtjes had aangepast na kritiek van de politiecommissarissen van de grote steden, die door de PS was overgenomen. Nog op 7 mei betoogden in Gent ca. 3.500 leden van de (vooral) gemeentepolitie en gerechtelijke politie tegen de hervormingsvoorstellen.

Op 10 mei bleek dat enkel de rijkswachtvakbond NSRP bereid was het protocolakkoord te ondertekenen. Hoewel de handtekening van één representatieve vakbond volstaat om een juridisch geldig akkoord te sluiten, vond minister Van den Bossche dat een te smalle basis om het nieuwe politiestatuut te schragen. Daarmee was de politiehervorming verdaagd tot na de verkiezingen van 13 juni.

De regering-Verhofstadt die na de verkiezingen van 13 juni aantrad, besliste de politiehervorming pas op 31 maart 2001 van start te laten gaan, in plaats van 1 januari 2001. Later (28 september) werd gezegd dat de federale politie en de lokale politiediensten gelijktijdig operationeel zouden worden op 1 januari 2002. De regering-Verhofstadt nam, ondanks de andersluidende mededeling die minister van Binnenlandse Zaken Antoine Duquesne op 6 augustus had gedaan en de oprichting (13 september) van een begeleidingscomité, in het verslagjaar geen verdere maatregelen voor de politiehervorming.

Begin maart waren de burgemeesters van de negentien gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het eens geworden om zes in plaats van zeven politiezones te vormen. Over de afbakening van de politiezones nam de regering-Dehaene geen besluit meer. Ook de regering-Verhofstadt liet het dossier onaan-geroerd. Wel liet minister Duquesne enkele keren uitschijnen het aantal politiezones te willen beperken van 160 tot 170; de regering-Dehaene had nog van 218 politiezones gesproken.

Nog steeds in uitvoering van het Octopusakkoord keurden de Senaat (4 maart) en de Kamer (18 maart) een wetsvoorstel goed dat een kader creëerde van referendarissen en parketjuristen om magistraten bij de rechtbanken van eerste aanleg en hoven van beroep resp. onderzoeksrechters bij te staan. Het voorstel voorzag ook in een weddeverhoging van de lagere magistraten. De wet van 24 maart 1999 met betrekking tot de parketjuristen en de referendarissen [...] verscheen in het *Belgisch Staatsblad* van 7 april 1999.

Bij wet van 29 april 1999 tot wijziging, wat de wedden van de magistraten van de rechterlijke orde betreft, van het Gerechtelijk Wetboek (*Belgisch Staatsblad* van 30 juni 1999) werd de wedde van vrederechter, zittend magistraat bij de rechtbank van eerste aanleg en het hof van beroep, substituut-procureur des Konings en substituut-procureur-generaal met ingang van 1 januari 2000 aanzienlijk verhoogd.

Op 1 resp. 22 april keurden de Kamer en de Senaat een wetsontwerp goed tot regeling van de bevoegdheidsverdeling ingevolge de integratie van de zeevaartpolitie, de luchtvaartpolitie en de spoorwegpolitie in de federale politie. De wet van 3 mei 1999 verscheen op 29 mei in het *Belgisch Staatsblad*.

Aansluitend bij, maar als zodanig niet opgenomen in het Octopusakkoord was de modernisering van het tuchtrecht voor magistraten, waarover de Kamer en de Senaat, eveneens op 1 resp. 22 april, een wetsvoorstel van Renaat Landuyt (SP) goedkeurden. De wet van 7 mei 1999 tot wijziging, wat het tuchtrecht voor de leden van de rechterlijke orde betreft, van het Gerechtelijk Wetboek (*Belgisch Staatsblad* van 30 juli 1999) breidde het aantal tuchtsancties uit.

Op 8 juni vernietigde het Arbitragehof het artikel uit de wet van 7 december 1998 op de 'geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus' dat de verplichte oppensioenstelling van GPP'ers die 60 jaar waren en 25 dienstjaren telden, op 5 januari 1999 had laten ingaan. Volgens het Arbitragehof was dat een discriminerende maatregel omdat agenten en officieren van de gemeentepolitie pas in 2001 verplicht met pensioen zouden worden gestuurd. Het Hof had de wetsbepaling al op 10 maart geschorst; achttien officieren van de GPP konden daardoor opnieuw aan het werk gaan.

Op 4 juni verkozen de magistraten uit hun midden 22 van de 44 leden van de Hoge Raad voor de Justitie; het ging om elf Nederlandstalige en elf Franstalige magistraten, waarvoor er 28 resp. 38 kandidaten waren. De aanwijzing in het jaar van de 22 niet-magistraten door de Senaat liep niet van een leien dakje. On-

der de 76 kandidaten waren er maar twee Nederlandstalige vrouwen, terwijl er volgens de wet in elke taalgroep van elk geslacht ten minste vier leden zitting moeten hebben. Het bureau van de Senaat besliste op 7 oktober een nieuwe oproep tot kandidaatstelling te doen en de periode daarvoor met 45 dagen te verlengen. Er dienden zich nog eens 29 kandidaten aan, onder wie twintig Nederlandstalige vrouwen.

De Senaat stelde op 23 december, met de vereiste tweederde meerderheid, de 22 niet-magistraten van de Hoge Raad voor de Justitie aan. Het Bureau van de Senaat had op 17 december de elf Nederlandstalige kandidaten aangewezen die ter goedkeuring aan de senatoren zouden worden voorgesteld. Volgens persberichten hadden de drie meerderheidspartijen en de CVP de mandaten onder elkaar 'verdeeld'. Vier van de voorgedragen kandidaten waren van VLD-signatuur, drie hadden een CVP-stempel en telkens twee kandidaten hadden de steun van de SP en Agalev. De Volksunie sprak van een "platte politieke koehandel" die haaks stond op de geest van het Octopusakkoord. De partij besliste uit protest niet langer aan het overleg onder de zogenaamde Octopuspartijen deel te nemen.

II. De verkiezingen van 13 juni 1999

A. Een lange maar sobere campagne

In de politieke wereld was begin 1998 overeengekomen de verkiezingen voor Kamer en Senaat, die volgens het Kieswetboek op 27 juni 1999 zouden vallen, te vervoegen en te laten samenvallen met de verkiezingen voor het Europees Parlement en voor de gewest- en gemeenschapsparlementen die op 13 juni 1999 zouden plaatshebben. Met het oog daarop had het parlement een wet aangenomen (wet van 18 december 1998) met technische bepalingen over 'gelijktijdige of kort opeenvolgende verkiezingen'.

Als men abstractie maakt van de vervoeging van de verkiezingen met twee weken, zou voor het eerst sinds 1965 een federale regering de vierjarige regeerperiode volmaken. In die omstandigheden konden de politieke partijen, anders dan bij vervoegde verkiezingen na een onverwachte politieke crisis, zich geruime tijd op voorhand op de stembusstrijd voorbereiden³.

Een tweede reden voor de lange verkiezingscampagne lag in de aanscherping, in 1998, van de wet op de verkiezingsuitgaven. Ingevolge de wetwijziging van 25 juni 1998 was het tijdens de drie maanden vóór de verkiezingen verboden commerciële affiches te gebruiken. Bovendien waren de bedragen die de partijen en kandidaten voor hun campagne - en dus tijdens de drie maanden vóór de verkiezingen - mochten uitgeven door dezelfde wetwijziging opnieuw verlaagd. De partijen mochten voor hun landelijke campagne voor de drie verkiezingen samen maar 40 miljoen frank uitgeven, het wettelijke maximum voor de federale parlementsverkiezingen. Een en ander inspireerde verscheidene partijen om al vóór de 'sperperiode' een 'precampagne' te voeren.

De eerste salvo's van de verkiezingsstrijd werden gelost in de nieuwjaarstoespraken. VLD-voorzitter Guy Verhofstadt haalde op 11 januari scherp uit naar SP-

3 Een gelijkaardige situatie had zich voorgedaan in 1991, toen de politieke wereld zich instelde op 'normale' parlementsverkiezingen op 26 januari 1992. De Happart-crisis in de zomer leidde er uiteindelijk toe dat de kamers voortijdig ontbonden werden en er al op 24 november 1991 verkiezingen werden gehouden.

boegbeeld Louis Tobback, die op 9 januari in *De Standaard* en op 10 januari in het VRT-programma 'De zevende dag' de liberalen door de mangel had gehaald. Verhofstadt vergeleek Tobback met een "oude bekraste 78-toerenplaat die al in 1995 tot vervelens toe werd afgespeeld". De VLD-voorzitter sprak opvallend lovend over premier Dehaene. Waarnemers concludeerden daaruit dat de VLD de optie van een paarse coalitie met de SP en VU-ID had laten vallen en alles op de vorming van een regering met de CVP zette.

CVP-voorzitter Marc van Peel diende Verhofstadt op 12 januari van antwoord. In zijn toespraak op de nieuwjaarsreceptie van de partij maakte hij duidelijk dat de CVP ongebonden naar de verkiezingen wilde gaan. Van Peel waarschuwde er zijn partijgenoten wel voor dat de opduikende polarisatie tussen SP en VLD niet tot voorbarig triomfalisme mocht leiden.

Johan vande Lanotte, die tot campagneleider van de SP was aangesteld, veraste op 17 januari met het voorstel het tewerkstellingsplan van de VLD, dat voorzag in de creatie van 150.000 banen door een verlaging van de loonlasten met 200 miljard frank in drie jaar, door vier hoogleraren te laten doorlichten; twee van hen zouden worden aangewezen door de SP, twee door de VLD.

De VLD reageerde positief, maar vond dat ook de SP-tewerkstellingsvoorstellen beoordeeld moesten worden en op termijn een "neutrale en deskundige instantie" moest worden opgericht om alle verkiezingsprogramma's op hun economische en budgettaire gevolgen te onderzoeken, zoals het Centraal Planbureau dat in Nederland doet. De CVP en Agalev steunden dat idee. Al op 19 januari kreeg CVP-kamerlid Pieter de Crem van de voorzitters van CVP, SP en VLD de opdracht een werkgroep samen te stellen om daartoe een regeling uit te werken. Ook de grote Franstalige partijen stemden, zij het schoorvoetend, met het initiatief in.

De werkgroep met vertegenwoordigers van alle partijen, exclusief het Vlaams Blok, kwam op 21 januari een eerste keer bijeen en concludeerde dat vóór 13 juni slechts een beperkt doorlichtingsexperiment mogelijk zou zijn. Vooral de Franstalige partijen waren niet enthousiast om in de pre-electorale sfeer hun verkiezingsprogramma te laten analyseren. Uiteindelijk zou zelfs van een beperkt experiment niets in huis komen. VLD en SP kwamen wel nog overeen hun werkgelegenheidsplan voor te leggen aan het onderzoeksbureau McKinsey. De resultaten daarvan werden op 11 juni voorgesteld. McKinsey had de plannen aan een sectoranalyse onderworpen, maar was op de initiële vraag naar hun budgettaire gevolgen niet ingegaan.

Op de nieuwjaarsreceptie van de SP (27 januari) zei voorzitter Fred Erdman dat zijn partij naar de verkiezingen ging om regeringsverantwoordelijkheid op zich te nemen, zowel op het federale niveau als in Vlaanderen en Brussel, en dat zij op het federale niveau de band met de PS niet wilde doorknippen. Louis Tobback liet duidelijk blijken een voorkeur te hebben voor een voortzetting van een coalitie van christen-democraten en socialisten. Tobback had zich eerder al herhaaldelijk laatdunkend uitgelaten over een 'paarse' coalitie van socialisten en liberalen. VLD-ondervoorzitter Rik Daems had, in een gesprek met *De Standaard* (23 januari), Tobback de schuld gegeven voor de "onmogelijke samenwerking tussen SP en VLD".

François Martou, de voorzitter van de Waalse christelijke arbeidersbeweging (MOC), sprak zich op 12 februari uit voor een regering van socialisten, christen-democraten en groenen. Speculaties over afspraken tussen socialisten en liberalen om na de verkiezingen samen Wallonië te besturen, noemde hij voorbarig.

Volgens Martou zou de PS alleen met de PRL-FDF-MCC-federatie in zee gaan als zij de grootste partij bleef. Met zijn verklaringen wilde de MOC-voorzitter kennelijk de PSC een hart onder de riem steken; in de opiniepeilingen scoorde de partij bijzonder slecht. Overigens bleef het in politieke kringen gonzen van geruchten over een pre-electoraal akkoord tussen PS en PRL-FDF-MCC.

In de straten in Vlaanderen waren begin januari 20m²-affiches verschenen waarmee de CVP hoopte het negatieve beeld dat de oppositie van het regeringsbeleid ophing te 'demystificeren'. Slogans als "Ja, de Vlaming verdient 7% meer dan de Nederlander" en "Ja, er zijn 30.000 jobs meer in Vlaanderen. Op 1 jaar tijd" dienden het succes van het Vlaamse 'belfortmodel' (naar analogie van het Nederlandse 'poldermodel') te onderlijnen. Gelijktijdig verschenen in tijdschriften advertenties die zich tot specifieke groepen richtten. Kort vóór 13 maart werden Jean-Luc Dehaene en Luc van den Brande uitgespeeld met de slogans 'Hoe sterker de locomotief, hoe verder we geraken' resp. 'De motor van Vlaanderen'.

De SP bracht met de voorstelling van het boekje 'Het derde contract' van Johan vande Lanotte op 8 januari haar verkiezingscampagne op gang en was de daaropvolgende weken met doelgroepengerichte advertenties in de media aanwezig onder het thema 'De toekomst is er voor iedereen'.

De VLD bewerkte in beperkte mate haar achterban met de boodschap 'Nooit meer rijden met de remmen dicht'. Het Vlaams Blok stelde op 26 januari zijn "zachte" affichecampagne voor ('Baas in eigen land') en verspreidde in februari het eerste nummer van zijn maandelijkse 'Eigen volk eerst'-krant, die in alle brievenbussen gestopt werd. Vivant trachtte met grote affiches met de slogan 'Kies je vrijheid met het basisinkomen - kies Vivant' zijn naambekendheid te vergroten. Affiches waren er ook van Philippe Busquin, Philippe Maystadt, Brigitte Grouwels, Carine Huts en het duo Patrick Dewael en Jaak Gabriëls.

Intussen legden de partijen, voor zover zij dat niet eerder gedaan hadden, de laatste hand aan de samenstelling van de lijsten. Bij de gebruikelijke interne strubbelingen sprong vooral de heibel over het lijsttrekkerschap van de CVP-lijst voor de Europese verkiezingen in het oog (zie hoofdstuk XI: De evolutie in de politieke partijen).

Op 13 maart, drie maanden vóór de verkiezingen, ging de zogenaamde sperperiode in en begon de 'officiële' verkiezingscampagne. De gevolgen van de wettelijke beperkingsmaatregelen waren duidelijk te merken: geen commerciële affiches in de straten, weinig advertenties in kranten en weekbladen, minder folders en pamfletten in de brievenbussen, meer 'canvassing' (korte huisbezoeken van deur tot deur).

Inhoudelijk kwam de campagne nauwelijks van de grond. Er was geen enkel dominerend thema. Ondanks verwoede pogingen van Louis Tobback vermeed de VLD, geleerd door de ervaring van 1995, een polemiek met de SP over de sociale zekerheid in het algemeen en de betaalbaarheid van de pensioenen in het bijzonder. Haast alle partijen hadden in hun programma een 'veiligheidsplan' opgenomen, maar uit vrees in de kaarten van het Vlaams Blok te spelen, legde geen van de Vlaamse partijen daar sterk de nadruk op.

De verkiezingsperiode verliep vrij rustig. Er waren wel enkele kleine politieke incidenten.

Een eerste incident deed zich voor met de Vlaamse regering die, sinds in 1994 een wettelijke verplichting werd ingevoerd, weigerde voor de federale parlementaire Controlecommissie voor de verkiezingsuitgaven verantwoording af te leg-

gen voor haar mededelingen en voorlichtingscampagnes. Volgens de wet moeten ministers een mededeling of voorlichtingsinitiatief voorafgaandelijk melden bij de Controlecommissie; als zij dat niet doen, worden de kosten ervan aangerekend op hun verkiezingsuitgaven. De Vlaamse regering betwistte de bevoegdheid van die commissie en zei enkel aan het Vlaams Parlement verantwoording verschuldigd te zijn. Op 31 maart besliste de Controlecommissie minister-president Van den Brande en de ministers Grouwels, Kelchtermans en Peeters uit te nodigen op 19 april uitleg te komen geven over niet-gemelde voorlichtingsinitiatieven. De vier gingen niet op de invitatie in. Doordat vijf van de tien Nederlandstalige commissieleden tegenstemden (CVP en Vlaams Blok) was er in die taalgroep geen meerderheid om een sanctie op te leggen.

Het Vlaams Blok vocht bij de Raad van State en de rechtbank van eerste aanleg de onderrichtingen aan van minister van Binnenlandse Zaken Van den Bossche over de verkiezingen voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Anders dan in 1995 dienden de kiezers bij het elektronisch stemmen eerst een keuze te maken voor de Nederlandse of de Franse taalgroep. Het Blok, dat erop rekende dat zijn lijsttrekker, oud-politiewaarnemer Johan Demol, ook stemmen van Franstaligen zou krijgen, zei dat dit strijdig was met de wetgeving over het elektronisch stemmen. De Raad van State verwierp het schorsingsverzoek. Ook bij de rechtbank van eerste aanleg kreeg Demol geen gelijk.

Gouverneur Lode de Witte van Vlaams-Brabant schorste een tiental dagen vóór de verkiezingen, op instructie van de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Leo Peeters, en na een klacht van een Vlaams gemeenteraadslid, het besluit van de gemeenteraad van Sint-Genesius-Rode de oproepingsbrieven voor de verkiezingen in de taal van de betrokkene te versturen. Dat was strijdig met de rondzendbrief van Peeters, die de Vlaamse faciliteitengemeenten verplicht alle documenten in het Nederlands te verzenden. De schorsing had geen invloed op de stemplicht; de verkiezingen in de betrokken kieskring zouden nadien door Kamer, Senaat en Vlaams Parlement gevalideerd worden.

B. De dioxinecrisis - Het ontslag van de ministers Colla en Pinxten

Het VRT-televisiejournaal bracht op 26 mei verslag uit van een arrondissementale verkiezingsmeeting die de CVP twee dagen eerder in Mechelen had gehouden. Aftredend minister-president Luc van den Brande zei daar dat hij niet de leiding zou nemen van een Vlaamse regering "waarin rood-groen de toon zet". Van den Brande wees daarmee de vorming van de hand van een CVP-SP-Agalev-regering, een van de scenario's die de ronde deden als alternatief voor de CVP-SP-coalitie waarvan werd aangenomen dat zij haar krappe meerderheid van één zetel in het Vlaams Parlement zou verliezen. Impliciet gaf Van den Brande te kennen de voorkeur te geven aan het andere alternatief: een CVP-VLD-coalitie, eventueel aangevuld met de Volksunie. Diezelfde avond deelde de Antwerpse regionale zender ATV mee dat CVP-voorzitter Marc van Peel in een al opgenomen maar nog uit te zenden televisiedebat had gezegd dat er "momenteel te veel rood-groene betutteling" in het beleid is. Ook Van Peel leek daarmee een voorkeur voor een regering met de liberalen uit te spreken. De kritiek van beide CVP-kopstukken op 'rood-groen' zou zich de daaropvolgende dagen als een boemerang tegen hen keren.

Op 27 mei meldde de VRT dat op enkele West-Vlaamse landbouwbedrijven kippen via het veevoeder waren besmet met dioxine, een kankerverwekkende chemische stof. Minister van Landbouw Karel Pinxten (CVP) bevestigde het bericht.

Hij zei dat sinds minstens twee weken kippenvlees en eieren met dioxine waren besmet en dat de betrokken bedrijven onder toezicht waren geplaatst. De dieren zouden worden geslacht; op het vlees zou bewarend beslag worden gelegd.

Op 28 mei zei minister van Volksgezondheid Marcel Colla (SP) aanvankelijk dat er geen gevaar was voor de volksgezondheid, maar later op de dag gaf hij de warenhuizen en winkels de raad alle braadkippen en eieren uit de schappen te halen. De regering bracht via het European Rapid Alert System de andere Europese landen op de hoogte van de contaminatie.

In het weekeinde van 29-30 mei kwam de zaak in politiek-electoraal vaarwater terecht. Op verkiezingsbijeenkomsten van Agalev en de Volksunie werd scherpe kritiek geuit op de ministers Colla en Pinxten. Mieke Vogels (Agalev) riep de twee ministers op zich uit de verkiezingscampagne terug te trekken. VLD-voorzitter Verhofstadt vroeg op een bijeenkomst van het Liberaal Verbond van Zelfstandigen hun ontslag. Premier Dehaene schreef de reacties toe aan "verkiezingskoorts", maar vroeg de twee regeringsleden niettemin een rapport over het voorval.

Op 31 mei had Dehaene een onderhoud met Colla en Pinxten, die hem verslag uitbrachten over de dioxinezaak. In een mededeling sprak hij nadien zijn vertrouwen in beide regeringsleden uit. "Op basis van de thans beschikbare informatie kan worden vastgesteld dat de ministers, elk op hun domein en in onderling overleg, hun verantwoordelijkheid genomen hebben van zohaast zij over de nodige officiële en gecertificeerde informatie beschikten", luidde het.

Colla en Pinxten gaven na het onderhoud met de eerste minister een persconferentie waarop zij hun handelen zelfverzekerd verdedigden. Opmerkelijk was dat de twee ministers pas na vragen van journalisten erkenden dat hun kabinet al op 26 resp. 27 april op de hoogte was van het hoge dioxinegehalte in kippenvet. Tot dan toe hadden zij gezegd slechts op 26 mei te hebben vernomen dat ook kippen met dioxine waren besmet. Hun positie begon te wankelen.

Striemen perscommentaren, kritische bemerkingen uit Wallonië (met beschuldigingen van onder anderen PS-voorzitter Busquin en PRL-voorzitter Michel dat de CVP onder druk van de Boerenbond de kwestie onder de mat had willen vegen) en negatieve reacties bij de Europese Commissie verzwakten 's anderendaags verder hun positie. Een cruciale rol speelde VLD-voorzitter Verhofstadt die, naar eigen zeggen, op zondag 30 mei via een tussenpersoon een kopie had gekregen van een "bloedstollende" nota die veearts-keurder André Destickere op 27 april aan het kabinet van Volksgezondheid had bezorgd en waaruit bleek dat minister Colla, en vermoedelijk ook zijn collega Pinxten, al een maand op de hoogte was van de dioxinezaak. Na de persconferentie van Colla en Pinxten had Verhofstadt contact genomen met het kabinet-Dehaene. In de ochtend van dinsdag 1 juni werd hij door de eerste minister ontvangen en overhandigde hij hem de nota-Destickere. Dehaene bleek de nota niet te kennen en besefte snel de politieke draagwijdte ervan. Hij schortte zijn campagneactiviteiten op voor crisiberaad met de topministers en de CVP-leiding. In de vooravond raakte bekend dat minister Colla, na overleg met de SP-top, ontslag zou nemen. Minister Pinxten weigerde aanvankelijk zijn voorbeeld te volgen, maar zwichtte uiteindelijk onder druk van de CVP-top.

Omstreeks 19 uur deelde de eerste minister mee dat de ministers Colla en Pinxten hem gevraagd hadden hun ontslag aan de koning aan te bieden. "Zij zijn beiden van oordeel dat zij de juiste houding hebben aangenomen ten aanzien van de problemen van de dioxine in de kippensector", maar "stellen vast dat zij persoonlijk in de huidige context niet kunnen blijven functioneren als minister", zei

Dehaene in een mededeling. Met hun ontslag wilden zij "ook bijdragen tot het scheppen van een klimaat waarin de nodige maatregelen in een serenere sfeer kunnen worden genomen en het vertrouwen kan worden hersteld", aldus de premier, die beide ministers voor hun inzet dankte.

Koning Albert II aanvaardde nog diezelfde avond het ontslag van minister van Pensioenen en Volksgezondheid Marcel Colla en minister van Landbouw en KMO Karel Pinxten. Omdat de verkiezingen voor de deur stonden, werden zij niet vervangen. Om de taalpariteit in de regering te herstellen, benoemde de koning op 1 juni staatssecretaris voor Veiligheid Jan Peeters (SP) tot minister van Pensioenen en staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Réginald Moreels (CVP) tot minister van Ontwikkelingssamenwerking. De vice-premiers Luc van den Bossche (SP) en Herman van Rompuy (CVP) namen de portefeuilles van Volksgezondheid resp. Landbouw en KMO over.

Uit onderzoek zou later blijken dat de dioxinecrisis, die zware financiële gevolgen had voor de landbouw en de voedingsindustrie, haar oorsprong vond in de levering, op 18 en 19 januari, van een lading vet aan het veevoederbedrijf De Brabander in Roeselare. De levering gebeurde in opdracht van vetsmelterij Verkest uit Deinze. De lading was afkomstig van de smelterij Fogra uit Bertrix, waar dierlijk vet (dat in veevoeder wordt verwerkt) vermengd was met pcb- en dioxinehoudende olie uit transformatoren. Met dezelfde tankwagen was de volgende dagen vet van Verkest naar negen andere veevoederfabrieken vervoerd. De vervuiling was eind januari aan het licht gekomen na klachten over abnormale sterfte en legvermindering bij kippen en over een sterke daling van het uitbroedpercentage in broeierijen.

Op 19 maart maakte De Brabander tegenover het ministerie van Landbouw voor het eerst gewag van een mogelijke dioxinebesmetting en wees Verkest als bron aan. Het ministerie stelde op 24 maart bij Verkest administratieve en technische overtredingen vast en zou daarover op 22 april een proces-verbaal naar het parket van Gent sturen, zonder van een mogelijke dioxinebesmetting melding te maken. Op 21 april meldde veearts-keurder Destickere aan het ministerie van Landbouw en het Instituut voor Veterinaire Keuring (IVK) dat er ernstige vermoedens van een dioxinebesmetting waren. Destickere was door de verzekeringsmaatschappij van De Brabander aangesteld als expert; hij combineerde dergelijke opdrachten met zijn betrekking als keurder bij het IVK. Op 26 april deed Destickere aan Landbouw mee dat bij laboratoriumonderzoek te hoge dioxinegehalten in veevoer en kippenvet waren gevonden. Op 27 april stuurde hij daarover een nota naar het kabinet van minister Colla. Op 3 mei werd de productie van tien pluimveebedrijven die veevoer bij De Brabander hadden gekocht, geblokkeerd en werden er nieuwe stalen genomen. De pluimveebedrijven die mogelijk besmet veevoeder had gekocht bij de veevoederfabrikanten waaraan Verkest had geleverd, werden in kaart gebracht; een deel ervan werd onder toezicht geplaatst. Op 26 mei kreeg het kabinet van Landbouw de resultaten van de nieuwe analyses, die bevestigden dat in zowel het kippenvet als de eieren te hoge dioxinewaarden aanwezig waren. Minister Pinxten was, naar eigen zeggen, van plan de zaak op 31 mei bekend te maken, maar het nieuws lekte vier dagen eerder uit.

Wat op zich een waarschijnlijk niet uitzonderlijk incident in de veevoedingsindustrie was, groeide onder invloed van het verkiezingsklimaat, de uitgebreide, vaak gedramatiseerde mediaverslaggeving en de strakke houding die de Europese Unie zou aannemen, de volgende dagen en weken uit tot een economische catastrofe. Cruciaal daarin was dat op 2 juni aan het licht kwam dat ook aan enkele honderden varkensbedrijven met dioxine vervuuld veevoeder was geleverd.

Met een lange reeks snel opeenvolgende, maar soms onduidelijke of verwarrende ministeriële besluiten trachtte de regering vanaf 31 mei de crisis te bezwelen. Zonder op de vele details en uitzonderingen in te gaan, kan worden gezegd dat er op 1 juni een slachtverbod van kracht werd voor gevogelte en op 3 juni voor varkens en runderen. Vlees, vleesbereidingen en eieren van kippen die tussen 15 januari en 1 juni waren gekweekt, werd onder bewarend beslag geplaatst, met het oog op vernietiging. Dat was ook het geval voor bepaalde varkens- en rundvleesproducten (gehakt, worsten, paté, salami, vleessalade,...) van dieren die tussen 15 januari en 3 juni waren gekweekt. Verschillende levensmiddelenbedrijven legden voor enige tijd hun productie stil.

De Europese Commissie legde op 2 juni, op voorstel van het Europees Veterinair Comité, een verkoop- en uitvoerverbod op voor alle producten en afgeleide producten afkomstig van de verdachte kippenbedrijven. De maatregel werd op 3 juni uitgebreid tot de verdachte varkens- en rundveebedrijven, inclusief de zuivelproducten, maar de Belgische regering weigerde de verkoop van alle varkens- en rundvlees en van melk en andere zuivelproducten te verbieden. Exporteurs moesten een certificaat voorleggen waaruit bleek dat het uitgevoerde vlees gegarandeerd veilig was. Doordat certificaten pas mochten worden afgegeven als er een volledige lijst van verdachte bedrijven beschikbaar zou zijn, viel de uitvoer van Belgisch vlees helemaal stil. Almaar meer landen sloten trouwens hun grenzen voor vlees maar soms ook, met andere dan sanitaire bedoelingen, voor andere producten uit België.

Nog op 2 juni hekelde Europees Commissaris Franz Fischler (Landbouw) de nalatigheid van de Belgische overheid. Hij noemde het onaanvaardbaar dat zij de Commissie niet eerder had ingelicht. België zou in dat verband op 21 juni door de Commissie in gebreke worden gesteld wegens nalatigheid, maar tot een sanctie zou het niet komen.

De regering vergaderde de daaropvolgende dagen koortsachtig - premier Dehaene kwam op 4 juni zelfs voortijdig terug van een Europese Top in Keulen - en trachtte zo snel mogelijk alle 'verdachte' bedrijven in kaart te brengen. De voedingsindustrie sprak intussen van een miljardenschade en een zware klap voor haar buitenlands imago. Het VBO en het NCMV eisten dat de regering een schadefonds zou oprichten om de getroffen bedrijven te vergoeden. Boze landbouwers voerden actie en blokkeerden onder meer grensovergangen.

Kenmerkend voor de chaos die in die dagen heerste, was dat op 8 juni 2.456 van de 3.266 pluimveebedrijven 'veilig' werden verklaard en de toestemming kregen opnieuw te slachten, maar dat 24 uur later bleek dat de lijst van 'zwarte' bedrijven onvolledig was en op alle kippen die in de loop van de dag waren geslacht bewarend beslag werd gelegd.

Uiteindelijk slaagde de regering erin op 9 juni omstreeks 23 uur - één uur voor het dwangbevel inging dat een Brusselse rechter in kort geding, op verzoek van de Belgische Confederatie van de Zuivelindustrie en de Nederlands-Belgische zuivelgroep Campina, op straffe van een dwangsom van 2 miljard frank, had uitgevaardigd - een lijst van 'veilige' melkvee- en varkensbedrijven vrij te geven. Van de rundveebedrijven was 17% 'verdacht', van de varkensbedrijven 40%. Voor de andere bedrijven werd het slachtverbod opgeheven.

Op 11 juni raakten de lidstaten van de Europese Unie het eens over het nieuwe uitvoercertificaat dat de Belgische overheid diende uit te reiken om de 'veiligheid' van het vlees te garanderen. Vlees van 'verdachte' bedrijven mocht wor-

den uitgevoerd nadat het op de aanwezigheid van dioxine was getest. Vanaf 14 juni kwam de uitvoer van Belgisch vlees weer op gang.

De dioxinecrisis had intussen verdere politieke implicaties gekregen en de laatste fase van de verkiezingscampagne gedomineerd. Premier Dehaene, die als 'boegbeeld' van de CVP alle arrondissementen zou aandoen, en andere toppolitici schortten hun campagneactiviteiten op. De CVP trachtte Dehaene uit te spelen als de vertrouwenwekkende kracht die de crisissituatie onder controle kon houden, maar ook SP-minister Van den Bossche wierp zich als 'crisismanager' op. De socialisten herinnerden eraan dat de CVP zich in 1992 had verzet tegen hun voorstel de controle op de productie van vlees en zuivelwaren (door Landbouw) en op de distributie ervan (door Volksgezondheid) samen te voegen (onder Volksgezondheid).

De VLD hekelde het "chaotische" handelen van de regering en zag, zoals de PRL, in de dioxinecrisis een illustratie van de slechte manier waarop België bestuurd werd. Voor de groenen, die al herhaaldelijk de agro-industrie onder vuur hadden genomen, kwam de dioxinecrisis als een godsgechek.

Peilingen lieten uitschijnen dat de dioxinecrisis alvast in Vlaanderen ook electorale gevolgen zou hebben. De driemaandelijke peiling die *La Libre Belgique* op 31 mei publiceerde, liet nog een vrij stabiel beeld zien. De CVP zou van 27,3 naar 24,9% zakken, de SP van 19,9 naar 17,1%. Winst zou er zijn voor de VLD (van 20,7 naar 21,2%), het Vlaams Blok (van 12,2 naar 15,6%), VU-ID (van 7,4 naar 8%) en Agalev (van 6,9 naar 7,3%). Op 8 juni publiceerde *La Dernière Heure* de resultaten van een peiling waaruit bleek dat één kiezer op vijf zijn kiesgedrag zou wijzigen als gevolg van de dioxinecrisis. In een peiling van *Le Soir* (8 juni) zei 29% van de ondervraagden onder invloed van de dioxinezaak voor een andere partij te zullen stemmen. Volgens een *Humo*-enquête (8 juni) zou 19% zich in het stemhokje door de dioxinezaak laten leiden. Een peiling die de VRT en *De Financieel-Economische Tijd* van 8 tot 10 juni hadden laten uitvoeren en waarvan zij de resultaten op 12 juni bekendmaakten, gaf fors verlies aan voor de CVP (24,4%) en de SP (12,9%), ten voordele van vooral Agalev (15,7%), VU-ID (10,5%) en, in mindere mate, de VLD (23%). Van de ondervraagden zei 20,8% dat de dioxinecrisis en de reactie van de overheid daarop hun partijkeuze hadden beïnvloed.

C. De verklaring tot herziening van de grondwet

Om de verkiezingen voor Kamer en Senaat met twee weken te kunnen vervroegen, was het nodig beide vergaderingen voortijdig te ontbinden. Sinds de grondwetsherziening van 1993 heeft de Koning (d.w.z. de regering) echter niet langer het recht het parlement te allen tijde te ontbinden. Voortijdige ontbinding is, behoudens bij de verwerping van een motie van vertrouwen of de goedkeuring van een motie van wantrouwen, alleen mogelijk in twee gevallen: de goedkeuring door het parlement van een verklaring tot herziening van de grondwet en het ontslag van de federale regering, op voorwaarde dan nog dat een meerderheid van de Kamer met de ontbinding instemt. Het lag voor de hand dat de regeringspartijen voor de procedure van een herzieningsverklaring zouden kiezen omdat, enerzijds, enkele grondwetsartikelen moesten worden aangepast in het kader van de hervorming van gerecht en politie, en anderzijds een grondwetsherziening onafwendbaar leek om de verdere stappen in de staatshervorming te doen waarop in Vlaanderen werd aangedrongen.

Onder de meerderheidspartijen werd in januari afgesproken dat de regering in de tweede helft van februari een ontwerp van herzieningsverklaring bij het parlement zou indienen. De verklaring, zo verluidde in de pers, zou beperkt worden gehouden en in hoge mate geïnspireerd zijn op de lijst van voor herziening vatbare artikelen uit 1995. De regering wilde tot elke prijs vermijden dat de laatste maanden van de kabinetsperiode door communautaire incidenten zouden worden ontsierd. Premier Dehaene zei op 4 februari in de Kamer, waar hij door VU-fractieleidster Annemie van de Castele werd ondervraagd, dat de regering het nodige zou doen om de herzieningsverklaring tijdig in te dienen. Hij beklemtoonde dat een herzieningsverklaring moet berusten op een consensus tussen de Kamer, de Senaat en de regering, die zich niet mag inlaten met uitspraken die op andere beleidsniveaus worden gedaan. Dehaene verwees daarmee naar de resolutie over een verdere staatsvorming die een commissie van het Vlaams Parlement op 3 februari had goedgekeurd (zie 'Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 1999') en die voor de Franstaligen aanleiding was om er mee te dreigen de herzieningsverklaring niet te zullen steunen. Na de goedkeuring van de inmiddels in vijf gesplitste en lichtjes afgezwakte resolutie door het voltallige Vlaams Parlement (3 maart) voerden de Franstaligen de pressie op. Zij noemden de Vlaamse eisen, vooral inzake fiscale autonomie en de splitsing van de gezondheidszorg, onaanvaardbaar en zeiden zich te zullen verzetten tegen de voor herziening vatbare verklaring van grondwetsartikelen die de deur konden openen naar een verdere staatsvorming. PS-voorzitter Philippe Busquin zei op 8 maart dat zelfs de lijst uit 1995 voor hem te ver ging. De Vlaamse meerderheidspartijen repliceerden dat een verdere staatsvorming ook zonder grondwetsherziening mogelijk was. *De Standaard* signaleerde in dat verband op 11 maart, verwijzend naar staatsrecht deskundige André Alen, dat volgens een arrest van het Arbitragehof de Gemeentewet zou kunnen worden geregionaliseerd zonder grondwetsartikel 162 te herzien; een wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 zou volstaan. Andere juristen betwistten die stelling.

Premier Dehaene had intussen de beraadslaging in de regering over het ontwerp van herzieningsverklaring voor zich uitgeschoven. "Ooit is zo'n verklaring in drie dagen tot stand gekomen. Omdat ik van uitdagingen hou, kan ik het misschien in twee dagen doen", zei Dehaene op 12 maart. In de Kamer erkende de premier op 18 maart dat er in de regering nog geen consensus bestond over de lijst van grondwetsartikelen die het volgende parlement zou kunnen wijzigen.

Tijdens een buitengewone vergadering kon de ministerraad op 19 april een akkoord vinden over een ontwerp van herzieningsverklaring. Alle 'communautaire' en andere controversiële artikelen (zoals dat over de opkomstplicht) werden uit de lijst geweerd. Een deel van de artikelen die voor herziening vatbaar werden verklaard, had betrekking op de rechten en vrijheden, en het Octopusakkoord. Andere artikelen behoeften te worden aangepast ingevolge in de loop van de legislatuur doorgevoerde grondwetswijzigingen. Ten slotte stonden een reeks inwerkingtredings- en overgangsbepalingen op de lijst. De Vlaamse oppositiepartijen haalden scherp uit naar "de capitulatie van de CVP en de SP voor de Franstalige chantage". De CVP zei dat zij bij de regeringsonderhandelingen na 13 juni haar prioriteiten voor de verdere staatsvorming op tafel zou leggen en herhaalde dat die ook zonder grondwetsherziening gerealiseerd konden worden.

De kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet keurde het regeringsontwerp op 21 april ongewijzigd goed. De fractieleiders van de CVP en de SP betreurden het minimalistische karakter van de lijst, maar legden zich daar "uit onmacht" (CVP-fractie leider Paul Tant) bij neer. Premier Dehaene had vooraf gezegd geen amendementen te zullen aanvaarden.

Op het PS-verkiezingscongres (24 april) zei voorzitter Busquin dat zijn partij ook zou weigeren de bijzondere wet van 1980 te wijzigen om de Staat verder te hervormen.

Na een woelig plenair debat keurde de Kamer op 29 april de verklaring tot herziening van de grondwet goed. De Senaat deed 's anderendaags hetzelfde. Eveneens op 30 april keurde de regering, als derde tak van de wetgevende macht, de herzieningsverklaring goed. Met de publicatie van de 'Verklaring tot herziening van de Grondwet' van 4 mei 1999 in het *Belgisch Staatsblad* van 5 mei 1999 werden de beide federale kamers van rechtswege ontbonden ⁴. In hetzelfde *Staatsblad* verscheen het koninklijk besluit van 4 mei 1999 over 'de bijeenroeping van de kiescolleges voor de verkiezing van de federale Wetgevende Kamers, het Europees Parlement en de Gewest- en Gemeenschapsraden, en bijeenroeping van de nieuwe federale kamers'.

Voor de volgende artikelen of delen van de grondwet bestond er volgens de 'Verklaring' reden tot herziening:

- titel II ("De Belgen en hun rechten") om nieuwe bepalingen in te voegen ter bescherming van de rechten en vrijheden gewaarborgd door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en ter bescherming van de rechten van het kind op morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit, en om nieuwe artikelen in te voegen betreffende een openbare omroepdienst resp. het recht op gelijkheid van vrouwen en mannen;
- artikel 10, tweede lid, tweede zinsdeel ("zij [de Belgen] alleen zijn tot de burgerlijke en militaire bedieningen benoembaar, behoudens de uitzonderingen die voor bijzondere gevallen door een wet kunnen worden gesteld");
- artikel 23 (over de economische, sociale en culturele rechten) om een lid toe te voegen over het recht op een minimale dienstverlening inzake post, communicatie en mobiliteit;
- artikel 25 (over de vrijheid van de drukpers) om de waarborgen van de drukpers uit te breiden tot de andere informatiemiddelen;
- artikel 28 (over het petitierecht);
- artikel 29 (over het briefgeheim);
- artikel 110 (over het gratierecht van de Koning);
- artikel 111 (over het gratierecht ten aanzien van veroordeelde ministers);
- artikel 147, tweede lid (over het Hof van Cassatie) om de woorden "behalve bij het berechten van ministers en leden van de Gemeenschaps- en Gewest-regeringen" op te heffen;
- artikel 148, tweede lid (over de openbaarheid van terechtzittingen inzake politieke en drukpersmisdrijven);
- artikel 149 (over vonnissen);
- artikel 150 (over de benoeming van rechters);

⁴ Aangezien de regionale parlementen zogenaamde legislatuurparlementen zijn die niet vervroegd ontbonden kunnen worden, bleven zij tot 13 juni aan; de verkiezing van de nieuwe parlementen hield automatisch de ontbinding van de vorige in.

- artikel 152, tweede en derde lid (over de schorsing, overplaatsing en ontzetting uit het ambt van rechters);
- artikel 157 (over de organisatie van militaire rechtbanken, rechtbanken van koophandel en arbeidsgerechten);
- artikel 184 (over de rijkswacht);
- ten slotte kunnen in titel IX enkele overgangsbepalingen geschrapt worden.

D. Een verrassende verkiezingsuitslag

Op 13 juni konden 7,3 miljoen Belgen hun 518 vertegenwoordigers verkiezen voor het federale parlement, de regionale parlementen en het Europees Parlement.

Voor het eerst konden de Belgen die in het buitenland verbleven een familielid aanwijzen om in hun plaats bij volmacht te stemmen, zij het enkel voor de Kamer en de Senaat. De regeling was in 1998 ingevoerd op verzoek van de PRL, als pasmunt voor haar medewerking aan de herziening van grondwetsartikel 8 (kiesrecht voor niet-Belgische EU-onderdanen). Hoewel door de wet van 23 maart 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 31 maart 1999, tweede uitgave) de registratietermijn op de valreep was verlengd van 1 april tot 4 mei, maakten van de tienduizenden Belgen die in het buitenland verbleven er maar 38 van hun kiesrecht gebruik. Twintig aanvragen werden wegens procedurefouten afgewezen, zodat er amper achttien kiesgerechtigden waren. Onder anderen de liberale partijvoorzitters Verhofstadt en Michel hadden vooraf tegen de loodzware procedure geprotesteerd.

Van de EU-burgers die aan de verkiezingen voor het Europees Parlement konden deelnemen, hadden er zich 37.833 laten registreren.

In 62 van de 208 kieskantons konden de kiezers elektronisch stemmen. Daar bleven de stembureaus tot 17 uur open. In de overige kieskantons gingen ze om 15 uur dicht. Hoewel ongeveer 40 procent van de stemmen elektronisch werd geteld, werden de officiële resultaten van de verkiezingen later bekendgemaakt dan bij eerdere verkiezingen.

In twee kantons, Zonnebeke en Chimay, werd geëxperimenteerd met de optische lezing van de stembiljetten. In Zonnebeke werd later een manuele hertelling van de verkiezingen voor de Kamer gehouden omdat het aantal blanco en ongeldige stemmen (21,1%) abnormaal hoog lag. De hertelling op verzoek van de CVP, die 4,9% blanco en ongeldige stemmen te zien gaf, had geen invloed op de zetelverdeling; voor de andere assemblees werd, ondanks dezelfde anomalie, geen hertelling gevraagd.

Zoals algemeen werd verwacht en uit de peilingen was gebleken, leden de regeringspartijen aanzienlijk verlies bij de 'moeder van alle verkiezingen'. Voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers zag de landelijke uitslag er zo uit ⁵:

	%	verschil	zetels	verschil
VLD	14,3	+1,2	23	+2
CVP	14,1	-3,1	22	-7
Vlaams Blok	9,9	+2,1	15	+4
SP	9,6	-3,0	14	-6
Agalev	7,0	+2,6	9	+4
VU-ID	5,6	+0,9	8	+3
PS	10,1	-1,8	19	-2
PRL-FDF	10,1	-0,2	18	-
Ecolo	7,3	+3,3	11	+5
PSC	5,9	-1,8	10	-2
FN	1,5	-0,8	1	-1

In Vlaanderen verdrong in de Kamer, maar net niet in het Vlaams Parlement, de VLD de CVP als grootste partij. De christen-democraten zakten onder de 'historische' regionale drempel van 25%. Ook de SP-aanhang daalde tot een 'historisch' minimum; de socialisten moesten het Vlaams Blok laten voorgaan als derde partij. Samen met het Blok werd Agalev de grote winnaar van de verkiezingen. In alliantie met de 'vernieuwingsbeweging' ID21 boekte de Volksunie lichte winst.

In Wallonië bleef de PS de grootste partij, maar zij verloor regionaal bijna 5 procentpunten en zakte onder de 30%. De PRL-FDF ging maar lichtjes vooruit, maar leed in Brussel verlies. Grote winnaar was Ecolo, dat zijn regionale stemmenaantal bijna verdubbelde tot 18,3%. De PSC viel tot 16,8% terug. Het extreemrechtse Front National (FN) leed eveneens verlies.

In Brussel werd vooral uitgekeken naar het resultaat van het Vlaams Blok bij de verkiezingen van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (BHR). Lijsttrekker Johan Demol wist ook enkele duizenden Franstalige stemmen binnenhalen, maar de zetelwinst (+2) was onvoldoende voor een blokkeringsminderheid in de Nederlandse taalgroep van de BHR.

De strijd tussen de 'boegbeelden' op de senaatslijsten werd in Vlaanderen gewonnen door Jean-Luc Dehaene (CVP, 528.759 voorkeurstemmen), voor Marc Verwilghen (VLD, 392.974), Guy Verhofstadt (VLD, 353.117), Louis Tobback (SP, 254.598) en Mieke Vogels (Agalev, 207.680). In het Franstalige landsdeel waren Louis Michel (PRL-FDF, 264.503), Philippe Maystadt (PSC, 221.449), José Happart (PS, 183.138), Jacky Moraël (Ecolo, 77.343) en Philippe Moureaux (PS, 76.417) de stemmenkampioenen.

Voor het Europees Parlement kregen Bert Anciaux (VU-ID, 322.863) in het Nederlandse en Philippe Busquin (PS, 274.774) in het Franse kiescollege de meeste voorkeurstemmen.

Het verkiezingsproces werd afgesloten met de coöptatie, op 14 juli, van tien senatoren. De VLD liet na, als partij die de zesde en laatste Nederlandstalige coöp-

⁵ Voor een uitvoerige analyse, zie: W. Fraeys, Les élections législatives et européennes du 13 juin 1999, in *Res Publica*, 1999, nr. 2-3, pp.238-263.

tatiezetel kreeg, een Brusselse Vlaming voor te dragen, zodat niet was voldaan aan grondwetsartikel 67, dat bepaalt dat ten minste een van de senatoren van de Nederlandse taalgroep op de dag van zijn verkiezing zijn woonplaats in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad moet hebben. Op de niet-naleving van die grondwetsbepaling staat echter geen sanctie. De CVP-fractie weigerde uit protest het verslag van de commissie voor de Geloofsbrieven goed te keuren. In februari 2000 zou CVP-senator Hugo Vandenberghe tegen de gang van zaken een klacht indienen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

III. De vorming van de regering-Verhofstadt

A. *Het formatieberaad*

Daags na de verkiezingen bood eerste minister Dehaene, zoals gebruikelijk, het ontslag van zijn regering aan. De koning aanvaardde het ontslag en droeg het aftredende kabinet op de lopende zaken af te handelen.

Na zijn audiëntie bij het staatshoofd las Dehaene, eerst voor het partijbureau van de CVP en nadien voor de pers, een verklaring voor waarin hij de verantwoordelijkheid voor de verkiezingsnederlaag op zich nam en zijn afscheid van de toppolitiek aankondigde. Hij legde de schuld voor de "opdoffer" die zijn regering in het algemeen en zijn partij in het bijzonder hadden gekregen bij de dixinecrisis, waardoor "al onze verwezenlijkingen op de achtergrond verdwenen". "Vandaag zeg ik u heel sereen dat ik - ook al is de uitslag van de Senaat minder slecht - de volle verantwoordelijkheid neem voor deze nederlaag en dat ik die ook alleen neem", zei Dehaene, om "de partij een nacht van de lange messen of een vadermoord [te] besparen". Hij zei dat hij geen regeringsverantwoordelijkheid meer op zich zou nemen en dat het niet eens zeker was of hij zijn mandaat als senator zou uitzitten. "Ik denk dat het voor mezelf tijd is om andere dingen te doen. In ben niet in de politiek geboren. Ik zal er zeker niet in sterven", verklaarde Dehaene.

Dehaene, die sinds het midden van de jaren tachtig een dominante rol had gespeeld in de Belgische politiek, zou bij koninklijk besluit van 12 juli, op voorstel van zijn opvolger, Guy Verhofstadt, tot minister van Staat worden benoemd.

Terwijl koning Albert zijn raadplegingen hield en, na de voorzitters van de Senaat en de Kamer, de liberale en groene partijleiders ontving, werden de eerste beslissende stappen voor de vorming van de regionale regeringen gedaan. Hoewel de CVP nipt de grootste fractie in het Vlaams Parlement was gebleven, besliste het partijbureau op 14 juni geen initiatief voor de regeringsvorming te nemen. VLD-voorzitter Verhofstadt zei daarop dat het "onze plicht" was "om met alle andere democratische partijen contact te leggen en na te gaan of ze aan een vernieuwend project willen meewerken". "Om het correct te spelen" zou Verhofstadt evenwel de bijeenkomst van het CVP-partijbestuur afwachten vooraleer aan het werk te gaan. Agalev, VU-ID en ook de SP zeiden over regeringsdeelname te willen spreken.

In het Franstalige landsdeel kreeg PS-voorzitter Busquin van zijn partijbureau een mandaat om onderhandelingen te beginnen in de Franse Gemeenschap, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De PS zei expliciet enkel partijen die winst hadden geboekt bij het overleg te betrekken; zij koos daarmee voor een coalitie met de PRL-FDF-federatie en Ecolo, dat mathematisch weliswaar niet nodig was om aan een meerderheid te komen in de Franse taalgroep

van de Kamer en in het Waals Parlement, maar politiek 'incontournable' werd geacht, al was het maar om zijn verdere electorale opgang te stuiten.

Al op 15 juni begonnen in Namen verkennende gesprekken tussen vertegenwoordigers van de drie partijen. PRL-voorzitter Louis Michel werd van het overleg weggeroepen voor een nieuwe audiëntie bij de koning, die voordien de christen-democratische en socialistische partijvoorzitters en Bert Anciaux (VU-ID) had ontvangen. In de late middag deelde het Paleis mee dat Michel tot informateur was aangewezen. Dat de koning zo vlug een informateur benoemde en kennelijk op een snelle regeringsvorming aanstuurde, had volgens waarnemers te maken met de dioxinecrisis, maar ook met de vrees dat de regionale regeringen het eerst tot stand zouden komen, wat gevolgen zou kunnen hebben voor de stabiliteit van de Belgische federatie. Het viel in elk geval op dat er tegen de geplogenheden in, een informateur werd benoemd vooraleer het staatshoofd de prominenten uit de financiële en sociaal-economische wereld en het middenveld had geraadpleegd. Hij zou dat pas op 16 en 17 juni doen.

Nog op 15 juni bevestigde het partijbestuur van de CVP af te zien van zijn recht de onderhandelingen voor de vorming van de Vlaamse regering te openen.

Informateur Michel voerde op 16 en 17 juni gesprekken met aftredend premier Dehaene, de voorzitters van Kamer en Senaat, de voorzitters van alle parlementaire partijen behalve het Vlaams Blok en het Front National, voorzitter Prodi van de Europese Commissie, gouverneur Quaden van de Nationale Bank, vertegenwoordigers van de sociale partners en andere belangenorganisaties, topambtenaren en burgemeester Detiège van Antwerpen, en hield tussendoor contact met Guy Verhofstadt, die als 'informateur' de vorming van de Vlaamse regering voorbereidde. Hij bracht op 18 juni tussentijds verslag uit bij de koning.

Minder dan een week na de verkiezingen leek het er, mede gezien de weifelende houding van de CVP, steeds meer op dat op alle beleidsniveaus naar de vorming van een paars-groene coalitie zou worden gestreefd. In Vlaanderen zouden liberalen, socialisten en groenen er VU-ID moeten bijnemen om aan een parlementaire meerderheid te komen. In Brussel was in de Nederlandse taalgroep ook de steun van de CVP nodig. Alleen in de Duitstalige Gemeenschap was de voortzetting van de regering van christen-democraten en socialisten in de maak. Beide partijen hadden daarover trouwens kort vóór de verkiezingen, op 10 juni, een akkoord gesloten.

Op 21 juni had informateur Michel een laatste consulterend gesprek met ACV-voorzitter Willy Peirens. Nadien nodigde hij zes partijen uit voor een tweede gespreksronde: VLD, SP, PS, Agalev, Ecolo en VU-ID. De christen-democraten kregen, tot hun verrassing, geen invitatie. Het CVP-bureau dat die dag vergaderde, leek het nog niet eens te zijn over de keuze tussen regeringsdeelname en oppositievoering. Volgens liberale bronnen zond de CVP tegenstrijdige signalen uit. Een groep, met onder anderen oud-premier Dehaene, zou voorstander zijn geweest van regeringsdeelname, ook zonder de PSC, zoals Michel voorstelde. Een andere groep, met onder anderen de gebroeders Van Rompuy, opteerde voor de oppositie, ook al in de veronderstelling dat de vorming van een regering met de groenen niet zou lukken en men noodgedwongen bij de CVP zou moeten aankloppen. Bij de VLD, waar een belangrijke fractie aanvankelijk de voorkeur aan een samengaan met de christen-democraten had gegeven, was men het wachten beu en wou men de kans op de vorming van een paarse regering niet laten liggen.

Michel had nog op 21 juni een gesprek met VLD-voorzitter Verhofstadt, Ecolo-secretaris Morael, de Agalev-onderhandelaars Geysels en Aelvoet, en Bert Anciaux en Patrik Vankrunkelsven (VU-ID). 's Anderendaags ontmoette hij PS-voorzitter Busquin en de Vlaamse socialisten Erdman, Vande Lanotte en Stevaert. Na een laatste gesprek met Verhofstadt, schreef hij zijn eindverslag dat hij op 23 juni aan de koning overhandigde.

Zoals verwacht werd Michel van zijn informatieopdracht ontheven en stelde het staatshoofd diezelfde dag VLD-voorzitter Guy Verhofstadt tot formateur aan. Verhofstadt, die intussen op basis van de discussienota *Een nieuw project voor Vlaanderen* VLD, SP, Agalev en VU-ID had uitgenodigd voor formele onderhandelingen over de vorming van een Vlaamse regering onder leiding van 'formateur' Patrick Dewael, begon meteen aan zijn opdracht en had een ontmoeting met aftredend premier Dehaene en de voorzitters van Kamer en Senaat. Michel zei op een persconferentie dat de synthesenota die hij aan het einde van zijn informatieopdracht opgesteld had een voldoende basis vormde voor onderhandelingen tussen liberalen, socialisten en groenen. VU-ID was volgens Michel niet uitgenodigd, "omdat het met zes partijen al moeilijk genoeg is". In de nota-Michel ontbrak een voor de Volksunie essentieel hoofdstuk over de staatshervorming.

VU-voorzitter Vankrunkelsven veroorzaakte enige commotie door enkele uren later, in het VRT-radionieuws van 22 uur, te verklaren dat VU-ID niet in de Vlaamse regering zou stappen indien op het federale beleidsniveau de staatshervorming niet aan bod zou komen. Het bleek dat Vankrunkelsven en Anciaux aan Michel, Verhofstadt en de onderhandelaars op het Vlaamse beleidsniveau duidelijk hadden gemaakt dat hun partij haar sleutelpositie in het Vlaams Parlement wilde gebruiken om een betekenisvolle verdere stap in de staatshervorming te doen, ook als zij niet tot de federale regering zou toetreden. VLD, SP en Agalev hadden toegezegd dat zij de afspraken die op Vlaams niveau over de staatshervorming zouden worden gemaakt, zouden meenemen op het federale vlak.

Op 24 juni had formateur Verhofstadt gesprekken met kopstukken van liberalen, socialisten en groenen, maar ook met Vankrunkelsven en Anciaux. Op zijn eerste persconferentie zei hij niet te zullen onderhandelen over de staatshervorming, maar wel afspraken te willen maken over het "kader" waarbinnen zulke gesprekken later zouden kunnen plaatsvinden. Vankrunkelsven liet nadien blijken met die aanpak vrede te nemen en niet op federale regeringsdeelname aan te sturen omdat de Volksunie mathematisch niet nodig was en omdat in het geval zij aan de regering zou deelnemen ook het FDF, dat met de PRL een federatie vormt, op (een) portefeuille(s) aanspraak zou maken. Verhofstadt had toegezegd voor de staatshervorming een overlegforum te creëren waarbij de gewesten en gemeenschappen, en op die manier ook de Volksunie, betrokken zouden worden.

Op 25 juni begon Verhofstadt de eigenlijke coalitieonderhandelingen met zes partijen, zonder VU-ID. Intussen waren de gesprekken over de vorming van paars-groene regionale regeringen al volop aan de gang. In Eupen werden op 25 juni op bevel van de voorzitters van PS, PRL en Ecolo de onderhandelingen tussen christen-democraten en socialisten afgebroken en vervangen door overleg tussen liberalen, socialisten en groenen.

In het VTM-middagjournaal van zondag 27 juni zei PRL-voorzitter Michel dat de drie Franstalige kandidaat-regeringspartijen het erover eens waren PS-voorzitter Busquin voor te dragen voor het vacante Belgische mandaat in de Europese Commissie. Tot dan toe was er rekening mee gehouden dat de paars-groe-

ne coalitie in het kader van een 'nieuwe politieke cultuur' Jean-Luc Dehaene of Philippe Maystadt zou voordragen voor de opvolging van Karel van Miert. Michel zei dat beiden niet behoorden "tot de meerderheid die zich nu profileert". Bij de Vlaamse kandidaat-regeringspartijen werd erop gewezen dat het na Willy de Clercq en Van Miert de beurt was aan een Franstalige om 'Belgisch' commissaris te worden. Drie dagen later, op 30 juni, deelde formateur Verhofstadt aan Romano Prodi, de toekomstige voorzitter van de Europese Commissie, mee dat Busquin zou worden voorgedragen als Europees Commissaris. De beslissing kreeg kritiek van VU-voorzitter Vankrunkelsven en CVP-voorzitter Van Peel, die wezen op de Nederlandsonkundigheid van Busquin en zijn betrokkenheid bij de Agusta-Dassault-affaire ⁶.

Op 29 juni begonnen de delegaties van de zes partijen met de bespreking van *De brug naar de 21ste eeuw*, een 26 bladzijden tellende nota van formateur Verhofstadt die de basis van het regeerakkoord zou vormen.

De Kamer, die op 1 juli haar installatievergadering hield, verkoos Herman de Croo (VLD) tot voorzitter. Hij kreeg de steun van liberalen, socialisten en groenen; de stemming was een voorafspiegeling van de nieuwe meerderheid en volgens de VU-fractie, die uit protest een eigen kandidaat voordroeg, na de aanwijzing van Busquin "opnieuw een teken van oude politieke cultuur". In de Senaat werd de voorzitter pas op 14 juli aangewezen, nadat ook de gecoöpteerde senatoren beëdigd waren. Armand de Decker (PRL) was de enige kandidaat.

Op het federale formatieberaad, dat vlot maar trager verliep dan de regionale onderhandelingen (in Wallonië was het ontwerpakkoord op 2 juli klaar, in Eupen werden die dag de portefeuilles al verdeeld), werd op 2 juli een lastig knelpunt opgeruimd. De groenen kregen de gevraagde snelle invoering van gemeentelijk stemrecht voor migranten niet, maar de naturalisatieprocedure zou vereenvoudigd en versoepeld worden.

Na een onderhandelingsmarathon van twintig uur werden de zes partijen het in de ochtend van zondag 4 juli eens over een ontwerp-regeerakkoord. Nadat het aan de partijbureaus was voorgelegd, had op 5 en 6 juli een 'tweede lezing' plaats.

In de laatste fase van het formatieberaad kwam opnieuw de staatshervorming op de voorgrond. De Volksunie maakte haar instemming met het Vlaamse ontwerpakkoord, dat in de ochtend van 6 juli was tot stand gekomen, afhankelijk van de afspraken die de federale onderhandelaars over de staatshervorming zouden maken. Er was sprake van een voorstel van formateur Verhofstadt om met drie pakketten ('koffers' of 'valiezen') te werken. Op korte termijn zouden knelpunten in de bevoegdheidsverdeling worden weggewerkt. Het tweede pakket zou de regionalisering van de Gemeente- en Provinciewet en de herziening van de Financieringswet bevatten. Ten slotte zouden de verruiming van de fiscale autonomie, de splitsing van de gezondheidszorg en andere thema's onderwerp worden van een 'intergouvernementele en interparlementaire conferentie'. De VU-

⁶ Tijdens een hoorzitting, op 1 september, in het Europees Parlement werd Busquin ongemeen hard aangepakt voor de Agusta-Dassault- en de Uniop-affaire. Busquin antwoordde dat hij nooit rechtstreeks in beschuldiging werd gesteld en de onregelmatigheden bij de financiering van de PS gebeurd waren vóór hij partijvoorzitter werd. De regering-Verhofstadt bleef, ondanks de kritiek, de kandidatuur van Busquin steunen. Commissievoorzitter Prodi hield Busquin in zijn ploeg, als commissaris van wetenschappelijk onderzoek, en kreeg het vertrouwen van het Europees Parlement.

onderhandelaars Vankrunkelsven en Anciaux hadden daarover in de avond van 6 juli een gesprek met Verhofstadt.

Na een laatste nachtelijk beraad, waarin onder meer een actieplan voor de dioxinecrisis en de staats hervorming ter sprake kwamen, ondertekenden de onderhandelaars van de zes partijen in de ochtend van 7 juli een volgens formateur Verhofstadt "ambitieuze en vernieuwend" ontwerp van regeerakkoord. De weg naar een paars-groene coalitie werd helemaal vrij toen het partijbestuur van de Volksunie 's avonds met elf ja- en vijf neen-stemmen en één onthouding besliste het Vlaams regeerakkoord voor het congres te verdedigen. Toch vond de VU het hoofdstuk 'Staats hervorming' uit het federale regeerakkoord "te mager"; het partijbestuur zou het voorstellen op het congres, maar het niet verdedigen. De VU wees er wel op dat het dossier van de staats hervorming gedeblokkeerd was en dat haar Vlaamse coalitiepartners (VLD, SP en Agalev) er zich toe engageerden de afspraken over de verdere staats hervorming die in het Vlaams regeerakkoord waren opgenomen, te verdedigen in de gemeenschapsdialoog. De tegenstemmen in het VU-partijbestuur wezen op wantrouwen wegens het ontbreken in het federale regeerakkoord van een tijdschema voor de staats hervorming.

Le Soir maakte op 8 juli bekend dat formateur Verhofstadt er in de laatste onderhandelingsnacht had mee ingestemd dat de verdeelsleutel voor de onderwijsdotatie aan de gemeenschappen zou worden aangepast, zodat de Franse Gemeenschap 2,4 miljard frank extra zou krijgen. Ecolo-onderhandelaar Marc Terwagne bevestigde dat aan *De Standaard* (9 juli), maar Verhofstadt ontkende het bericht en zei dat er enkel een akkoord was om de kwestie nog in 1999 te regelen.

Op 10 juli kwamen de partijcongressen bijeen om de diverse regeerakkoorden te bekrachtigen. Bij de liberalen gebeurde dat in een euforische sfeer en, op één tegenstem bij de VLD na, unaniem. Ook bij de SP werd de regeringsdeelname zo goed als eenparig goedgekeurd. Op het PS-congres waren er negen tegenstemmen en acht onthoudingen voor het federale regeerakkoord. De federale regeringsdeelname werd op het Agalev-congres haast unaniem goedgekeurd; er waren slechts negen onthoudingen. Moeilijker lag het bij Ecolo. Na een hele dag discussiëren, werd de deelname aan de federale regering goedgekeurd met maar 413 ja-stemmen; er waren 272 tegenstemmen en 18 onthoudingen. Vooral over het uitblijven van migrantenstemrecht en arbeidsduurverkortings leefde ongenoege bij de basis. De Brusselse congresleden verwierpen (85 ja, 103 neen, 3 onthoudingen) het ontwerp regeerakkoord voor het Hoofdstedelijk Gewest omdat Ecolo geen minister maar slechts een staatssecretaris zou krijgen. Bij de VU stemden 161 congresleden voor deelname aan de Vlaamse regering; 86 waren tegen en 12 onthielden zich.

Nadat de partijdelegaties zich een laatste keer over de portefeuillevverdeling hadden gebogen, deelde het Paleis op 11 juli laat de benoeming van de vijftien ministers en drie staatssecretarissen van de liberaal-socialistisch-groene regering mee (zie bijlage). Het kabinet-Verhofstadt werd op 12 juli beëdigd. Na de eerste vergadering van de ministerraad werd bekend dat de regering nog drie commissarissen zou benoemen voor "speciale opdrachten die de bijzondere aandacht van de regering vereisen maar niet noodzakelijk permanent zijn", namelijk de dioxinecrisis, de administratieve vereenvoudiging en het stedelijk beleid.

B. De krachtlijnen van het regeerakkoord

Eerste minister Verhofstadt las op 14 juli in de Kamer van Volksvertegenwoordigers de regeringsverklaring voor, waarin hij de krachtlijnen van het regeerakkoord schetste.

Centraal daarin stond het concept van de "actieve welvaartsstaat", die wil "voorkomen dat mensen uit de boot vallen" en ernaar streeft "dat iedereen, zowel mannen als vrouwen, met de verzekering van een hoog niveau van sociale bescherming, een creatieve bijdrage kan leveren aan de samenleving en hij of zij dit kan verzoenen met de kwaliteit van zijn of haar persoonlijk leven".

Concreet stelde de regering zich tot doel een actief opleidings- en werkgelegenheidsbeleid te voeren om de werkgelegenheidsgraad te doen stijgen. Schoolverlaters zouden binnen de zes maanden een "startbaan" krijgen. Per 1 april 2000 zouden de arbeidskosten met 32.000 frank per jaar en per werknemer worden verlaagd; ook in 2001 zou er een substantiële lastenverlaging worden gerealiseerd. De 'werkloosheidsval' zou verder langs fiscale of parafiscale worden gedicht. De werkgelegenheidsgraad van 50-plussers zou worden opgetrokken met onder meer deeltijdse uitgroei banen.

Op het fiscale vlak stelde de regering, naast de herindexering van de belastingsschalen in de personenbelasting (een maatregel die in feite nog door de regering-Dehaene was genomen), de afschaffing van de aanvullende crisisbijdrage, te beginnen met laagste inkomens en pensioenen, in het vooruitzicht, alsook een algemene hervorming van de personenbelasting (met een beperkt aantal tarieven, een verhoging van de belastingvrije minima en een groepering van de belastingaftrekken). Het nieuwe stelsel zou neutraal moeten zijn ten aanzien van de gekozen samenlevingsvorm. Een verlaging van de basisaanslagvoet in de vennootschapsbelasting zou gecompenseerd worden door een vermindering van de aftrekmogelijkheden. Voorts was er sprake van de invoering van "eco-kortingen" door BTW- en accijnsverlagingen voor milieuvriendelijke producten.

Inzake de sociale zekerheid vermeldde het regeerakkoord onder meer de geleidelijke verhoging van de laagste pensioenen en een regelmatige aanpassing van de pensioenen aan de welvaartsstijging. In het hoofdstuk over de ziekteverzekering viel de verhoging op van de groeinorm van de begroting van de ziektekostenverzekering van 1,5 naar 2,5% per jaar.

Om van België opnieuw "een modelstaat" te maken en het vertrouwen in en het gezag van de overheid te herstellen, kondigde de regering een "diepgaande hervorming van de openbare besturen" aan, waarvan het ontwerp aan de bevolking zou worden voorgelegd in de vorm van een volksraadpleging. De regeringspartijen verbonden er zich toe "een pact inzake de depolitiserings van de openbare besturen te ondertekenen". De administratie zou meer worden betrokken bij de beleidsvoorbereiding; de ministeriële kabinetten zouden worden afgeslankt. De regering zou "tijdens de volgende twee jaar de administratieve last voor burgers en ondernemingen met tien procent doen dalen" en "het geheel aan formaliteiten en verplichtingen tegen het einde van de regeerperiode met een kwart verminderen".

De regering nodigde het parlement uit een Commissie Politieke Vernieuwing op te richten om onder meer de modernisering en aanpassing van het kiesstelsel en de omvang van de kieskringen te onderzoeken. Om de "burgerdemocratie" te realiseren, zou het gewicht van de lijststem bij verkiezingen tot de helft beperkt en het opvolgersstelsel afgeschaft worden. De regering zou de mogelijkheden om volksraadplegingen te houden of in te voeren gevoelig uitbreiden; de meerderheidspartijen verbonden er zich toe met de uitslag rekening te houden.

De federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten zouden in een taalkundig paritair samengestelde "intergouvernementele en interparlementaire conferentie voor institutionele vernieuwing" voorstellen formuleren "voor de aan-

passing of de wijziging van de institutionele regels inzake financiering en modaliteiten van werking van de instellingen". Het ging om onder meer de knelpunten in de bevoegdheidsverdeling vermeld in het verslag van 30 maart 1999 van de senaatscommissie voor Institutionele Aangelegenheden, de regionalisering van de Gemeente- en Provinciewet, "de technische aspecten van de regionale fiscaliteit", het gebruik van de trekkingsrechten, de uitbreiding van de constitutionele autonomie van gemeenschappen en gewesten, en de vertegenwoordiging van de twee gemeenschappen in de Brusselse instellingen. De conferentie zou ook "op consensus berustende" voorstellen kunnen doen "voor de komende belangrijke problemen inzake de werking van de federale staat in al zijn geledingen, vertrekkend van het principe van de solidariteit tussen personen". Die bepaling zou een debat over fiscale autonomie en bevoegdheidsuitbreiding van de deelstaten mogelijk moeten maken, zonder evenwel te raken aan de sociale zekerheid.

Om de integratie van vreemdelingen te bevorderen, zou de nationalisatieprocedure worden versoepeld. De asielpprocedure zou vereenvoudigd en ingekort worden. Uitgeprocedeerde asielzoekers en andere illegale vreemdelingen zouden onder bepaalde voorwaarden hun verblijf kunnen regulariseren.

Voor de oplossing van het mobiliteitsvraagstuk schoof het regeerakkoord onder meer de fiscale aanmoediging van autodelen en carpoolen en aan de aanleg van een Gewestelijk Expresnet rond Brussel naar voren.

In het regeerakkoord was ten slotte sprake van een algemeen veiligheidsplan, de versnelde liberalisering van de elektriciteitssector, de ontmanteling van kerncentrales zodra ze veertig jaar oud zijn en de oprichting van een federaal agentschap dat instaat voor inspectie en controle van de volledige voedselketen.

Aan het einde van zijn toespraak zei premier Verhofstadt dat de ongewone coalitie mogelijk was geworden omdat alle partijen bereid waren de oude ideologische tegenstellingen te overstijgen. "In de zoektocht naar een nieuw politiek project, naar een nieuw evenwicht tussen burger en overheid, tussen economie en ecologie, tussen vrijheid en gelijkheid ontstaan nieuwe inzichten en bondgenootschappen (...). De oude opdeling van het politieke landschap is immers niet langer in staat de rijkdom van onze samenleving te vatten", zei de premier.

Na een tweedaags debat kreeg het paars-groene kabinet in de eerste uren van 17 juli het vertrouwen van de Kamer. Er waren 96 stemmen voor, 47 tegen en één onthouding.

Nog op 17 juli kwam de regering bijeen om enkele bevoegdheden te regelen en Freddy Willockx (SP), Charles Picqué (PS) en Anne André-Léonard (PRL) tot regeringscommissaris te benoemen. Willockx werd, bij koninklijk besluit van 20 juli 1999, benoemd tot regeringscommissaris belast met de dioxineproblematiek, toegevoegd aan eerste minister Verhofstadt⁷. Bij KB van 20 juli 1999 werd André-Léonard regeringscommissaris belast met de administratieve vereenvoudiging, toegevoegd aan minister van Ambtenarenzaken Van den Bossche. Picqué werd bij KB van 22 juli benoemd tot regeringscommissaris belast met het grootstedenbeleid, toegevoegd aan vice-premier en minister van Werkgelegenheid Onkelinx. De regering preciseerde dat een commissaris onder de politieke verantwoordelijkheid van een minister viel, een in de tijd beperkte opdracht had en een kabinet van vijftien medewerkers (van wie vier van niveau 1) mocht hebben.

⁷ Op 3 december kreeg Willockx de aanvullende opdracht de omzetting van Europese richtlijnen in Belgisch recht op te volgen.

Willockx, die ontslag nam als kamerlid, en André-Leonard, die geen parlements-lid was, kregen een vergoeding die gelijk was aan de parlementaire wedde. Picqué bleef kamerlid en kreeg geen bezoldiging.

IV. De start van de regering-Verhofstadt.

Tijdens haar eerste maanden keek de regering-Verhofstadt tegen een gevulde agenda aan en werd zij met enkele netelige dossiers geconfronteerd. In dit hoofdstuk worden eerst enkele algemene beschouwingen gewijd aan de 'regeerstijl' van de paars-groene coalitie en vervolgens de begrotingsopmaak en het conflict over de uitvoer van nucleair materiaal behandeld. Een apart hoofdstuk (V) is gewijd aan de afwikkeling van de dioxinecrisis. Andere ontwikkelingen komen aan bod in de hoofdstukken over het asiel- en vreemdelingenbeleid (VI), het binnenlands beleid (VII, met onder meer de staatsbervorming en de kwestie van de onderwijsfinanciering), het werkgelegenheids- en sociaal beleid (VIII) en het buitenland en defensiebeleid (IX).

A. "Snel en efficiënt", in een "geest van coöperatie"

Met de regering-Verhofstadt leek in de Wetstraat een enigszins andere 'regeerstijl' zijn intrede te doen. Dat hoefde, gezien onder meer de persoonlijkheid van de regeringsleider (die duidelijk verschilt van die van zijn voorganger) en de aanwezigheid van 'groene' ministers, die bovendien voor het eerst regeringsverantwoordelijkheid droegen, niet eens verbazing te wekken. Opmerkelijker was dat de eerste minister geen gelegenheid liet voorbijgaan om over de "breuk met het verleden" te spreken en te beklemtonen dat zijn regering anders bestuurde dan de rooms-rode kabinetten-Dehaene. Of en in welke mate paars-groen daadwerkelijk een "breuk met het verleden" realiseerde, zullen politologen en historici later moeten uitmaken. Wat hierna volgt, zijn niet meer dan enkele eerste en dus voorlopige vaststellingen.

Het regeerakkoord, waarover de zes coalitiepartijen het relatief snel eens waren geworden, verschilde volgens waarnemers tot op zekere hoogte van dat van vorige regeringen. In plaats van over elk onderdeel van het regeerprogram een evenwichtig compromis na te streven, had Verhofstadt elke partij de kans gegeven haar 'troetelkinderen' in het regeerakkoord op te nemen. Het compromis, zou men kunnen zeggen, zat meer in het geheel dan in de afzonderlijke onderdelen, zodat paars-groen kon aankondigen dat economische groei en welvaart samengingen met sociale bescherming en een "duurzame relatie tussen mensen en leefomgeving".

De premier hechtte veel belang aan de volgens hem verbeterde verstandhouding tussen Vlamingen en Franstaligen. Al op 18 september stond het 'Fête de la Wallonie' in Namen in het teken van de communautaire toenadering tussen Vlaanderen en Wallonië. De aanwezigheid van de eerste minister en, vooral, van de Vlaamse minister-president, Patrick Dewael, symboliseerde de "breuk met het verleden". Dewael had eerder al zijn Waalse ambtgenoot Elio di Rupo ontmoet. Bij die gelegenheid (6 september) had Di Rupo - in het Nederlands - gezegd dat er een gemeenschappelijke wil was "om een nieuw tijdperk van dialoog en samenwerking in te luiden". Volgens Dewael waren de voorbije jaren de conflictpunten "gecultiveerd" en had niemand baat bij een communautaire confrontatie. Premier Verhofstadt zou de totstandkoming van het Sint-Elooisakkoord (1 decem-

ber) toeschrijven aan de nieuwe "geest van coöperatie" tussen Vlamingen en Franstaligen.

Aan het Sint-Elooisakkoord was nochtans een 'klassiek' communautair conflict voorafgegaan en het akkoord vertoonde vele, zoniet alle kenmerken van een 'typisch' compromis. Het kwam tot stand na lang, moeizaam en nachtelijk overleg en door de koppeling van drie dossiers, zodat zowel Vlamingen als Franstaligen reden tot tevredenheid hadden. De rekening van het compromis werd doorgeschoven naar de federale overheid. Niettemin ontkende premier Verhofstadt de koppeling; volgens hem ging het om afzonderlijke dossiers die een afzonderlijke oplossing hadden gekregen.

De premier zette graag de besluitvaardigheid van zijn regering in de verf, die in contrast zou staan met het "immobilisme" van de regering-Dehaene. Op de persconferentie na het kabinetsberaad waarop het besluit over de regularisatie van illegale vreemdelingen werd goedgekeurd (dat kort nadien door de Raad van State zou worden vernietigd), sprak Verhofstadt expliciet van het "snel en efficiënt" beleid van zijn regering, dat hij afzette tegen de "trage en inefficiënte" besluitvorming van vroeger.

De uitspraak illustreerde de bezorgdheid van de regeringsleider voor het positieve imago van zijn regering. Op 6 augustus meldde *De Standaard* dat er daags voordien op het kabinet van de premier topberaad had plaatsgevonden van 'spin doctors' over de communicatiestrategie. Op dat ogenblik was de dioxinecrisis, met haar dagelijkse stroom 'slecht' nieuws, nog niet van de baan. Twee weken voordien had zich een eerste 'bedrijfsongeval' voorgedaan: het kabinet van Volksgezondheid had een persbericht verspreid dat de indruk wekte, dat er een tweede dioxinecrisis was uitgebroken, wat onjuist bleek te zijn. "De inzet [van het beraad] was: hoe kunnen we de boodschap van het goede nieuws overbrengen als er ergens slecht nieuws opduikt?", schreef *De Standaard* over de bijeenkomst van 5 augustus. Een van de deelnemers aan de vergadering was Noël Slangen, de media-adviseur die de verkiezingscampagne van de VLD had verzorgd. Enkele maanden later, op 30 november, deelde Verhofstadt mee dat hij Slangen had aangetrokken als communicatie- en voorlichtingsexpert op zijn kabinet.

Alle inspanningen om een positief beeld van de regering over te brengen ten spijt, kwamen geregeld meningsverschillen tussen de regeringspartijen aan de oppervlakte. Zij werden vaak in het openbaar en via de media 'uitgevochten', meestal tussen liberalen en groenen. Dat was het geval met bijvoorbeeld het geschil over de levering van nucleair materiaal aan Pakistan en de discussie over de versoepeling van de naturalisatiewet. De commentatoren waren het erover eens, dat premier Dehaene dat publieke 'gekibbel' niet geduld zou hebben. Verhofstadt noemde een dergelijke publieke discussie een uiting van een nieuwe, open debatcultuur, die de duidelijkheid van de besluitvorming ten goede kwam.

B. De begroting voor 2000

Enkele dagen na de verkiezingen, op 18 juni, maakte de Hoge Raad van Financiën zijn advies voor de begroting voor 2000 bekend. Volgens de HRF zou de reële groei van de primaire uitgaven van de gezamenlijke overheid beperkt moeten worden tot 1,5% en het primair overschot op 6% gehandhaafd moeten worden, tot in 2002 het budgettair evenwicht bereikt zou worden. Voor 2000 adviseerde de HRF een financieringstekort van 0,7% van het BBP, bij een economische groei van 2,25%.

Op 17 september stelden de ministers van Begroting, Vande Lanotte, en van Financiën, Reynders, de economische begroting voor, op grond van de verwachtingen van het Federaal Planbureau. Dat rekende voor 2000 met een BBP-groei van 2,5%, een inflatie van 1,3%, een langetermijnrente van 5,85% en een kortetermijnrente van 3,5%. Minister van Begroting Vande Lanotte waarschuwde er in interviews met *De Financieel-Economische Tijd* en *La Libre Belgique* (18 september) voor, dat de regering het wegens budgettaire tegenvallers moeilijk zou hebben om haar beloften uit het regeerakkoord waar te maken. Door de dioxinecrisis zouden de inkomsten 10 tot 12 miljard frank lager liggen dan verwacht; de niet-fiscale ontvangsten zouden 15 miljard frank minder opbrengen dan verwacht. Bovenal zou de nieuwe Europese ESR-methodologie voor de overheidsfinanciën de beleidsruimte met ca. 35 miljard frank inkrimpen. Vande Lanotte liet uitschijnen dat de lastenverlaging van 32.000 frank per werknemer die op 1 april 2000 zou ingaan, naar het najaar zou moeten worden verschoven.

De begrotingswerkzaamheden verliepen opvallend discreet, ook al omdat het asielbeleid in die periode veel (media-)aandacht kreeg. Premier Verhofstadt stelde op 12 oktober de begroting voor in de 'Federale beleidsverklaring' die hij in de Kamer én - uit hoffelijkheid, want sinds 1995 politiek niet meer noodzakelijk en niet meer gebruikelijk - in de Senaat voorlas.

Het financieringstekort van de gezamenlijke overheid werd op 1% van het BBP geraamd en lag daarmee 0,3 procentpunten hoger dan wat de HRF had gewenst. De regering beklemtoonde dat zij de groei- en rentevoorzichten voorzichtig had ingeschat, geen rekening had gehouden met inverdieneffecten van de lastenverlaging en niet had geanticipeerd op de verkoop van overheidsactiva, zodat het reële tekort uiteindelijk lager zou kunnen uitvallen. Het tekort op de rijksbegroting bedroeg 1,3% van het BBP (tegenover 1,8% in 1998 en 1999), het primair saldo (overschot exclusief rentelasten) 6% van het BBP of 490 miljard frank. De overheidsschuld zou dalen van 114,9 naar 112,4% van het BBP.

De inkomsten van de federale regering werden geraamd op 1.609,4 miljard frank, de uitgaven op 1.718,0 miljard frank. Inclusief het negatieve saldo van de schatkistverrichtingen bedroeg het financieringssaldo 160,1 miljard frank.

Ondanks de voorafgaande waarschuwingen van de minister van Begroting, die kennelijk bedoeld waren om een domper te zetten op al te ambitieuze doelstellingen van zijn collega's en hun ertoe te bewegen middelen voor nieuwe initiatieven binnen hun eigen budget te compenseren, kon de regering haar beloften uit het regeerakkoord honoreren en ca. 70 miljard frank vrijmaken voor nieuwe beleidsmaatregelen.

Voor de vermindering van de sociale lasten maakte de regering 130,7 miljard frank vrij, 50,1 miljard frank meer dan in 1999. De structurele korting werd met 24,3 miljard frank verhoogd door een vermindering van de werkgeversbijdragen vanaf 1 april 2000 met 32.000 frank per werknemer en per jaar. De structurele korting (inclusief de oude Maribel- en lagelonenmaatregel) kwam daarmee op 89,1 miljard frank. De zogenaamde sociale Maribel, de lastenverlaging voor de social-profitsector, werd opgetrokken van 8,7 naar 11,2 miljard frank. Voor het startbanenplan (zie hoofdstuk VIII: Het werkgelegenheids- en sociaal beleid) werd 4 miljard frank uitgetrokken. Werknemers die een brutoloon hebben dat in de buurt ligt van het minimumloon (ca. 45.000 frank per maand), zouden minder sociale bijdragen moeten betalen (6,8 miljard frank).

In de sociale sector werd 3,5 miljard frank vrijgemaakt om per 1 juli 2000 de kleinste pensioenen met 1.000 frank te verhogen. Ook het gewaarborgd inkomen voor bejaarden zou worden verhoogd.

Uit de reserves van de Federale Participatiemaatschappij werd 8,5 miljard frank gehaald voor de uitbouw van het gewestelijk expresnet (GEN) rond Brussel. De NMBS kreeg 400 miljoen frank om vanaf midden 2000 het woon-werkverkeer voor federale ambtenaren en het treinvervoer voor bejaarden en kinderen onder de 12 jaar tijdens de daluren goedkoper of gratis te maken.

Extra geld ging er naar de hervorming van het gerecht (3,5 miljard frank), veiligheid (1,3 miljard), het hervormde asielbeleid (1,7 miljard), de verbetering van het leefklimaat in de grote steden (1,5 miljard), de modernisering (2 miljard) en versnelde informatisering (1 miljard) van de openbare diensten en ontwikkelingsamenwerking (1,7 miljard). Te vermelden is dat de defensiebegroting voor het eerst sinds 1993 opnieuw geïndexeerd werd.

Boven op de herindexering van de belastingschalen - een besluit nog van de regering-Dehaene - zou in 2000 begonnen worden (voor de inkomens tot 850.000 frank) met de geleidelijke afschaffing van de aanvullende crisisbijdrage van 3%, zou de BTW op arbeidsintensieve diensten (reparatie van fietsen, schoenen en kledij; herstelling en renovatie van woningen van meer dan vijf jaar) worden verlaagd tot 6%, zou het verlaagde BTW-tarief van 6% voor de renovatie van woningen worden uitgebreid tot woningen vanaf 5 (in plaats van 15) jaar en zou de aftrek van kosten voor opvang van kinderen tot 3 jaar resp. de belastingvrije som voor kinderen tot 3 jaar zonder oppas worden opgetrokken. Door deze fiscale maatregelen zou de overheid 11,4 miljard frank minder ontvangen.

De Kamer keurde de ontwerpbegroting op 23 december goed. Diezelfde dag keurde de regering het stabiliteitsprogramma 2000-2003 goed, waarin België er zich tegenover de Europese Unie toe engageerde het overheidstekort te verminderen tot 1% van het BBP in 2000 en tot 0,5% in 2001. In 2002 zou, voor het eerst sinds 1952, het overheidstekort weggewerkt moeten zijn. Om die doelstelling te halen, zou het primair overschot op middellange termijn rond de 6% van het BBP gehouden moeten worden. Op 24 november hadden de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen een samenwerkingsakkoord gesloten over hun respectieve engagementen in het kader van het stabiliteitsprogramma.

Op 21 december raakte bekend dat de Federale Participatiemaatschappij begin 2000 de eerste schijf (51,4%) van het overheidsaandeel in het Beroepskrediet zou verkopen aan de Franse bank Crédit Mutuel du Nord voor 269,8 miljoen frank. De tweede schijf (22,6%) zou in 2003 verkocht worden.

C. *Het conflict over de uitvoer van nucleair materiaal*

Le Soir meldde op 20 augustus dat staatssecretaris voor Energie Olivier Deleuze (Ecolo) op 16 juli, vier dagen na het aantreden van de regering, een uitvoervergunning voor de levering van nucleair materiaal aan Pakistan had geschorst.

Op 11 juli had ontslagnemend minister van Economie Elio di Rupo (PS) de vergunning verlengd die Alstom Sytems and Services uit Charleroi in juni 1997 had gekregen voor de levering van een veiligheidssysteem voor een kerncentrale in Karachi. Het contract had een waarde van 60 miljoen frank.

Hoewel de uitreiking van uitvoervergunningen tot de bevoegdheid van minister van Economie Rudy Demotte (PS) behoorde, meende Deleuze te kunnen ingrijpen omdat hij bevoegd was voor de controle op de verspreiding van kernwapens. In een nota aan de ministerraad vroeg hij de regering zich bij zijn stand-

punt aan te sluiten en de exportlicentie in te trekken. Hij verwees naar de kernproef die Pakistan in mei 1998 had gedaan en naar de weigering van de regering-Dehaene in oktober 1998 een vergunning te geven voor de uitvoer van zirkonium naar India omdat het land eveneens kernproeven had gedaan.

Minister Demotte erkende de bevoegdheid van Deleuze om toestemming te geven voor de uitvoer van nucleair materiaal en verduidelijkte dat die toestemming de toekenning van een exportvergunning voorafgaat. Hij zei dat hij rekening diende te houden met het advies van Deleuze.

De eerste negatieve reactie kwam van waarnemend PRL-voorzitter Daniel Ducarme die op 23 augustus, na een gesprek met de directeur van Alstom, zei dat de beslissing van Deleuze nefaste gevolgen zou hebben voor het bedrijf en voor de Waalse economie.

Nog op 23 augustus kwam de kwestie ter sprake op de eerste vergadering van het kernkabinet na het zomerreces. Vice-premier Michel (PRL) liet daar eveneens voorbehoud blijken tegenover de handelwijze van Deleuze. Geen van beide partijen had echter de intentie van de zaak een 'casus belli' te maken. Er zou tegen het kabinetsberaad van 10 september een oplossing worden gezocht. Als de schorsing binnen de zestig dagen en dus vóór 14 september niet door een vernietiging werd gevolgd, zou de exportvergunning automatisch worden verlengd.

Op 3 september viel oud-minister van Economie Di Rupo, die intussen minister-president van Wallonië was geworden, op de RTBf-radio uit naar Deleuze. Hij beklemtoonde dat het materiaal dat Alstom wilde uitvoeren, de veiligheid in de kerncentrale zou verhogen en geen verband hield met de productie van kernwapens. "Minister zijn, is niet enkel zich gedragen als in de oppositie", sneerde Di Rupo.

Op 8 september vergaderde het kernkabinet opnieuw langdurig over de opschorting van de uitvoerlicentie, zonder evenwel tot een besluit te komen. Premier Verhofstadt trok het dossier tot zich en pleegde op 9 september de hele dag druk overleg met alle betrokkenen om een oplossing te vinden. De directie van Alstom zei intussen op een persconferentie dat het Internationaal Agentschap voor Atoomenergie van de VN en de Commissie voor de Non-proliferatie van Kernwapens geen bezwaren hadden tegen de levering.

De ministerraad besliste op 10 september dat Alstom het beveiligingssysteem kon uitvoeren als aan twee voorwaarden zou zijn voldaan. Allereerst diende de centrale in Karachi, die sinds eind 1998 stillag, effectief in werking te zijn. In de tweede plaats moest Pakistan de 'full-scope safeguards' aanvaarden, dit wil zeggen artikel 3 van het Non-proliferatieverdrag over de controle van alle nucleaire installaties door het IAEA. Aangezien Pakistan weigerde het verdrag te ondertekenen, kwam de regeringsbeslissing - die op alle nucleaire exportlicenties zou worden toegepast - neer op een weigering de uitvoervergunning te verlengen.

Deleuze moest voor zijn eigenzinnig handelen wel een prijs betalen, in de vorm van het verlies van zijn bevoegdheid over de uitvoer van nucleair materiaal. De regering besliste immers "met oog op een drastische vereenvoudiging van de reglementering" de toekenning van exportlicenties voor nucleaire technologie of kernmateriaal exclusief toe te vertrouwen aan de ministers van Buitenlandse Zaken (in casu Louis Michel) en van Economie (Demotte). Met dat 'typisch Belgisch compromis' was het eerste conflict in de paars-groene coalitie van de baan.

V. De verdere afwikkeling van de dioxinecrisis

A. Overheidsmaatregelen

Na de verkiezingen van 13 juni volgden eerst de ontslagnemende regering-Dehaene en nadien de regering-Verhofstadt de dioxinecrisis verder op.

De regering-Dehaene stelde op 18 juni Fred Chaffart, de voormalige topman van de Generale Bank, tot 'crisismanager' aan. Hij kreeg de opdracht tegen 30 juni in overleg met de betrokken sectoren een schadevergoedingsregeling uit te werken. Samen met de Europese Commissie begon de regering een diplomatiek offensief om er de andere EU-landen toe te overhalen hun grensblokkades van Belgische producten op te heffen. In Brussel betoogden op 21 juni enkele duizenden boeren (3.200 volgens de rijkswacht) om een snelle schaderegeling af te dwingen.

In het rapport dat hij op 30 juni aan de regering overhandigde, raamde Chaffart de directe schade voor de bedrijven die door de dioxinecrisis getroffen werden op 60 miljard frank, waarvan de helft voor de landbouwsector. Hij stelde vast dat de particuliere sector niet bereid was solidair mee de schade te vergoeden. Chaffart stelde voor renteloze overbruggingskredieten te verstrekken.

Op basis van het rapport besliste de regering nog diezelfde dag de kosten voor de vernietiging, het vervoer en het opslaan van dieren of producten die met dioxine besmet of in beslag genomen waren en niet geconsumeerd konden worden, volledig terug te betalen. Landbouwbedrijven alsook niet-landbouwbedrijven die een gerechtelijk akkoord hadden aangevraagd konden een renteloze lening krijgen. De kostprijs van de maatregelen werd op 6,3 miljard frank geraamd. Zij kregen op 20 juli de goedkeuring van de Europese Commissie.

Uit cijfers van Landbouw bleken op 30 juni nog 224 pluimvee-, 395 rundvee- en 795 varkensbedrijven geblokkeerd te zijn; op basis van pcb-tests waren 164 pluimvee-, 14 rundvee- en 185 varkensbedrijven van de 'zwarte' lijst geschrapt.

Op 4 juli betoogden in Brussel opnieuw enkele duizenden landbouwers (3.600 volgens de ordediensten, 10.000 volgens de organisatoren) om onder meer een echte schadevergoeding en een opkoopregeling voor de onverkoopbare voorraden te eisen. Het kwam tot incidenten waarbij een harde kern van manifestanten vooral de pers viseerde, die verweten werd de dioxinecrisis te hebben opgeblazen.

De regering-Verhofstadt benoemde op 20 juli Freddy Willockx (SP) tot regeringscommissaris belast met dioxineproblematiek. Van hem werd verwacht dat hij zijn ervaring als Europees parlementslid (1994-1999) zou gebruiken om Europese steun voor de getroffen sectoren los te krijgen en een veroordeling van België door het Europees Hof van Justitie te voorkomen.

Op 23 juli zaaide de regering grote verwarring over de dioxinecrisis. Tegenover de pers en in de Kamer zei premier Verhofstadt dat er half juli 233 nieuwe varkensbedrijven aan de lijst van 'verdachte' bedrijven waren toegevoegd, nadat in veevoeder te hoge pcb-waarden waren vastgesteld. Dat gaf aanleiding tot berichten over een tweede besmettingsbron. Verhofstadt ontkende enkele uren later dat er sprake was van een nieuwe besmetting, maar hij moest wel erkennen dat de contaminatieperiode langer dan twee weken (15-31 januari) had geduurd en er ook in februari en maart verontreinigd veevoer was geleverd, waarin vermoedelijk van de oorspronkelijk met dioxine besmette kippen vermalen waren.

In de loop van de middag verspreidde minister van Volksgezondheid Magda Aelvoet een mededeling waarin stond dat "bewarend beslag werd gelegd op vers varkensvlees en op vleeswaren met een vetgehalte van 2 tot 20%, afkomstig van varkens die tussen 15 januari en 3 juni geslacht werden, teneinde de bevolking niet langer bloot te stellen aan dioxinebesmetting". Aelvoet trok het communiqué enige tijd later in; zij zei dat het buiten haar weten door een medewerker was opgesteld en verspreid. Intussen hadden de media op basis van het communiqué wereldwijd gemeld dat er in België een nieuwe dioxinecrisis was uitgebroken en had Nederland een invoerverbod voor Belgisch varkensvlees afgekondigd (het werd op 24 juli weer opgeheven).

Nog op 23 juli keurde de regering een opkoopregeling goed voor de 60.000 tot 80.000 ton varkens- en kippenvlees dat in koelhuizen opgeslagen lag en waarvan niet met zekerheid kon worden gezegd of het al dan niet van dioxinevrije bedrijven afkomstig was, alsook voor bereide vleeswaren met meer dan 20% varkensvet. De kostprijs ervan werd op 6 miljard frank geraamd. De regering vroeg de varkensfokkers hun productiecapaciteit gedurende zes maanden voor maar 80% te benutten, maar de sector zei dat er een spontane productievermindering was en wilde niet verder gaan dan een beperking van het slachtgewicht van de varkens. De regering meldde de opkoopregeling op 28 juli aan bij de Europese Commissie, die er op 16 augustus haar goedkeuring aan verleende.

De ministerraad keurde op 29 juli de krachtlijnen goed van een wetsontwerp tot oprichting van een 'Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen' dat de vijf bestaande inspectiediensten zou vervangen (Instituut voor Veterinaire Keuring, Algemene Eetwareninspectie, Algemene Farmaceutische Inspectie en twee directoren-generaal van Landbouw, DG4 en DG5, die de kwaliteit van de grondstoffen en plantaardige producten resp. de diergezondheid en de kwaliteit van de dierlijke producten controleerden) en onder de bevoegdheid van de minister van Volksgezondheid zou vallen.

Nog op 29 juli zette de regering nog eens 150 varkens- en 25 pluimveebedrijven die tussen 15 februari en 15 maart veevoeder hadden gekocht bij Versele-Laga op de 'zwarte' lijst, nadat twijfel was gerezen over de geloofwaardigheid van de verklaringen van de veevoederfabrikant. Om het daardoor geschokte vertrouwen in de waarde van uitvoercertificaten te herstellen, stelde minister van Landbouw Jaak Gabriëls voor tot 31 augustus geen certificaten meer uit te reiken op basis van de herkomst van het vlees, maar enkel na pcb-tests. Het Europees Permanent Veterinair Comité stemde op 4 augustus in met de norm die België had voorgesteld (200 nanogram pcb per gram vet), maar verzette zich tegen het Belgische voorstel rundvlees van de pcb-test vrij te stellen; België voerde aan dat er tot dan toe maar drie runderen met een pcb-waarde van meer dan 200 nanogram waren aangetroffen. Premier Verhofstadt protesteerde bij de Europese Commissie schriftelijk tegen het besluit. Ingevolge een tijdelijk gebrek aan testcapaciteit lag de export van rundvlees ruim een week lang zo goed als stil.

In het weekeinde van 7-8 augustus veroorzaakte gebrekkige regeringscommunicatie voor de tweede keer opschudding en verwarring. In het *Belgisch Staatsblad* van 6 augustus (derde uitgave) stond een besluit van minister Aelvoet dat uitvoering gaf aan een beschikking van de Europese Commissie, waardoor voedingswaren die meer dan 2% dierlijk vet of eigeel bevatten, aan een pcb-test onderworpen moesten worden. Hoewel de Belgische regering daartegen verzet had aangetekend, nam zij toch een besluit ter uitvoering van de beschikking teneinde exportproblemen te voorkomen. *Le Soir* citeerde op 7 augustus in zijn berichtgeving over het besluit een woordvoerder van de Federatie van de Voedings-

industrie die van een "catastrofe" sprak (maar blijkbaar de hele dioxinecrisis bedoelde). Terwijl zij over het besluit door de audiovisuele media bij haar thuis werd ondervraagd, kreeg Aelvoet een telefoontje van premier Verhofstadt, die met vakantie was in Toscane. Nadien zei Aelvoet dat er snel een nieuw besluit zou komen waarin de testnorm tot 20% zou worden verhoogd. Nog diezelfde dag vroeg de voedingsnijverheid aan de regering om Europa niet voor het hoofd te stoten en de Europese beschikking onverkort uit te voeren.

Na overleg met vertegenwoordigers van de vleesverwerkende industrie en de voedingsnijverheid deelde minister Aelvoet op 9 augustus mee dat België zich "tenminste op korte termijn" aan de Europese beschikking zou houden en de testnorm niet zou verhogen. De oppositie bestempelde het handelen van Aelvoet als een "klungelige aanpak" en een "potsierlijke vaudeville".

Op 25 augustus sloten de regering en de Belgische Vereniging van Banken een protocolakkoord over de verstrekking van goedkope overbruggingskredieten van maximum 5 miljoen frank aan landbouwbedrijven die omzetverlies hadden geleden. De banken openden daarvoor een kredietlijn van 12,5 miljard frank waaraan de regering staatswaarborg gaf.

Eveneens op 25 augustus besliste het Permanent Veterinair Comité de verplichte pcb-tests voor runderen te verlengen tot uiterlijk 30 september.

Minister van Begroting Vande Lanotte zei op 2 september dat de dioxinecrisis de federale overheid in 1999 en 2000 naar verwachting 25 miljard frank zou kosten, waarvan een derde toe te schrijven was aan de vermindering van de belastinginkomsten en twee derde aan onvoorziene uitgaven (opkoop- en vernietigingskosten, vergoedingen, bijdrage in de rentelasten van 'dioxineleningen'). De regering zou de begrotingsdoelstelling - een financieringsstekort van maximum 1,3% - nochtans niet loslaten.

Op 8 september deelde minister van Landbouw Gabriëls mee dat nog 306 varkens-, 35 pluimvee- en acht rundveebedrijven geblokkeerd waren, en er tot dan toe 80 positieve pcb-tests waren geweest, waarvan 53 bij varkens. Hij besloot daaruit dat de dioxinecrisis onder controle was.

Het Europees Veterinair Comité gaf op 22 september Belgisch rundvlees voor export vrij. Voor de uitvoer van varkens- en kippenvlees en eieren bleven de certificering en pcb-tests verplicht tot 24 november.

Op 24 september keurde de ministerraad een wetsontwerp goed over de schadevergoeding aan landbouwbedrijven. Regeringscommissaris Willockx gewaagde van een marktschade van 5 miljard frank, waarvan 15% gedragen moest worden door de landbouwsector en zijn "rechtstreekse of onrechtstreekse leveranciers en afnemers". De economische schade van de veeteeltbedrijven raamde de regering op 7,5 miljard frank.

De drie gewesten en de Belgische Vereniging van Banken ondertekenden op 6 oktober een protocolakkoord over de verstrekking van overbruggingskredieten aan niet-landbouwbedrijven die tussen juni en september omzetverlies hadden geleden, tegen dezelfde voorwaarden als in het protocol van 25 augustus over de 'dioxineleningen' voor landbouwbedrijven. De banken stelden 20 miljard frank ter beschikking: 14 miljard in Vlaanderen, 5 miljard in Wallonië en 1 miljard in Brussel. De gewesten en de banken zouden elk de helft van het financieel risico dragen.

De Nederlandse krant *NRC Handelsblad* citeerde op 15 oktober uit een vertrouwelijke nota van 17 augustus van een ingenieur van het (Belgische) minis-

terie van Landbouw over een mogelijk tweede bron van dioxinebesmetting, los van de keten Fogra-Verkest. De regering zei dat die hypothese na onderzoek al lang was weerlegd. De betrokken ingenieur zei op 17 november in de dioxinecommissie van de Kamer er niet meer van overtuigd te zijn dat er een tweede besmettingsbron was, maar daarover geen volledige zekerheid te hebben.

De Kamer keurde op 18 november het ontwerp van dioxinewet goed. De wet van 3 december 1999 betreffende steunmaatregelen ten gunste van landbouwbedrijven getroffen door de dioxinecrisis (*Belgisch Staatsblad* van 11 december 1999, tweede uitgave) bepaalde in welke voorwaarden landbouwbedrijven staatssteun konden krijgen voor de volledige of gedeeltelijke dekking van de schade die zij door de dioxinecrisis hadden geleden. De wet richtte een 'Fonds voor de schadeloosstelling van landbouwbedrijven getroffen door de dioxinecrisis' op. Dat zogenaamde dioxinefonds zou worden gestijfd met vrijwillige bijdragen, verplichte bijdragen van de landbouwsector en de eventuele steun van de Europese Unie. Op 3 december besliste de regering de renteloze overbruggingskredieten om te zetten in vergoedingen.

De Kamer stemde op 16 december in met het wetsontwerp over het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, maar de Senaat evoceerde het ontwerp en zou het pas begin 2000 bespreken en goedkeuren. De ministers Gabriëls en Aelvoet stelden intussen op 28 december het Consum-systeem voor, waarmee het aantal tests op de voedselketen in 2000 zou worden opgedreven van 4.000 tot 16.000.

Op 22 december gaf regeringscommissaris Willockx een stand van zaken van de dioxinecrisis. Hij zei dat de crisis de federale regering in het begrotingsjaar 1999 25,7 miljard frank had gekost en de groei met 0,2 procentpunten had vertraagd. Macro-economisch was de crisis achter de rug, maar micro-economisch nog niet. Vooral voor de niet-landbouwbedrijven, die voor schadevergoeding van de gewesten afhankelijk waren, zag de toestand er niet rooskleurig uit, omdat de gewesten weigerden economische schade te vergoeden. Willockx raamde de netoschade van die bedrijven op 10 miljard frank. De voedingsindustrie had op 17 december gewag gemaakt van een (bruto) verlies van 21 miljard frank. De zuivelindustrie had op 16 november de Belgische Staat gedagvaard om schadevergoeding te eisen. Minister Gabriëls had op 4 november meegedeeld dat er op dat ogenblik 89 gerechtelijke procedures tegen de Belgische Staat waren ingeleid wegens de dioxinecrisis.

B. De oprichting en werkzaamheden van de dioxinecommissie

Op 16 juli besliste de Kamer van Volksvertegenwoordigers een bijzondere commissie op te richten 'belast met een onderzoek van de Belgische vlees-, zuivel- en eierproductie en naar de politieke verantwoordelijkheden in het licht van de zogenaamde dioxinecrisis'. Charles Janssens (PS) werd als voorzitter aangewezen; wegens zijn gebrekkige kennis van het Nederlands werden twee Vlaamse kamerleden, Annemie vande Castele (VU) en Yolande Avontroodt (VLD), tot ondervoorzitter aangesteld. Het mandaat van de commissie liep tot 16 januari 2000.

De 'dioxinecommissie' vatte op 7 september haar werkzaamheden aan. Op 16 september kende zij een eerste rel. Enkele commissieleden zeiden, tijdens een besloten vergadering, dat zij vernomen hadden dat in het IVK vragenlijsten met antwoorden circuleerden ter voorbereiding van een ondervraging door de commissie. Verslaggever Peter Vanhoutte (Agalev) maakte zelfs gewag van de vernietiging van documenten. De informatie lekte snel naar buiten. Zowel minister van

Volksgezondheid Aelvoet als leidend IVK-ambtenaar Christian de Coster ontken- de de insinuaties. Vanhoutte werd door zijn fractieleider, Jef Tavernier, tot de orde geroepen.

Uit de hoorzittingen in de commissie bleek dat misstanden in de ministeries van Landbouw en van Volksgezondheid en een gebrekkige interne en onderlin- ge communicatie een belangrijk aandeel hebben gehad in het ontstaan en de ont- wikkeling van de dioxinecrisis.

Veel aandacht kregen de rol en het getuigenis van veearts-keurder André Destic- kere. Uit de ondervraging (30 september) van Christian Decoster, de leidend amb- tenaar van het IVK, bleek dat Destickere van de directieraad van het IVK de toe- stemming had gekregen om zijn ambt te cumuleren met de functie van verzeke- ringsexpert, maar onder zeer strikte voorwaarden. Zo mocht hij geen expertises uitvoeren in zijn eigen keurkring, een voorwaarde die in de dioxinezaak geschon- den werd. Op 12 mei had de directieraad, op verzoek van minister Colla, de cu- mulatie verboden, tot ongenoegen van Destickere. Decoster gaf op 6 oktober toe dat Destickere het IVK te laat had geïnformeerd over het uitbreken van de dioxi- necrisis, maar erkende dat het diens verdienste was de zaak aan het licht te heb- ben gebracht.

Op 25 oktober verklaarde ingenieur Etienne Cobbaert van het ministerie van Landbouw dat Destickere hem op 21 april voor het eerst telefonisch melding had gedaan van de dioxinebesmetting. Destickere zelf zei op 27 oktober dat hij op al 21, 22 of 23 maart een eerste voorlopig en ongedateerd verslag had overhan- digd. Nog diezelfde dag leverde een confrontatie tussen beiden niets op, maar in een fax die hij op 28 oktober naar de voorzitter van de dioxinecommissie stuur- de, gaf Destickere toe zich van datum te hebben vergist. De commissieleden aan- vaardden de rechtzetting, waardoor Destickere aan een mogelijke vervolging we- gens meined ontsnapte.

Op 29 november verscheen Guy Verhofstadt voor de commissie, niet als eer- ste minister maar als senator. Hij bevestigde dat hij pas op 30 mei, via zijn gewe- zen vennoot Dirk vande Guchte, de kopie van de nota-Destickere had ontvangen waarmee hij op 1 juni naar toenmalig premier Dehaene was getrokken. Daarmee weerlegde hij de bewering van Louis Tobback, die tijdens de verkiezingscampa- gne had gezegd dat Verhofstadt de nota al langer in zijn bezit had, en het gelijk- aardige vermoeden bij enkele commissieleden.

Oppositieleden in de commissie maakten op 8 december misbaar over een brief die de ministers Gabriëls en Aelvoet naar de Europese Commissie hadden ge- stuurd en waarin stond: "De Belgische overheid heeft, als een goede huisvader, vanaf 19 maart 1999 een aantal maatregelen genomen die ertoe strekken de juist- e aard en omvang van de mogelijke dioxineverontreiniging te kunnen bepalen", en verder: "Uit het feitenrelaas, de opsomming van de diverse maatregelen, de diverse contacten tussen de Belgische autoriteiten en de Commissie blijkt over- duidelijk dat alles in het werk werd gesteld om de crisis te beheersen. België kan bezwaarlijk verweten worden niet overeenkomstig het voorzorgsbeginsel te heb- ben gehandeld".

De oppositie vroeg zich af wat de zin van de onderzoekscommissie was, aan- gezien de regering van oordeel was dat de overheid correct had gehandeld. De regering repliceerde dat het advies bedoeld was om de Belgische rechten te vrij- waren in de lopende procedure van de Europese Commissie tegen de Belgische Staat, en niet als een politieke uitspraak over eventuele verantwoordelijkheden beschouwd mocht worden.

Nog op 8 december keurde de commissie met het oog op het kamerdebat over het wetsontwerp over het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen enkele tussentijdse aanbevelingen goed. Over die aanbevelingen bestond geen consensus.

Aan het einde van de vergadering van 20 december maakte Piet Vantemsche, die als ambtenaar van Landbouw kabinetschef was geweest van minister Pinxten en België vertegenwoordigde in het Europees Veterinair Comité, bekend dat hij ontslag zou nemen. Vantemsche, die voor de derde keer ondervraagd werd, gaf daarvoor twee redenen op: de aantasting in de dioxinecommissie van de geloofwaardigheid en integriteit van honderden ambtenaren, alsook van de kwaliteit van hun werk, en zijn bezorgdheid over de gebrekkige manier waarop de oprichting van het Federaal Agentschap werd voorbereid. Na een gesprek met minister Gabriëls bevestigde Vantemsche op 22 december zijn verzoek eervol uit zijn functies te worden ontslagen.

De dioxinecommissie zou haar werkzaamheden na het kerstreces voortzetten. De Kamer had er intussen mee ingestemd haar mandaat te verlengen tot 3 maart 2000.

VI. Het asiel- en vreemdelingenbeleid

A. *Bijsturing van het asielbeleid - Regularisatiewet*

Na de kerst- en nieuwjaarsvakantie kwam een einde aan de kerkbezettingen die een 700-tal vreemdelingen die illegaal in België verbleven gedurende twee maanden hadden gehouden om een algemene regularisatie van het verblijf van de 'mensen zonder papieren' af te dwingen. De kerkbezitters dienden op 18 januari, op suggestie van minister van Binnenlandse Zaken Van den Bossche, 650 regularisatieaanvragen in. Een maand later klaagden zij erover dat zij van Binnenlandse Zaken nog geen antwoord hadden gekregen.

Op 21 januari stelde de 'Commissie belast met de evaluatie van de instructies inzake het verwijderingsbeleid' dertien aanbevelingen voor. De commissie, die was opgericht na de dood van de Nigeriaanse asielzoekster Sémira Adamu (22 september 1998), stelde voor de vrijwillige terugkeer van afgewezen asielzoekers financieel aan te moedigen, bij de uitzetting geen dwangmiddelen te gebruiken die een bedreiging vormen voor de veiligheid en/of de gezondheid, en voor de uitzetting bij voorkeur speciale vluchten met kleinere zakenjets in plaats van lijnvluchten, maar zeker geen chartertoestellen of legervliegtuigen te gebruiken.

Op 13 maart werden voor het eerst sinds de zaak-Adamu weer drie uitgeprocedeerde asielzoekers het land uitgezet. De repatriëring van de Kameroeners gebeurde met een zakenvliegtuig.

Afgezien van de komst van een groep Kosovaarse vluchtelingen, die tijdens de Kosovo-crisis een vergunning kregen om tijdelijk in België te verblijven, verdween de kwestie van de asielzoekers voor enige maanden uit het nieuws, tot de nieuwe regering-Verhofstadt er kort na haar aantreden in alle hevigheid mee geconfronteerd werd. Aanleiding daartoe was enerzijds de oproep, medio juli, van de pilotenvereniging Belgian Cockpit Association (BCA) niet langer mee te werken aan gedwongen repatriëringen, en anderzijds de grote toestroom tijdens de zomer van Kosovaren, zigeuners uit Tsjechië en Slowakije, en vluchtelingen uit andere Oost-Europese landen. Verscheidene steden en gemeenten luidden de alarmbel en zeiden dat zij de vluchtelingen niet meer konden opvangen.

Een en ander noopte er het kabinet toe snel werk te maken van de afspraken die in het regeerakkoord waren gemaakt over de bijsturing van het asiel- en vluchtelingenbeleid. Op 24 september keurde de regering een beleidsnota goed waarin minister van Binnenlandse Zaken Duquesne de bepalingen van het regeerakkoord nader uitwerkte. De bestaande diensten (Dienst Vreemdelingenzaken, Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen, Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen) zouden in één dienst worden geïntegreerd, die binnen het jaar operationeel zou moeten zijn. Tegen dan zou de achterstand in de behandeling van de asielaanvragen weggewerkt moeten zijn⁸. De asielprocedure zou vereenvoudigd en ingekort worden. In plaats van de Raad van State zou een administratieve rechtbank voor de vreemdelingen als beroepsinstantie fungeren. Binnen het jaar zouden de naar schatting 50.000 tot 75.000 illegale vreemdelingen de kans krijgen onder bepaalde voorwaarden hun verblijf tijdens een eenmalige periode van drie weken te regulariseren. Uitgeproceeerde asielzoekers en illegale vreemdelingen zouden het land worden uitgezet, zo mogelijk vrijwillig, zo nodig onder dwang met zaken- of legervliegtuigen. De opvangcapaciteit voor vluchtelingen zou met 1.200 plaatsen worden uitgebreid.

Minister Duquesne zei op 26 september in het VRT-programma 'De zevende dag' dat de gedwongen repatriëring van illegale vreemdelingen "morgen" zou herbeginnen. De daaropvolgende dagen was sprake van de uitzetting van ca. 450 Rom-zigeuners uit Slowakije, waarvoor drie vliegtuigen zouden worden ingezet. Toch duurde het nog tot 5 oktober vooraleer 74 Slovaken naar hun land werden teruggevoerd. De stuntelige manier waarop de repatriëring was gebeurd, lokte in het parlement en de pers kritiek uit. Minister Duquesne en het stadsbestuur en de politie van Gent, waar de Slovaakse zigeuners verbleven, stuurden elkaar wederzijdse verwijten. De regering zag van verdere collectieve uitzettingen af.

Intussen had de regering op 1 oktober een koninklijk besluit goedgekeurd over de regularisatie van illegale vreemdelingen. Het besluit van 6 oktober verscheen op 7 oktober in het *Belgisch Staatsblad*. De regularisatieperiode zou op maandag 11 oktober beginnen. Na het kabinetsoverleg van 8 oktober kondigde premier Verhofstadt aan dat de commissie die de regularisatieaanvragen zou beoordelen, op 1 november van start zou gaan. De premier wuifde kritiek als zou de regering overhaast tewerk gaan weg. "Vroeger verliepen de zaken in ons land dikwijls traag en inefficiënt. Wij bewijzen dat het ook snel en efficiënt kan", zei hij.

Eveneens op 8 oktober dienden twee parlementsleden van het Vlaams Blok bij de Raad van State schorsingsberoep tegen het regularisatiebesluit in. De Raad kwam nog op 8 oktober bijeen om het verzoekschrift te onderzoeken. Even voor middernacht wees de Raad een arrest waarin het KB van 6 oktober geschorst werd. Volgens de Raad kwam het besluit, doordat het een nieuwe uitzondering toevoegde aan de verblijfsvoorwaarden van vreemdelingen, neer op een wijziging van de wet van 15 december 1980 over de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, en was de regering daarmee buiten haar grondwettelijke bevoegdheid getreden.

Het arrest was een koud stortbad voor de regering. Minister van Binnenlandse Zaken Duquesne zei in een eerste reactie een oplossing te zullen zoeken zodat "het besluit maandag wel degelijk kan worden toegepast". De woordvoerder van premier Verhofstadt deelde mee dat de regering een antwoord voorbereidde en

⁸ Volgens commissaris-generaal voor de vluchtelingen Luc de Smet waren er eind 1999 nog 37.756 aanvragen in behandeling.

doorging met haar asielbeleid. Vice-premier Onkelinx betreurde dat de Raad van State met zijn arrest "een uitzonderlijke legitimiteit" gaf aan het Vlaams Blok.

Op 9 oktober kwam op de middag het kernkabinet bijeen in de ambtswoning van de premier. De vergadering was bijeengeroepen om de begroting voor 2000 op te maken, maar ging grotendeels over het asielbeleid. Omstreeks 19 uur deelde minister Duquesne mee dat de regering toch een wetsontwerp zou indienen dat als twee druppels water op het geschorste besluit zou lijken. De regularisatieoperatie werd uitgesteld, maar het asielbeleid zou niet worden gewijzigd en de uitwijzingen zouden doorgaan. Slechts enkele honderden 'mensen zonder papieren' meldden zich op 11 oktober in de grotere steden om informatie te krijgen over de verblijfsregularisatie. Van een overrompeling, zoals sommigen hadden gevreesd, was geen sprake.

VLD-voorzitter De Gucht drong er op 24 oktober op aan dat de regering werk zou maken van de uitwijzing van illegale vreemdelingen. VLD-kamerfractie leider Hugo Coveliers zei op 27 oktober dat zijn fractie de regularisatiewet niet zou goedkeuren als minister Duquesne niet elke maand 3.000 uitgeprocedeerde asielzoekers zou uitwijzen. 's Anderendaags relativeerde Coveliers zijn uitlatingen.

De regering keurde op 29 oktober het wetsontwerp over de regularisatie goed. Op 3 november werd voor het eerst sinds de omstreden repatriëring van de Slovaakse zigeuners weer een uitgeprocedeerde asielzoeker onder dwang en met een Sabena-lijnvlucht het land uitgezet.⁹

De bespreking van het wetsontwerp 'betreffende de regularisatie van het verblijf van bepaalde categorieën van vreemdelingen' in de kamercommissie voor Binnenlandse Zaken begon op 16 november. Het werd al op 25 november door de Kamer goedgekeurd. De Senaat, die het had geëvoceerd, keurde het wetsontwerp op 16 december ongewijzigd goed.

Volgens de wet van 22 december 1999 betreffende de regularisatie van het verblijf van bepaalde categorieën van vreemdelingen verblijvend op het grondgebied van het Rijk (*Belgisch Staatsblad* van 10 januari 2000) konden vreemdelingen die op 1 oktober 1999 daadwerkelijk in België verbleven en aan bepaalde voorwaarden voldeden een aanvraag tot regularisatie indienen. Het diende te gaan om vreemdelingen die ofwel een asielaanvraag hadden ingediend maar binnen een termijn van vier jaar (drie jaar voor gezinnen met minderjarige leerplichtige kinderen) geen uitvoerbare beslissing hadden ontvangen, ofwel om redenen onafhankelijk van hun wil niet kunnen terugkeren naar hun land van herkomst of naar het land waar ze vóór hun aankomst in België gewoonlijk verbleven hebben, ofwel ernstig ziek zijn, ofwel "humanitaire redenen kunnen laten gelden en duurzame sociale bindingen in het land hebben ontwikkeld".

De wet richtte een Commissie voor regularisatie op, bestaande uit acht kamers die elk zouden worden samengesteld uit een (gewezen) magistraat of een (gewezen) lid van een administratief rechtsorgaan, een advocaat en een afgevaardigde van een erkende niet-gouvernementele organisatie, die elke aanvraag zou onderzoeken en daar de minister van Binnenlandse Zaken een advies over geven.

De wet werd van kracht op 10 januari 2000, de dag van haar publicatie in het *Staatsblad*. Op die dag ging ook de termijn van drie weken in binnen dewelke

⁹ De collectieve repatriëringen werden op 29 november hervat. Toen werden veertien Nigerianen met de Airbus van de Luchtmacht naar hun land teruggevlogen.

illegale vreemdelingen een regularisatieaanvraag konden indienen bij de burgemeester van hun verblijfplaats.

De Dienst Vreemdelingenzaken registreerde in 1999 33.561 asielaanvragen, tegenover 21.960 in 1998. De forse stijging werd toegeschreven aan het conflict in Kosovo en de aankondiging van de regularisatiecampagne. Meer dan een derde van de asielzoekers kwam uit het voormalige Joegoslavië, bijna een vijfde uit de voormalige Sovjetunie. In 1999 werd 10,3% van de behandelde aanvragen ontvankelijk verklaard, tegenover 13,3% in 1998.

B. De versoepeling van de nationaliteitswetgeving

In uitvoering van het regeerakkoord keurde de ministerraad op 24 september, in eerste lezing, een wetsontwerp goed om de verwerving van de Belgische nationaliteit verder te versoepelen. In het najaar van 1998 was de naturalisatiewet al eens versoepeld; de PRL had dat geëist in ruil voor haar steun aan de herziening van grondwetsartikel 8, over de invoering van het EU-stemrecht. Tijdens de regeringsonderhandelingen had de VLD zich verzet tegen de invoering van gemeentelijk migrantenstemrecht, zoals Agalev en Ecolo eisten, maar de Vlaamse liberalen hadden er wel mee ingestemd tegen het einde van het jaar de naturalisatieprocedure te versoepelen en te versnellen. Volgens de groenen zouden op die manier heel wat migranten als 'nieuwe Belgen' kunnen deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000.

Op 17 november keurde de regering het wetsontwerp tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit in tweede lezing goed, nadat zij het had aangepast aan de bemerkingen van de Raad van State. Die had er de regering op gewezen dat zij een duidelijk onderscheid moest bewaren tussen de naturalisatieprocedure en de nationaliteitsverklaring.

Het wetsontwerp verruimde de mogelijkheid om door nationaliteitsverklaring de Belgische nationaliteit te verwerven, die tot dan toe gold voor vreemdelingen die in België geboren zijn, tot personen die ten minste één Belgische ouder hebben en tot vreemdelingen die gedurende ten minste zeven jaar ononderbroken in België verbleven hebben. De leeftijdsvoorwaarde - enkel personen tussen 18 en 30 jaar konden op die manier de Belgische nationaliteit verwerven - werd geschrapt.

Volgens het wetsontwerp zou de aanvraag tot naturalisatie zelf als de uiting van de wil tot integratie worden beschouwd; de vragenlijst die tot dan toe moest worden ingevuld om de integratiewil na te gaan, zou worden afgeschaft. De aanvrager zou aan nog maar twee voorwaarden moeten voldoen: ten minste 18 jaar zijn en sinds drie jaar (twee jaar voor erkende vluchtelingen of staatlozen) zijn hoofdverblijfplaats in België hebben. Het parket zou nog maar één maand hebben om een advies te geven over de aanvraag.

Tijdens de bespreking in de kamercommissie voor Justitie kwam bij de VLD kritiek op het wetsontwerp los. In een interview met *Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* (11 december) zei Vlaams volksvertegenwoordiger André Denys dat het wetsontwerp het Vlaamse regeerakkoord ondergroef. Doordat de integratiewil van de kandidaat-Belgen niet meer zou kunnen worden getoetst, zou de Vlaamse regering haar inburgeringsbeleid niet kunnen verwezenlijken.

In dezelfde kranten sprak VLD-fractie leider Hugo Coveliers dat op 13 december tegen, maar hij zei wel dat artikel 23 van de nationaliteitswet, dat de procureur de mogelijkheid geeft de nationaliteit af te nemen van Belgen die 'ernstig

tekort komen aan hun verplichtingen' toegepast zou moeten kunnen worden op genaturaliseerde vreemdelingen die zich niet willen integreren. Voorts koppelde Coveliers de versoepeling van de naturalisatiewet aan de invoering van het snelrecht, waarvoor minister van Justitie Verwilghen een wetsontwerp voorbereidde (zie hoofdstuk X).

SP-voorzitter Patrick Janssens zei op 13 december dat hij persoonlijk liever eerst gemeentelijk stemrecht had toegekend aan migranten vooraleer de nationaliteitswetgeving zou worden herzien. Volgens hem werd de integratielogica omgekeerd. Toch zou de SP zich aan het regeerakkoord houden.

Agalev verzette zich op 14 december bij monde van kamerlid Fauzaya Talhaoui tegen de toepassing van artikel 23. VLD-voorzitter Karel de Gucht zei op 15 december dat het artikel enkel kan worden gebruikt voor zwaarwichtige feiten, zoals moord of verkrachting. Een gebrekkige taalkennis, zoals Coveliers als voorbeeld had gegeven, viel daar zeker niet onder.

Het Vlaams Parlement stemde op 16 december twee moties weg waarmee de CVP resp. het Vlaams Blok een belangenconflict hadden willen inroepen tegen het wetsontwerp.

Het partijbestuur van de VLD stelde op 20 december voor om nieuwe immigranten te verplichten via een inburgeringscontract een opleiding te volgen en daar sancties aan te verbinden, zoals de schorsing van OCMW-steun en werkloosheidsvergoedingen. De partij beklemtoonde dat de verplichting zou gelden voor alle nieuwkomers en los stond van een eventuele naturalisatieaanvraag. Waarnemers meenden dat de VLD met het voorstel het ongenoegen bij haar achterban over de versoepeling van de naturalisatiewetgeving wilde sussen, dat werd aangewakkerd door de felle kritiek van de CVP en het Vlaams Blok op het zogenaamde snel-Belg-ontwerp. Agalev en de PS reageerden afwijzend op het voorstel.

Intussen was de oppositie er in de kamercommissie voor Justitie in geslaagd de bespreking van het wetsontwerp te vertragen, zodat het pas na het nieuwjaarsreces in de plenaire vergadering behandeld zou kunnen worden.

In verband met het vreemdelingenbeleid kan nog worden gemeld dat minister van Justitie Verwilghen op 14 september in de Kamer zei dat hij, ondanks kritiek van socialisten en groenen, een onderzoek zou laten doen naar het verband tussen criminaliteit en etnische afkomst. Hij zei dat het onderzoek op preventie zou zijn gericht en tot doel had de risicogroep van jonge allochtonen te helpen.

VII. Het binnenlands beleid

A. Institutionele wetgeving

Volksraadpleging

De Kamer (16 juli 1998) en de Senaat (4 maart 1999) vulden grondwetsartikel 41 aan met een bepaling over de gemeentelijke en provinciale volksraadpleging. Volgens het herzieningsbesluit van 12 maart 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 9 april 1999) kan "over de aangelegenheden van gemeentelijk of provinciaal belang in de betrokken gemeente of provincie een volksraadpleging worden gehouden" en regelt de wet de nadere uitwerking en de organisatie van de volksraadpleging. Met die bepaling kregen de gemeentelijke en provinciale volksraadplegingen die sinds de wetten van 10 april 1995 resp. 25 juni 1997 mogelijk wa-

ren, een grondwettelijke basis¹⁰. Gemeenten en provincies zijn sindsdien verplicht een volksraadpleging te organiseren als een bepaald gedeelte van de inwoners daarom verzoekt.

De gemeentelijke volksraadpleging werd nader geregeld door de wet van 13 mei 1999 tot wijziging van de artikelen 318 tot 323 van de Nieuwe Gemeentewet betreffende de gemeentelijke volksraadpleging (*Belgisch Staatsblad* van 1 juli 1999). De gemeenteraad kan op eigen initiatief een volksraadpleging organiseren en is daartoe verplicht als 20% van de inwoners in gemeenten met minder dan 15.000 inwoners, 3.000 inwoners in gemeenten met 15.000 tot 30.000 inwoners en 10% van de inwoners in gemeenten met minstens 30.000 inwoners daarom verzoeken. Om te verzoeken om of deel te nemen aan de volksraadpleging moet men ten minste 16 jaar zijn. De deelname aan de volksraadpleging is niet verplicht. De stemmen worden maar geteld als, afhankelijk volgens de boven vermelde grootte van de gemeente, 20%, 3000 of 10% van de inwoners aan de volksraadpleging hebben deelgenomen.

De provinciale volksraadpleging werd nader geregeld door de wet van 25 maart 1999 tot wijziging van de artikelen 140-1 tot 140-6 van de Provinciewet betreffende de provinciale volksraadpleging (*Belgisch Staatsblad* van 22 april 1999). De organisatie- en teldrempel ligt voor de provinciale volksraadpleging op 10% van de inwoners.

Districtsraden

Ter uitvoering van het in 1997 gewijzigde artikel 41 van de grondwet, dat voorziet in de mogelijkheid in gemeenten met meer dan 100.000 inwoners 'binnengemeentelijke territoriale organen' op te richten, keurde de Kamer op 25 februari twee wetsontwerpen goed, die eerder al (16 juli 1998) de instemming van de Senaat hadden gekregen.

De bijzondere wet van 19 maart 1999 tot wijziging van de wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Belgisch Staatsblad* van 31 maart 1999, tweede uitgave) gaf de gewesten de bevoegdheid "de voorwaarden waaronder en de wijze waarop binnengemeentelijke territoriale organen, bedoeld in artikel 41 van de grondwet, kunnen worden opgericht" te regelen.

Een gewone wet van 19 maart, die in dezelfde editie van het *Belgisch Staatsblad* verscheen, regelde de oprichting van districten, zoals de 'binnengemeentelijke territoriale organen' werden genoemd, en de rechtstreekse verkiezing van hun raden. Volgens de wet bestaat een districtsbestuur uit een raad, een bureau en een voorzitter. De districtsraden worden om de zes jaar door de gemeenteraadskiezers verkozen, op dezelfde dag als de gemeenteraadsverkiezingen. De districtsraden kiezen uit hun midden een voorzitter en de leden van het bureau. De gemeenteraad, de burgemeester en het college van burgemeester en schepenen kunnen bevoegdheden overdragen aan resp. de districtsraad, de voorzitter van het district en het bureau van het district. Aangelegenheden betreffende de personeelsformatie, de tuchtregeling, de gemeentebegrotingen, -rekeningen en -belastingen, alsook de politiebevoegdheid van de burgemeester komen niet voor overdracht in aanmerking.

10 Op grond van de wet van 10 april 1995 had op 25 april en Gent een volksraadpleging plaats over het openbaar vervoer. Doordat maar 22,2% van de kiesgerechtigden deelnam, was zij ongeldig.

Van de acht gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (Antwerpen, Brugge, Brussel-stad, Charleroi, Gent, Luik, Namen en Schaarbeek) was enkel Antwerpen van plan in oktober 2000 districtsraden te laten verkiezen.

Het Vlaams Parlement nam van zijn bevoegdheid gebruik om, ter aanvulling van de wet van 19 maart 1999, nadere regels voor de oprichting van districtsraden vast te stellen. Dat gebeurde in het bijzonder decreet van 13 april 1999 betreffende de voorwaarden en de wijze van oprichting van binnengemeentelijke territoriale organen (*Belgisch Staatsblad* van 30 juni 1999). Een gewoon decreet van 13 april 1999, dat in hetzelfde *Staatsblad* verscheen, regelde het administratief toezicht op de districtsraden.

Persmisdrijven en racismebestrijding

De Kamer (25 maart) en de Senaat (30 april) wijzigden artikel 150 van de grondwet, over de instelling van een jury voor criminele zaken, politieke misdrijven en drukpersmisdrijven. Het herzieningsbesluit van 7 mei 1999 (*Belgisch Staatsblad* 29 mei 1999) maakte op de grondwettelijke regel van de vervolging van persmisdrijven door een assisenhof een uitzondering voor "drukmisdrijven die door racisme of xenofobie zijn ingegeven". Zulke persmisdrijven worden sindsdien door de correctionele rechtbank vervolgd. De grondwetswijziging paste in de strijd tegen extreem-rechts. Het parlement wilde met de wijziging voorkomen dat klachten tegen racistische publicaties wegens de logge assisenprocedure nog langer geseponeerd zouden worden.

Aansluitend bij de herziening van grondwetsartikel 150 maakte de wet van 7 mei 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 25 juni 1999) tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 [over racisme en xenofobie] en van de wet van 23 maart 1995 [over het negationisme] het mogelijk dat iemand die correctioneel veroordeeld wordt wegens een racistisch geïnspireerd persmisdrijf uit zijn politieke rechten wordt ontzet.

Belangenconflicten

Een bijzondere wet van 7 mei 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 20 mei 1999) wijzigde artikel 32 van de gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, wat de voorkoming en regeling van belangenconflicten betreft. Volgens de nieuwe regeling begint, wanneer een parlementaire assemblee een belangenconflict heeft ingeroepen, de schorsing van de wetgevingsprocedure na de indiening van het verslag en vóór de eindstemming in de plenaire vergadering. De wet bepaalt voorts dat eenzelfde assemblee de belangenconflictprocedure tegen eenzelfde ontwerp of voorstel slechts eenmaal kan toepassen.

Gerechtelijke kantons

De wet van 25 maart 1999 betreffende de hervorming van de gerechtelijke kantons (*Belgisch Staatsblad* 22 mei 1999) paste, meer dan twintig jaar na de gemeentefusies, de grenzen van de gerechtelijke kantons aan die van de gemeenten aan, zonder nochtans het aantal vestigingsplaatsen van de vrederegerechten te verminderen.

Cumulatie

In uitvoering van het akkoord dat de vier regeringspartijen (CVP, SP, PS en PSC) en de PRL in de werkgroep-Langendries over een 'nieuwe politieke cultuur' had-

den gesloten, zette het parlement een bescheiden rem op de cumulatie van politieke mandaten. Twee wetten van 4 mei 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 28 juli 1999) beperkten de cumulatie van het mandaat van federaal parlementslid en Europees parlementslid resp. van het mandaat van lid van de Vlaamse Raad, van de Franse Gemeenschapsraad, van de Waalse Gewestraad en van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad "met andere ambten". Daardoor mag een parlementslid zijn mandaat cumuleren met nog maar één lokale uitvoerende functie (burgemeester, schepen, voorzitter van de raad voor maatschappelijk welzijn) of een bezoldigd mandaat als vertegenwoordiger van een overheid in een openbare of particuliere instelling; hij mag daarbij samen niet meer dan anderhalve parlementaire wedde verdienen.

De beperking van de cumulatie van het mandaat van lid van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap met andere ambten werd geregeld door de wet van 25 mei 1999 tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* 28 juli 1999).

De beperking van de cumulatie van het ambt van bestendig afgevaardigde met andere mandaten werd geregeld door een wet van 4 mei 1999 (*Belgisch Staatsblad* 28 juli 1999). Zij schakelde de wedde van een gedeputeerde gelijk met de parlementaire vergoeding van een senator.

In verband met de cumulatie is te vermelden dat, ingevolge onenigheid tussen Kamer en Senaat, het parlement er ook in 1999 niet in slaagde de wetsontwerpen goed te keuren om de uitvoering mogelijk te maken van de twee wetten die het vorige parlement, kort vóór de verkiezingen van 21 mei 1995, had aangenomen over de aangifte van mandaten, leidende ambten, beroepen en vermogeen door parlementsliden, ministers, gouverneurs, gedeputeerden, burgemeesters, schepenen, voorzitters van de raad voor maatschappelijk welzijn, kabinetschefs en hoge ambtenaren. De regeling zou daardoor niet op 1 januari 2000 of, voor de gemeenten en provincies, op 1 januari 2001 kunnen ingaan.

Statuut lokale gekozenen

De wet van 4 mei 1999 tot verbetering van de bezoldigingsregeling en van het sociaal statuut van de lokale verkozenen (*Belgisch Staatsblad* van 28 juli 1999) bracht, in uitvoering van afspraken in de parlementaire werkgroep-Langendries over een 'nieuwe politieke cultuur', belangrijke verbeteringen aan het statuut van burgemeester en schepen aan. De brutowedde werd verhoogd, en in gemeenten met minder dan 35.000 inwoners zelfs verdubbeld of verdrievoudigd. De wet maakt het mogelijk dat een burgemeester of schepen door de sociale zekerheid als een contractueel werknemer beschouwd wordt en, behalve voor de pensioenregeling, onder dat sociaal stelsel valt. De nieuwe wet zou op 1 januari 2001 ingaan.

Een andere wet van 4 mei 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 28 juli 1999) regelde de burgerrechtelijke aansprakelijkheid en de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van burgemeesters, schepenen en leden van de bestendige deputatie.

Een derde wet van 4 mei 1999 (eveneens *Belgisch Staatsblad* 28 juli 1999) verbeterde het stelsel van politiek verlof voor provincie- en gemeenteraadsleden, leden van de raad voor maatschappelijk welzijn, burgemeesters, schepenen en voorzitters van de raad voor maatschappelijk welzijn, zowel in de openbare als in de particuliere sector.

Gemeentelijke administratieve sancties

De wet van 13 mei 1999 tot invoering van gemeentelijke administratieve sancties (*Belgisch Staatsblad* van 10 juni 1999) geeft de gemeenteraden de mogelijkheid om bij politiereglement hinder en kleine overlast te bestraffen met een administratieve boete, de schorsing of intrekking van een vergunning of de sluiting van de hinderlijke inrichting. Met het 'gemeentelijk handhavingsrecht' zou de werkdruk moeten verlichten van de parketten, die wegens tijdsgebrek klachten in verband met overlast vaak seponeren. Volgens minister van Binnenlandse Zaken Van den Bossche paste de maatregel in de algemene strijd tegen het onveiligheidsgevoel.

B. Staatshervorming

In de politieke wereld, zeker in Vlaanderen, leefde de overtuiging dat na de verkiezingen van 13 juni 1999 de staatshervorming opnieuw op de agenda zou staan. Christen-democraten en socialisten hadden bij de vorming van de regering-Dehaene II, in juni 1995, besloten een communautaire adempauze in te bouwen om de staatshervorming van 1993 operationeel te laten worden. Voorts hadden zij de Senaat verzocht te onderzoeken op welke manier meer homogeniteit in de bevoegdheidspakketten zou kunnen worden gebracht.

Op 2 april stelde senaatsvoorzitter Frank Swaelen het 880 bladzijden tellende verslag 'Evaluatie van de werking van de nieuwe federale structuren' van 30 maart van de commissie voor Institutionele Aangelegenheden voor. De commissie was eind 1996 begonnen met een evaluatie van de materiële bevoegdheidsverdeling tussen de Staat, de gemeenschappen en de gewesten, van andere aspecten van de bevoegdheidsverdeling (zoals de residuaire bevoegdheid en het wetenschappelijk onderzoek) en van de werking van de instellingen. Zij wijdde daar 51 vergaderingen en 32 hoorzittingen aan. Het verslag was vooral een overzicht van gebreken, overlappingsen en onduidelijkheden in de bevoegdheidsverdeling. De commissie inventariseerde 236 knelpunten. Over enkele tientallen daarvan was zij erin geslaagd bij consensus een oplossing voor te stellen.

In het vooruitzicht van een nieuwe ronde in de staatshervorming had het Vlaams Parlement sinds het voorjaar van 1996 de 'gemeenschapsdialoog' met de Franstaligen voorbereid. Zijn werkzaamheden mondden uit in de goedkeuring, op 3 maart 1999, van vijf resoluties over de krachtlijnen voor een verdere staatshervorming (zie 'Overzicht van het politieke gebeuren in Vlaanderen in 1999').

Aan Franstalige zijde hadden de voorzitters van PS, PRL, PSC en Ecolo, eveneens sinds 1996, geregeld overleg gepleegd om een nieuwe communautaire dialoog voor te bereiden. Hun aandacht ging vooral naar de financiële situatie van de Franse Gemeenschap. In allerlei publieke stellingnamen wezen zij een verdere stap in de staatshervorming evenwel van de hand, zelfs de regionalisering van de Gemeente- en Provinciewet die al in het Sint-Michielsakkoord (1992) was opgenomen. De verruiming van de fiscale autonomie en de splitsing van de gezondheidszorg, die een prominente plaats hadden in het eisencahier van het Vlaams Parlement, waren voor de Franstaligen "onbespreekbaar". De goedkeuring van de vijf resoluties door het Vlaams Parlement verstrakte nog hun houding en woog op de voorbereiding van de grondwetsherziening (zie hoofdstuk II).

De andere regionale parlementen kantten zich uitdrukkelijk tegen de resoluties van het Vlaams Parlement. De Brusselse Hoofdstedelijke Raad keurde op 12 maart een motie goed waarin "de sterke gehechtheid" werd bevestigd "aan het

model van een federale staat met drie gemeenschappen en drie gewesten, die elk over ruime autonomie beschikken op het vlak van de bevoegdheden en de middelen, en nauw samenwerken". Het "specifiek statuut voor Brussel" waarvan sprake was in de resoluties van het Vlaams Parlement, die de tweeledigheid van de federale staatsstructuur beklemtoonden, zou de Brusselaars - Franstaligen en Vlamingen - achterstellen bij de uitoefening van hun democratische rechten, omdat het centrale gewest van het land door de twee grote gemeenschappen samen zou worden bestuurd.

Het Waals Parlement keurde op 23 maart unaniem een resolutie goed "*s'opposant aux revendications du Parlement flamand en matière institutionnelle*". In de tekst werd verwezen naar de grondwettelijke bepaling dat België een federale staat is, samengesteld uit drie gewesten en drie gemeenschappen. Het Waals Parlement veroordeelde dat "vroegere akkoorden stelselmatig op de helling werden gezet, waardoor in het land een klimaat van chronische instabiliteit ontstaat". Die instabiliteit zou volgens de resolutie op termijn enkel kunnen uitmonden in een ontbinding van de federale structuur, "wat duidelijk niet beantwoordt aan de verwachtingen van de bevolking". In de resolutie bevestigden de parlementsleden hun gehechtheid aan de solidariteit zoals die was georganiseerd in de sociale zekerheid en de financiering van de deelgebieden, en spraken zij hun steun uit aan het Brusselse gewest "waarmee Wallonië banden van solidariteit en complementariteit onderhoudt".

Op 30 maart keurde ook het Parlement van de Franse Gemeenschap, eveneens met eenparigheid van stemmen, een resolutie goed waarin het zich, in ongeveer gelijkaardige bewoordingen, kante tegen de resoluties van het Vlaams Parlement.

In de aanloop naar de verkiezingen van 13 juni herhaalden woordvoerders van de Franstalige partijen hun verzet tegen een verdere staatshervorming. Zo zei PSC-voorzitter Philippe Maystadt op 17 april dat zijn partij na de verkiezingen zou weigeren te onderhandelen over een splitsing van de sociale zekerheid, de regionalisering van de personenbelasting of de herziening van het statuut van Brussel. Op het PS-congres van 24 april zei voorzitter Philippe Busquin: "Wij hebben al *njet* gezegd tegen een nieuwe grondwetsherziening, het blijft *njet* tegenover de pogingen de Staat met bijzondere wetten verder te hervormen". In een interview met *La Libre Belgique* (4 mei) reageerde eerste minister Dehaene daarop. "Een afwijzingsfront is nooit positief", zei hij. "Antwoorden op het wantrouwen door de dialoog af te wijzen, is niet de beste manier om het probleem aan te pakken". Zoals hij dat eerder had gedaan, zei de premier dat hij zich niet gebonden achtte door de resoluties van het Vlaams Parlement en met het communautaire programma van zijn partij naar de verkiezingen en de regeringsonderhandelingen zou gaan. De CVP had een vijfpuntenplan dat minder ver ging dan de resoluties: homogene bevoegdheidspakketten, splitsing van het gezondheids- en gezinsbeleid, regionalisering van de Gemeente- en Provinciewet, fiscale autonomie, ge-waarborgde vertegenwoordiging van de Vlamingen in Brussel.

Na de verkiezingen van 13 juni kwam er beweging in het Franstalige afwijzingsfront. De liberalen, die de grootste 'politieke familie' waren geworden, kregen de leiding van het formatieberaad. VLD en PRL hadden de voorgaande maanden in discrete gesprekken het communautaire terrein al wat geëffend. Belangrijk was ook dat, in het streven naar 'symmetrische' coalities op de verschillende beleidsniveaus, liberalen, socialisten en groenen in Vlaanderen aangewezen waren op de steun van de Volksunie om aan een parlementaire meerderheid te komen. Van

haar 'wippositie' maakte de VU gebruik om de staatshervorming op de federale agenda te laten plaatsnemen.

Tijdens het formatieberaad werd nochtans maar kort over de staatshervorming gesproken. Het communautaire contentieux werd doorgeschoven naar een op te richten "Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie voor Institutionele Vernieuwing". Zij kreeg volgende opdrachten:

"(1a) de unanieme voorstellen uitwerken, neergelegd in het verslag van de senaatscommissie voor de Institutionele Aangelegenheden (30 maart 1999);

(1b) het probleem te regelen van de organisatie van de lokale besturen (Gemeente- en Provinciewet) volgens de modaliteiten van het Sint-Michielsakkoord, alsmede de technische aspecten van de regionale fiscaliteit, het gebruik van de trekkingsrechten en de uitbreiding van de constitutionele autonomie. De conferentie zal ook modaliteiten zoeken die de gewesten en gemeenschappen toelaten hun bevoegdheden op een meer efficiënte manier uit te oefenen, o.m. op het gebied van de regionale statistiek, de federale subsidies verdeeld door de Nationale Loterij m.b.t. gemeenschapsmateries, de onteigeningen en de verbetering van de directe contacten van de gewest- en gemeenschapsoverheden met Europa. Tenslotte verbindt de conferentie zich ertoe oplossingen uit te voeren die weerhouden werden door de vertegenwoordigers van de twee gemeenschappen in Brussel via hun instellingen, en dit om een harmonieus samenleven van de twee gemeenschappen te verbeteren en een blokkering van de instellingen te vermijden;

(2a) punten van overeenstemming blijven zoeken voor de problemen die het in punt 1a bedoelde verslag aan de orde stelt en waarvoor nog geen consensus bestaat;

(2b) de reflectie en de onderhandelingen voortzetten in het licht van de dagelijkse werking en de opduikende moeilijkheden; mogelijke belangenconflicten voorkomen door op zoek te gaan naar een serene en constructieve convergentie; op consensus berustende voorstellen opmaken voor de komende belangrijke problemen inzake de werking van de federale staat in al zijn geleidingen, vertrekkend van het principe van de solidariteit tussen personen".

In het Vlaamse regeerakkoord was een hoofdstuk 'Institutionele vernieuwing' opgenomen, waarin twee lijsten met hervormingsmaatregelen stonden die "snel doorgevoerd kunnen worden" resp. "waarover een diepgaander overleg noodzakelijk is" (zie 'Overzicht van het politieke gebeuren in Vlaanderen in 1999'). De vier regeringspartijen zouden de voorgestelde maatregelen in de Conferentie voor Institutionele Vernieuwing verdedigen. VLD, SP en Agalev beloofden dat ook op het federale beleidsniveau te doen.

Op 1 september maakte premier Verhofstadt bekend dat VU-voorzitter en senator Patrik Vankrunkelsven en PS-senator Philippe Moureaux de Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie zouden voorzitten. De Conferentie zou 28 leden tellen, die zouden worden voorgedragen door de regering en parlementen van de diverse beleidsniveaus. Verhofstadt zei het belangrijk te vinden dat de christen-democraten aan de Conferentie zouden deelnemen. CVP-voorzitter Marc van Peel zei daartoe bereid te zijn, maar te wachten op een concreet voorstel over de samenstelling en de agenda van de Conferentie.

De samenstelling van de Conferentie liep niet van een leien dakje. Uiteindelijk waren het niet de regeringen en de parlementen, maar de partijen die hun vertegenwoordigers zouden sturen. De CVP nam er geen vrede mee dat zij maar

drie delegatieleden zou hebben, evenveel als de SP. De regering kwam aan de bezwaren van de CVP tegemoet en stemde er op 23 september mee in, dat de partij vier afgevaardigden naar de Conferentie zou sturen. Om de taalpariteit te handhaven, kwam er ook een vijftiende Franstalige afgevaardigde bij. Bovendien zou er ook een Duitstalige zitting krijgen in de Conferentie, die zodoende 31 leden zou tellen.

De Conferentie voor de Staatshervorming of Costa, zoals de Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie voor Institutionele Vernieuwing werd genoemd, werd op 20 oktober geïnstalleerd, met toespraken van eerste minister Verhofstadt en de twee covoorzitters. De installatievergadering werd enigszins overschaduwd door het conflict over de verdeling van de onderwijsdotatie, waar covoorzitter Vankrunkelsven in zijn toespraak uitdrukkelijk naar verwees (zie hieronder). Premier Verhofstadt zei dat het de ambitie van de Conferentie zou moeten zijn "voort te werken aan een duurzaam federalisme, als een nieuw contract tussen Vlamingen, Franstaligen en Duitstaligen". De verdere hervorming van de Belgische Staat zou volgens hem de structuren en instellingen en de "kwaliteit van ons samenleven" verbeteren.

Op de tweede bijeenkomst van de Costa, op 27 oktober, zetten woordvoerders van de deelnemende partijen hun visie op de doelstellingen, agenda en werkwijze van de Conferentie uiteen. Er werd beslist een eerste werkgroep op te richten, die aan de hand van het senaatsverslag 'Evaluatie van de werking van de nieuwe federale structuren' een oplossing zou zoeken voor bevoegdheidsproblemen. De werkgroep besliste op 24 november eerst het landbouwbeleid en de buitenlandse handel te behandelen.

Op 1 december stemde de Costa in met de oprichting van een tweede werkgroep, over de financiering van de gewesten en gemeenschappen. De eerste vergadering van de werkgroep, op 15 december, eindigde met een incident. Covoorzitter Vankrunkelsven brak de vergadering af, nadat de Franstalige partijen geweigerd hadden afspraken te maken over een tijdschema voor de herziening van de Financieringswet. Zo'n afspraak was een onderdeel van het akkoord dat de vier partijen van de Vlaamse regering op 9 december hadden gesloten om een einde te maken aan de betwistingen over de onderwijsdotatie (zie hieronder). Vankrunkelsven zei een initiatief van de premier te verwachten. Verhofstadt had een gesprek met de twee covoorzitters waarop de kortsluiting, naar werd meege-deeld, zou zijn hersteld. De tweede werkgroep zou in 1999 niet meer bijeenkomen.

Op de vergadering van werkgroep-I van 22 december werd ruime overeenstemming bereikt over de principiële en maximale regionalisering van het landbouwbeleid. Aan de delegaties werd gevraagd een en ander nader uit te werken tegen de volgende vergadering, op 12 januari 2000.

Intussen was op 26 oktober de zogenaamde Brusselse Costa van start gegaan. Een zestienkoppige, taalparitair samengestelde werkgroep, die werd voorgezeten door François-Xavier de Donnée, zou, conform het Brussels regeerakkoord, "oplossingen uitwerken die het mogelijk maken de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren en de blokkering ervan te vermijden". Bijzondere aandacht zou gaan naar "het probleem van de Nederlandstalige vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad". In ruil voor die toezegging hadden de Franstaligen verkregen dat de trekingsrechten van de gemeenschapscommissies (VGC en Cocof) op de gewestbegroting in 2000 met 840 miljoen frank en in 2001 met 1 miljard frank werden verhoogd. Op die manier zou extra geld van het gewest naar het Franstalig on-

derwijs vloeien. De federale coalitiepartners hadden in hun regeerakkoord toegezegd de voorstellen van de Brusselse Costa over te nemen en te realiseren.

De werkgroep - de Donnéea hield in 1999 nog drie bijeenkomsten, maar verder dan aftastende gesprekken was men bij de jaarwisseling niet gekomen.

C. De verdeling van de onderwijsdotatie - Het Sint-Elooisakkoord

De aanpassing van de verdeelsleutel voor de zogenaamde onderwijsdotatie in de bijzondere Financieringswet van 16 januari 1989 gaf ook in 1999 aanleiding tot communautaire spanningen.

Volgens de Financieringswet werden de BTW-middelen die de Vlaamse en de Franse Gemeenschap krijgen om - in principe - hun onderwijs te financieren tot eind 1998 forfaitair verdeeld (57,55% voor de Vlaamse, 42,45% voor de Franse Gemeenschap). Vanaf het begrotingsjaar 1999 zou de verdeelsleutel aangepast worden "aan de verdeling van het aantal leerlingen aan de hand van bij wet vastgestelde objectieve criteria".

De regering-Dehaene was er, ondanks veelvuldig aandringen van de Franse gemeenschapsregering, in 1998 niet in geslaagd 'objectieve criteria' vast te stellen. De Franstalige partijen verdedigden het voor de Franse Gemeenschap gunstige aantal leerlingen in het basis- en secundair onderwijs als 'objectief criterium'. De Vlaamse partijen zeiden dat door het uiteenlopende onderwijsbeleid het aantal leerlingen niet meer geschikt was als verdelingscriterium. Zij schoven het aantal -18-jarigen als verdeelsleutel naar voren.

Op 20 januari 1999 stelde het Overlegcomité vast dat alle basisdocumenten beschikbaar waren om op een volgende vergadering de kwestie te kunnen bespreken, maar een maand later kon enkel worden vastgesteld dat Vlamingen en Franstaligen op hun standpunt bleven en geen vergelijk mogelijk was. De kwestie verdween daarmee van de politieke agenda tot na de verkiezingen van 13 juni. De Vlaamse regering had trouwens al enkele keren gezegd dat de verdeling van de onderwijsdotatie geregeld moest worden in het kader van de verdere staats-hervorming. Aan Vlaamse kant ging men er van uit dat de Franstaligen vragende partij waren voor extra geld voor de Franse Gemeenschap en dat de onderwijsdotatie het middel was om hen aan de onderhandelingstafel te krijgen.

Aan het einde van het formatieberaad verschenen in de pers berichten als zou formateur Verhofstadt aan de Franstalige onderhandelaars 2,4 miljard frank extra hebben toegezegd voor het Franstalig onderwijs; Verhofstadt ontkende dat (zie hoofdstuk III).

Op 11 oktober meldde *Le Soir*, op grond van uitlatingen van vice-premier Michel, opnieuw dat Verhofstadt 2,4 miljard frank extra had toegezegd aan de Franse Gemeenschap. De Vlaamse Gemeenschap zou eenzelfde bedrag verliezen, maar de vermindering zou in de tijd worden gespreid. In Vlaamse regeringskringen werd het bericht ontkend. Wel zou er tijdens de begrotingsbesprekingen een principieel akkoord zijn bereikt over de aanpassing van de verdeelsleutel voor de onderwijsdotatie volgens het aantal leerlingen van 6 tot 18 jaar en over de controle door het Rekenhof van de leerlingcijfers die de twee gemeenschappen verstreken. VU-voorzitter Vankrunkelsven, die medevoorzitter van de Costa was, noemde het onaanvaardbaar dat er een akkoord zou zijn over aanvullende financiële middelen voor het Franstalig onderwijs zonder ernstige tegenprestatie voor Vlaanderen en nog vóór de Costa van start was gegaan.

Aan het einde van het kamerdebat over de Algemene Beleidsverklaring kondigde premier Verhofstadt op 13 oktober aan dat hij "de komende weken" een wetsontwerp zou indienen om het aantal leerplichtige leerlingen als 'objectief criterium' voor de aanpassing van de verdeelsleutel te gebruiken. Hij wees de eis van VU-kamerfractieleider Geert Bourgeois om de onderwijsfinanciering op de Costa te behandelen van de hand omdat het een "technisch uitvoeringsprobleem" van de Financieringswet betrof. VU-voorzitter Vankrunkelsven zei te verwachten dat de Vlaamse regering zich in het Overlegcomité tegen het voorstel-Verhofstadt zou verzetten, zodat het dossier hoe dan ook in de Conferentie voor de Staats-hervorming zou belanden.

De Financieel-Economische Tijd maakte op 15 oktober gewag van een VU-nota waaruit bleek dat er een aanzienlijk verschil (ca. 40.000) bestond tussen de leerlingencijfers die de Franse Gemeenschap aan het Overlegcomité had meege-deeld en het overeenstemmende aantal jongeren in de statistieken van het NIS.

In het weekeinde van 16-17 oktober eiste PRL-voorzitter Daniel Ducarme dat er dringend werk werd gemaakt van de herziening van de verdeelsleutel voor de onderwijsdotatie. SP-vice-premier Vande Lanotte zei dat er snel 2,4 miljard frank extra naar het Franstalig onderwijs kon gaan en de onderwijsfinanciering als "lang bestaand conflict" niet op de Costa behandeld diende te worden. SP-voorzitter Patrick Janssens zei die mening te delen en met de voorgestelde verdeelsleutel - het aantal leerlingen van 6 tot 18 jaar - te kunnen instemmen.

Minister-president Hervé Hasquin (PRL) zei op 19 oktober dat in de begroting van de Franse Gemeenschap voor 2000 met een stijging van haar aandeel in de onderwijsdotatie met 2,4 miljard frank werd gerekend, conform het akkoord in de regering. Hij eiste eenzelfde bedrag op voor het begrotingsjaar 1999. In haar begroting voor 1999 had de Franse Gemeenschap overigens een extra bedrag van 2,5 miljard frank ingeschreven, zij het niet voor courante uitgaven maar als egalisatiefonds.

De kwestie van de onderwijsfinanciering overschaduwde de installatievergadering van de Conferentie voor de Staatshervorming op 20 oktober. VU-voorzitter en Costa-covoorzitter Vankrunkelsven zei in zijn toespraak dat de solidariteit die in de Financieringswet verankerd is, voor Vlaanderen maar aanvaardbaar is als de spelregels correct gehanteerd worden. "Geheime afspraken over deze regels zetten de solidariteit op de helling. Vlaamse politici kunnen niet aanvaarden dat middelen worden verdeeld op basis van betwistbare cijfers. Als er op basis van een geheim akkoord een wetsvoorstel komt dat in die richting gaat, kan ik me niet voorstellen dat er in de Kamer een meerderheid van de Vlamingen dat goedkeurt. [...] Geheime akkoorden maken slechte vrienden, zijn oude politieke cultuur en zijn voor mij onbestaand", zei hij.

Op 21 oktober herhaalde minister-president Hasquin dat premier Verhofstadt tijdens het formatieberaad een "belofte" had gedaan "die een billijker verdeling van de BTW-inkomsten tussen de gemeenschappen inhield" en dat het aantal leerlingen van 6 tot 18 jaar het 'objectieve criterium' zou worden, wat zou neerkomen op de verschuiving van 2,45 miljard frank van de Vlaamse naar de Franse Gemeenschap.

Zijn Vlaamse ambtgenoot Patrick Dewael zei op 22 oktober dat er overleg moest komen over "objectieve en controleerbare" criteria voor de verdeling van de onderwijsdotatie. Als er in het Overlegcomité geen akkoord mogelijk zou zijn, zou het volgens Dewael "vanzelfsprekend" zijn dat het dossier naar de Costa zou verhuizen.

Het Overlegcomité kwam op 27 oktober bijeen. De verdeling van de onderwijsdotatie stond officieel niet op de agenda. Eerste minister Verhofstadt deelde mee dat hij op de volgende vergadering, op 24 november, met een voorstel zou komen.

Nog op 27 oktober kwam de kwestie ter sprake in het Vlaams Parlement. De vier meerderheidsfracties (VLD, SP, Agalev en VU-ID) keurden aan het einde van een heftig spoeddebat een resolutie goed, waarin sprake was van een verdeling van de onderwijsdotatie volgens "objectieve en vooraf controleerbare criteria". Tijdens het debat hadden woordvoerders van de vier fracties expliciet gezegd dat daarvoor enkel bevolkingscijfers in aanmerking kwamen. In de resolutie werd de Vlaamse regering verzocht de koppeling van de onderwijsdotatie aan de economische groei ter sprake te brengen in de Costa en daar in het kader van de fiscale autonomie een definitieve oplossing te zoeken voor de onderwijsfinanciering.

De Franse gemeenschapsregering koppelde op 28 oktober haar medewerking aan de uitvoering van het Europees Stabiliteitspact (over de beperking van het financieringsstekort) aan de toekenning van "de 2,45 miljard frank die het gevolg is van een nieuwe verdeelsleutel van de BTW-opbrengsten".

In het vooruitzicht van de vergadering van het Overlegcomité van 24 november werd de voorafgaande dagen druk overleg gepleegd in de federale regering en tussen de federale regering en de gemeenschapsregeringen. In de media was er sprake van een volledige of gedeeltelijke koppeling van de onderwijsdotatie aan het bruto nationaal product (BNP), zodat het eventuele verlies voor de Vlaamse Gemeenschap beperkt zou kunnen worden, of de koppeling van een herziening van de verdeelsleutel aan de invoering van Vlaamse afcantiemen op de personenbelasting en de regionalisering van de trekkingsrechten voor de tewerkstellingsprogramma's. Langdurig beraad in de avond van 23 november bracht geen akkoord in de federale regering.

Premier Verhofstadt legde op 24 november in het Overlegcomité een 'persoonlijk voorstel' ter tafel. Hij stelde voor de onderwijsdotatie over de twee gemeenschappen te verdelen volgens het aantal regelmatig ingeschreven leerlingen van 6 tot en met 17 jaar. De telling zou gebeuren tussen 15 januari en 1 februari. De cijfers zouden aan een dubbele controle door het Rekenhof onderworpen worden: een controle van de eigenlijke leerlingencijfers en een controle op basis van de bevolkingscijfers. Als er een betekenisvol verschil zou zijn, zou de regering de verdeelsleutel bepalen. De premier verwachtte op 1 december het antwoord van de gemeenschapsregeringen. Hij speculeerde er volgens mediaberichten op dat geen enkele partij kort vóór het huwelijk van prins Filip (4 december) een communautaire crisis wenste uit te lokken.

PS-voorzitter en Waals minister-president Elio di Rupo noemde het voorstel Verhofstadt "onvoldoende". Minister-president Hasquin stelde in een mededeling enkele kritische vragen, waaruit bleek dat de Franse Gemeenschap bleef rekenen op de "legitieme" 2,4 miljard frank; doordat Verhofstadt rekende met de leerlingen *tot* 18 jaar - in plaats van *tot en met* 18 jaar, zoals de Franstaligen - zou de Franse Gemeenschap op maar 1,7 à 1,8 miljard frank kunnen rekenen.

Minister-president Dewael zei "gecharmeerd" te zijn door de dubbele controle. Het partijbestuur van de Volksunie wees het voorstel op een spoedvergadering af. De VU zei niet te kunnen aanvaarden dat Vlaanderen zou moeten betalen voor de "meer dan 20.000 jongeren uit de Rand die in de Franse Gemeenschap schoollopen, zeker als men de ronselpraktijken kent". Voorzitter Vankrunkelsven - die sinds 15 november in een tweestrijd met Geert Bourgeois voor het voor-

zitterschap van de VU was gewikkeld - achtte het uitgesloten dat de Vlaamse regering met het voorstel zou instemmen. VLD-voorzitter De Gucht zei op 25 november dat het om een "redelijk voorstel" ging en haalde scherp uit naar de Volksunie. De verwijzing naar de Franstalige jongeren uit de Rand noemde hij een "eng nationalistische" redenering.

Op 26 november bepaalde de Vlaamse regering het standpunt dat zij in het Overlegcomité zou innemen. Zij aanvaardde het aantal leerlingen van 6 tot en met 17 jaar als verdelingscriterium en de dubbele controle van de leerlingcijfers. De 31.000 'taalgrensleerlingen' zouden echter niet meegeteld mogen worden. Het ging om 24.000 jongeren die in Vlaanderen woonden en in de Franse Gemeenschap schoolgingen, en 7.000 jongeren die in Wallonië woonden en in Vlaanderen onderwijs volgden¹¹. De Vlaamse regering zei ook dat het voorstel-Verhofstadt maar een tijdelijke regeling kon zijn en in de Costa een definitieve regeling voor de financiering van het onderwijs uitgewerkt zou moeten worden.

In het VRT-programma *Zinzen* zei staatssecretaris voor Energie Olivier Deleuze (Ecolo) op 27 november dat de 2,4 miljard frank tijdens het formatieberaad mondeling beloofd was.

Op 29 november schrapte vice-premier en minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel een reis naar Seattle, waar de Wereldhandelsorganisatie vergaderde, om die avond een bijeenkomst van het kernkabinet bij te kunnen wonen, waar andermaal over de kwestie van de onderwijsfinanciering zou worden gepraat.

Op een nieuwe vergadering raakte het kernkabinet het op 30 november eens over een compromisvoorstel, waarover diezelfde avond laat met een delegatie van de gemeenschapsregeringen onderhandelingen begonnen. Om de Franse Gemeenschap de toegezegde 2,4 miljard frank te geven, zou, boven op de aanpassing van de verdeelsleutel volgens het voorstel-Verhofstadt, de dotatie voor buitenlandse studenten (artikel 62 van de Financieringswet) verhoogd worden van 1,9 naar 3,3 miljard frank; elke Gemeenschap zou daardoor 700 miljoen frank extra krijgen. Het federale krediet voor tewerkstellingsprogramma's waarop de gewesten trekingsrechten hadden, zou gedurende vijf jaar met telkens 1 miljard frank verhoogd worden tot 17,6 miljard frank. Aangezien het Vlaamse Gewest met de Vlaamse Gemeenschap is gefuseerd, zou op die manier het verlies dat de Vlaamse Gemeenschap lijdt bij de gewijzigde verdeling van de onderwijsdotatie gecompenseerd worden. Het kernkabinet kwam voorts overeen dat Vlaanderen afcentiemen mocht toekennen op de personenbelasting.

Na urenlang nachtelijk beraad vonden de federale regering en de gemeenschapsregeringen in de ochtend van 1 december een vergelijk. Het Sint-Elooisakkoord werd nog diezelfde dag door het Overlegcomité bekrachtigd. Premier Verhofstadt noemde het een voorbeeld van de "geest van coöperatie" tussen de gemeenschappen, die ook te merken zou zijn "als we de komende maanden belangrijke stappen doen in de Conferentie voor de Staatshervorming".

Het Sint-Elooisakkoord nam grotendeels het compromisvoorstel over dat het kernkabinet op 30 november had geformuleerd.

¹¹ Op 30 november preciseerde de Vlaamse minister van Onderwijs, Marleen Vanderpoorten, dat er ongeveer 21.000 'taalgrensleerlingen' waren, 17.000 'geografische' Vlamingen en een kleine 4.000 'geografische' Walen; per saldo ging het om 13.465 leerlingen.

De verdeling van de onderwijsdotatie zou vanaf het begrotingsjaar 2000 gebeuren volgens het aantal leerplichtige leerlingen van 6 tot 18 jaar (met andere woorden van 6 tot en met 17 jaar). De Vlaamse en de Franse Gemeenschap moeten hun leerlingen tellen tussen 15 januari en 1 februari, en het Rekenhof elektronische bestanden bezorgen die per leerling en per school een reeks gegevens bevatten (naam, geboortedatum, rijksregisternummer, woonplaats, nationaliteit en naam van de school). Het Rekenhof moet nagaan of de bestanden valabel zijn. Het zou met tweetalige teams in de scholen controleren of de tellingen conform de wettelijk vastgestelde criteria gebeurden. Enkel als een gemeenschap tegen 15 mei geen betrouwbare bestanden zou hebben bezorgd, zou het Rekenhof een dubbele controle doen en, naast de verificatie van de leerlingencijfers in de scholen, die cijfers toetsen aan de bevolkingscijfers. Op de bevolkingscijfers zouden acht correcties worden aangebracht (onder meer de zesjarigen die nog geen lagere school volgen en het aantal 17-jarigen dat al het secundair onderwijs beëindigd heeft, de leerlingen die buiten België schoolgaan, de leerlingen die niet-gesubsidieerd onderwijs volgen enz.). Wat de 'taalgrensleerlingen' betreft, zouden enkel 'geronselde' leerlingen niet worden meegeteld. De twee gemeenschappen spraken af een samenwerkingsakkoord te sluiten om aan de 'concurrentiële ophalingen' een einde te maken. Indien tussen de getelde leerlingencijfers en de gecorrigeerde bevolkingscijfers 'een betekenisvolle en niet te verklaren afwijking' wordt vastgesteld, zou de federale regering na overleg met de gemeenschappen de verdeelsleutel bepalen.

De dotatie voor de financiering van studenten van vreemde nationaliteit zou worden verhoogd van 376 miljoen naar 1,115 miljard frank voor de Vlaamse Gemeenschap en van 1,5 miljard naar 2,265 miljard frank voor de Franse Gemeenschap.

De regering zou "onverwijld" een wetsontwerp indienen dat de gewesten een grotere autonomie zou geven bij de aanwending van hun trekkingsrechten voor tewerkstellingsprogramma's. Het krediet daarvoor zou in 2000, 2001 en 2002 worden verhoogd met telkens 2 miljard frank, waarvan 1,1 miljard frank voor het Vlaamse Gewest, 800 miljoen voor het Waalse Gewest en 200 miljoen voor het Brussels Hoofdstedelijke Gewest.

Ten slotte kreeg de Vlaamse regering toestemming om in 2000 een lineaire en forfaitaire korting (maar niet de geplande selectieve korting voor inkomens uit arbeid) van 3,2 miljard frank toe te kennen op de personenbelasting.

Opmerkelijk was dat premier Verhofstadt op een persconferentie ontkende dat hij die verschillende dossiers aan elkaar had gekoppeld. Het ging volgens hem om "aparte problemen die we apart opgelost hebben".

De Vlaamse regering had er tijdens het nachtelijk beraad, op verzoek van de Volksunie, op aangedrongen dat de nieuwe verdeelsleutel voor de onderwijsdotatie maar tijdelijk zou zijn. In het Sint-Elooisakkoord stond enkel 'In afwachting van een wijziging van de Financieringswet'. Vóór de vergadering van het Overlegcomité had de VU-top minister Bert Anciaux naar de Vlaamse regering gestuurd met de opdracht het tijdelijke karakter van het akkoord beter uit de verf te laten komen, maar aan de tekst van het akkoord werd echter niets meer gewij-

zigt. Minister-president Dewael liet wel notuleren dat het om een tijdelijke regeling ging¹².

De VU nam daar geen genoegen mee. Voorzitter Vankrunkelsven eiste dat de tijdelijkheid "ondubbelzinnig" zou worden opgenomen in het wetsontwerp dat de criteria vaststelt voor de verdeling van de onderwijsdotatie. "Indien in het wetsontwerp de tijdelijkheid niet duidelijk is uitgewerkt en VLD, SP en Agalev het ontwerp in het federale parlement goedkeuren, beschouwt de VU dat als woordbreuk", zei hij. Hij liet verstaan dat de VU in dat geval uit de Vlaamse regering zou stappen, die daardoor geen meerderheid meer zou hebben in het Vlaams Parlement. Aangezien de VU wilde dat er tegen eind 2000 een akkoord zou zijn over de herziening van de Financieringswet, zou de nieuwe verdeelsleutel maar voor één jaar mogen gelden.

Premier Verhofstadt wees op 2 december in de Senaat en de Kamer de eis van de Volksunie van de hand. Hij zei dat er geen vervaldatum in het wetsontwerp over de onderwijsfinanciering zou staan. VU-voorzitter Vankrunkelsven herhaalde dat zijn partij uit de Vlaamse regering zou stappen indien de wet niet zou bepalen dat zij maar geldt tot 31 december 2000. Hij voegde daaraan toe open te staan voor elke evenwaardige formule.

De ministerraad keurde op 3 december drie wetsontwerpen goed ter uitvoering van het Sint-Elooisakkoord, over resp. de trekkingsrechten, de objectieve criteria voor de verdeling van de onderwijsdotatie en de dotatie voor buitenlandse studenten, en stuurde die voor advies naar de Raad van State.

Het partijbestuur van de Volksunie gaf voorzitter Vankrunkelsven op 3 december de opdracht bij de andere partijen van de Vlaamse regering (SP, VLD en Agalev) steun te zoeken voor een wettelijke beperking in de tijd van de nieuwe verdeelsleutel voor de onderwijsdotatie.

In het VRT-debatprogramma 'De zevende dag' wezen de voorzitters van VLD en SP en de politiek secretaris van Agalev op 5 december de steun aan een VU-amendement over de tijdelijkheid van de wet van de hand. Vankrunkelsven liet daar uitschijnen dat zijn partij overwoog tegen de Vlaamse begroting voor 2000 te stemmen.

Op initiatief van minister-president Dewael zochten de voorzitters van de vier regeringspartijen op 6 december een uitweg uit de impasse. De VU bleef eisen dat het tijdelijke karakter van de nieuwe verdeelsleutel, tot eind 2000, wettelijk zou worden verankerd, maar Vankrunkelsven zei bereid te zijn over een "evenwaardige formule" te praten. De drie andere partijen wilden niet verder gaan dan een "verankering in de politieke feiten" door schriftelijk te garanderen dat de fiscale autonomie binnen een redelijke termijn zou worden gerealiseerd. De VU-ID-fractie in het Vlaams Parlement steunde op 7 december de eis van de wettelijke verankering, maar liet enige ruimte door niet per se vast te houden aan 31 december 2000.

Op 8 december werden de vier regeringspartijen het eens over een "evenwaardige formule". De VU liet haar eis vallen dat de vervaldatum van de onderwijs-

12 In het Vlaams Parlement deelde CVP-fractie leider Eric van Rompuy op 7 december de notulen van de vergadering van het Overlegcomité uit. Daaruit bleek dat Dewael weliswaar had laten notuleren dat de onderwijsverdeelsleutel "een tijdelijk karakter heeft", maar dat Waals minister-president Di Rupo daarop had verklaard dat "moet worden vermeden de indruk te geven dat dit akkoord een tijdelijk karakter heeft".

verdeelsleutel in de wet zou worden geschreven en dat er vóór eind 2000 een akkoord moest zijn over de herziening van de Financieringswet. Als in de loop van 2001 zou blijken dat er geen akkoord mogelijk was over fiscale autonomie voor de deelstaten, zouden de Vlaamse partijen in het federale parlement een wetsvoorstel goedkeuren dat de wet over de verdeling van de onderwijsdotatie annuleert.

Het akkoord onder de vier partijen werd op 9 december tijdens een vergadering van de Vlaamse regering als beslissing genotuleerd en later door de partijvoorzitters ondertekend.

Volgens het akkoord zou er een werkgroep van parlementsleden en ministers worden opgericht, die op korte termijn een nota zou opstellen over de financiering van de gewesten en de gemeenschappen. Op basis van de nota zou een wetsvoorstel worden uitgewerkt over de herziening van de Financieringswet. In de onderhandelingen over de financiering van de gewesten en gemeenschappen in de Costa zouden de vier partijen zich door de nota laten leiden.

Voorts zou in de Conferentie voor de Staatshervorming, "met akkoord van de Franstalige meerderheidspartijen, een agenda uitgewerkt [worden] die in alle duidelijkheid de werkwijze, de structuur, de timing aangeeft op basis waarvan vooruitgang gemaakt wordt rond het dossier van de financiering van gewesten en gemeenschappen. Uit deze timing moet blijken dat eind 2001 een politieke beslissing kan vallen m.b.t. de wijziging van de bijzondere Financieringswet". Deze agenda "moet door de covoorzitters van de Conferentie bij het begin van de vergadering van werkgroep-II op 15 december 1999 bekendgemaakt worden".

De Vlaamse meerderheidspartijen engageerden zich om, indien eind 2001 zou blijken dat de "politieke beslissing niet gefinaliseerd is", hun voorstel tot herziening van de Financieringswet in het federale parlement in te dienen, alsook een wetsvoorstel om de bepalingen van de wet over de uitvoering van artikel 39§2 van de Financieringswet [over de verdeling van de onderwijsdotatie] ongedaan te maken.

Ten slotte zou, "onverwijld en vóór 15 mei 2000" een samenwerkingsakkoord met de Franse Gemeenschap worden voorbereid en gesloten "ten einde uitvoering te geven aan de beslissing ter zake van het Overlegcomité van 1 december 1999", met andere woorden over de 'concurrentiële ophalingen'.

Het partijbestuur van de Volksunie keurde diezelfde avond het compromis goed, met zestien stemmen voor, vier tegen (waaronder die van Geert Bourgeois, de tegenkandidaat van Vankrunkelsven bij de voorzittersverkiezingen die enkele dagen later zouden beginnen) en één onthouding. Voorzitter Vankrunkelsven zei trots te zijn op het resultaat. Zijn partij had volgens hem, na het 'geheim akkoord' over de 2,4 miljard frank voor het Franstalig onderwijs, opnieuw een hefboom om fiscale autonomie af te dwingen. De VU gewaagde van een "tijdbom" onder de regering-Verhofstadt. Op 11 december stemde ook de partijraad van de VU, met 63 stemmen voor, 27 tegen en 22 onthoudingen, met het akkoord in.

D. *Andere communautaire problemen*

De rondzendbrieven van de Vlaamse regering van eind 1997 over het niet-repetitieve karakter van de taalfaciliteiten bleven ook in 1999 beroering verwekken.

De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Leo Peeters, maakte op 13 februari bekend dat de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer eind 1998 in een brief aan het gemeentebestuur van Sint-Genesius-Rode, een van de zes Vlaamse randgemeenten rond Brussel, had meegedeeld dat een gemeente in het bevolkingsregister geen gegevens mag opnemen over het taalgebruik van hun inwoners. Die gegevens maken het mogelijk documenten in de taal van de bestemming te verzenden. Volgens de rondzendbrief-Peeters moeten de faciliteitengemeenten al hun documenten in het Nederlands versturen en kunnen Franstalige inwoners op hun verzoek een vertaling krijgen.

In de Kamer van Volksvertegenwoordigers zei premier Dehaene op 17 maart dat hij de afwikkeling van het vernietigingsberoep tegen de rondzendingen bij de Raad van State afwachtte vooraleer hij de burgemeesters van de zes randgemeenten zou ontvangen. De burgemeesters hadden de premier in september 1998 om een onderhoud gevraagd om hun beklag te maken over de "administratieve pesterijen" van de Vlaamse regering. Dehaene had eerder gezegd dat hij hun verzoek onderzocht.

Een van de zes randgemeenten, Kraainem, paste de rondzendbrief-Peeters op een eigen manier toe. Om kosten en werk te besparen, riep burgemeester Léon Maricq in het gemeentelijk informatieblad de inwoners die een Franstalig aanslagbiljet voor de huisvuilbelasting over 1998 wensten te ontvangen, op dat voorafgaandelijk mee te delen. Van de 4.960 belastingplichtigen gingen er 506 op de oproep in. Zij kregen in september een Franstalig aanslagformulier. De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Johan Sauwens, zou in 2000 zeggen geen bezwaren tegen die handelwijze te hebben.

Het gemeentebestuur van Wezembeek-Oppem, een andere randgemeente, negeerde de rondzendbrief. Nadat een besluit van het schepencollege over de incohiering van de huisvuilbelasting over 1998 enkele keren was geschorst of vernietigd, maakte het gemeentebestuur van de vakantie van de gemeenteontvanger gebruik om in de eerste week van september de aanslagformulieren in de taal van de belastingplichtige te versturen. Volgens de Gemeentewet is de ontvanger hoofdelijk verantwoordelijk voor de inning van de inkomsten van de gemeente. Minister Sauwens gaf gouverneur De Witte in december de opdracht de belasting te vernietigen en de gemeente te verplichten de reeds betaalde belasting terug te storten.

Minister van Binnenlandse Zaken Antoine Duquesne zei op 7 december in de Kamer, in antwoord op een interpellatie van Joëlle Milquet (PSC), dat hij zich niet zou mengen in het conflict tussen de faciliteitengemeenten en de Vlaamse regering en het arrest van de Raad van State wenste af te wachten.

Op 10 februari verwierp het Arbitragehof het vernietigingsberoep dat de Vlaamse regering had ingesteld tegen de wet van 24 juni 1997 over de reorganisatie van de Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel (BDBH), meer bepaald tegen de taalpariteit in de raad van bestuur. Volgens de Vlaamse regering stond de vertegenwoordiging van Vlaanderen niet in verhouding tot zijn aandeel in de export. Uit protest daartegen voerde zij een legestoelpolitiek. Ook na het arrest van het Arbitragehof weigerde zij drie van haar vier afgevaardigden aan te wijzen.

Het Arbitragehof verwierp op 29 april het vernietigingsberoep van de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement tegen een krediet van 12,5 miljoen frank, de zogenaamde Carrefour-subsidie, in de begroting van de Franse Gemeenschap voor 1997. In 1996 had het Arbitragehof een dergelijke subsidie vernietigd omdat de Franse Gemeenschap niet bevoegd is Franstalige initiatieven in de Vlaamse Rand

te steunen. De Franse Gemeenschap had als gevolg van het arrest het krediet in de begroting-1997 ondergebracht bij de "toelagen toegekend in het kader van de informatie, de bevordering, de luister van de Franse taal en cultuur en van de Franse Gemeenschap, en voor de bevordering van de democratie en de rechten van de mens". Die omschrijving hield volgens het Arbitragehof geen bevoegdheidsoverschrijding in, maar het beklemtoonde dat zijn arrest niet toestaat "gelijk welk deel van de [in de begrotingspost] vastgelegde bedragen toe te wijzen aan de steun voor de Franstalige verenigingen van de gemeenten met een speciale taalregeling", wat het eerder al "in strijd heeft geacht met de bevoegdheidsverdelende regels". Op 23 maart hadden het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering vernietigingsberoep ingesteld tegen de Carrefour-subsidie in de begroting voor 1998.

Op 30 juni verwierp het Arbitragehof het vernietigingsberoep van de Vlaamse regering tegen de wet van 12 december 1997, die het gebruik van vier talen op identiteitskaarten een wettelijke basis gaf. De Vlaamse regering was van oordeel dat de regeling van het taalgebruik op identiteitskaarten een bevoegdheid is van het Vlaams Parlement. Volgens het Arbitragehof is de identiteitskaart "in wezen zaak van een dienst waarvan de werkkring verder reikt dan het taalgebied waarin die dienst gevestigd is" en bijgevolg een van de uitzonderingen op de algemene grondwettelijke regel dat de gemeenschapsparlementen bevoegd zijn voor het taalgebruik in bestuurszaken.

In het *Belgisch Staatsblad* van 29 juni 1999 verscheen het zogenaamde tabaksdecreet dat het Waals Parlement op 16 december 1998 had goedgekeurd om tot 2006 sponsoring door tabaksproducten toe te staan van internationale evenementen die plaatshebben "in aan het Waalse Gewest toebehorende infrastructuur" of die door de Waalse overheid worden gesubsidieerd. Het decreet van 10 juni 1999, dat vooral bedoeld was om het rencircuit van Francorchamps te beschermen, was in strijd met de federale wet van 10 december 1997, die sponsoring door tabaksproducten met ingang van 1 januari 1999 verbood. De Waalse regering had met de bekrachtiging van het decreet gewacht tot vlak vóór de verkiezingen van 13 juni om een eventuele schorsing door het Arbitragehof te voorkomen vóór 29 augustus, de dag waarop in Francorchamps de Grand Prix zou worden verreden.

De ontslagnemende regering-Dehaene besliste op 30 juni bij het Arbitragehof vernietigingsberoep, maar geen schorsingsberoep tegen het 'tabaksdecreet' aan te tekenen.

Op initiatief van de organisatoren en de deelnemende teams werd op de Grand Prix van 29 augustus alle tabaksreclame geweerd.

Het Arbitragehof vernietigde op 30 september enkele bepalingen uit de wet van 10 december 1997, meer bepaald het tabaksreclameverbod "in zoverre het vóór 31 juli 2003 van toepassing is op de op wereldniveau georganiseerde evenementen en activiteiten". Volgens het arrest waren de gevolgen van het reclameverbod voor Francorchamps te zwaar zolang er in andere Europese landen soortgelijke wedstrijden met tabaksreclame mochten plaatshebben; een EU-richtlijn stond dat toe tot 31 juli 2003.

Op 22 december besliste de Vlaamse regering bij het Arbitragehof vernietigingsberoep aan te tekenen tegen het Waalse decreet van 10 juni 1999. De federale regering deed dat uiteindelijk niet. Volgens persberichten verzette de PS zich daartegen omdat de federale regering niet bereid was het Vlaamse decreet over de zorgverzekering aan te vechten bij het Arbitragehof. De Franse gemeenschaps-

regering besliste eind november vernietigingsberoep tegen het Zorgverzekerings-decreet aan te tekenen.

VIII. Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid

A. *Werkgelegenheid*

In zijn tweede jaarverslag, dat op 30 april werd voorgesteld, stelde de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (HRW) een gunstige ontwikkeling van de werkgelegenheid vast. In 1998 waren er 50.000 banen bijgekomen; naar schatting 3,9 miljoen Belgen hadden betaald werk, ruim 60.000 meer dan in het vorige topjaar 1991. Zowat 70% van de werkgelegenheidsgroei tussen 1994 en 1998 was toe te schrijven aan tijdelijke arbeid. Met 57,5% bleef de werkgelegenheidsgraad (aandeel van de 15- tot 64-jarigen dat werkt) niettemin lager dan in de drie belangrijkste buurlanden (60,8%). Dat was vooral te wijten aan de geringe deelname aan het arbeidsproces van de 50-plussers, van wie bij de mannen slechts 49% en bij de vrouwen maar 22% werkte, tegenover 57% resp. 38% in Duitsland, Frankrijk en Nederland. De HRW adviseerde de leeftijd waarop het statuut van oudere werkloze kan worden gekregen, geleidelijk van 50 op 58 jaar te brengen. In zijn rapport ging de HRW uitgebreid in op het groeiende probleem van de 'mismatch', het verschil tussen het profiel van de werkzoekenden en de kwalificaties en eigenschappen die ondernemingen vragen.

In hun vijfde evaluatierapport van het federale werkgelegenheidsbeleid, dat zij op 15 december voorstelden, gingen ook de topambtenaren van het ministerie van Arbeid op de lage werkgelegenheidsgraad bij de 50-plussers in. Zij zeiden dat het niet voldoende zou zijn het brugpensioen af te bouwen, maar wezen ook op het feit dat de loonschaalverhogingen die op leeftijd en anciënniteit zijn gebaseerd, oudere werknemers uit de markt prijzen. Uit het rapport bleek dat er vóór het aantreden van de regering-Verhofstadt nog 141 federale en regionale werkgelegenheidsmaatregelen bestonden, waarvan 25 voor lastenverlaging; in het vorige rapport was er nog van 156 maatregelen sprake.

In zijn jaarrapport over de evolutie van de concurrentiekracht stelde de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) op 20 september vast dat de sociale partners hun afspraken over de loonnorm en de werkgelegenheidsgroei naleefden. De loonkosten per voltijdeequivalent zouden in 1999-2000 met 5,5% stijgen, iets minder dan in de drie referentielanden Nederland, Frankrijk en Duitsland (5,9%); per arbeidsuur zou de stijging (5,8%) even hoog zijn als in de drie buurlanden. De werkgelegenheid zou net als in de drie referentielanden met 0,8% per jaar toenemen.

Eind 1999 registreerde de RVA 389.075 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, 22.500 of 5,47% minder dan een jaar voordien. Het aantal niet-werkende werkzoekenden bedroeg 492.188, of 33.374 (6,35%) minder dan eind 1998. In Vlaanderen waren er 180.448 niet-werkende werkzoekenden (-24.561), in Wallonië 239.372 (-6.311) en in Brussel 72.368 (-2.502).

Belgisch Actieplan en dienstencheques

De Kamer keurde op 25 februari het wetsontwerp goed over het Belgisch Actieplan voor de Werkgelegenheid, dat de regering-Dehaene op 24 april 1998 had opgesteld ter uitvoering van de negentien 'richtsnoeren' van de Europese Unie. De Senaat deed hetzelfde op 25 maart.

Op 26 januari waren minister van Arbeid Miet Smet en de vier meerderheidsfracties het eens geworden over een procedure voor de controle door de RVA van de gezinssituatie van werklozen. Vooral de PS verzette zich tegen thuiscontroles. Uiteindelijk werd overeengekomen dat thuiscontrole enkel kan na een gesprek met de werkloze en met zijn akkoord of dat van de arbeidsrechtbank. De wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgisch Actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen verscheen op 1 april in het *Belgisch Staatsblad*. De regeling voor de controle van de gezinstoestand van de werklozen werd afzonderlijk opgenomen in de wet van 7 april 1999 tot wijziging van de wet van 14 februari 1961 voor economische expansie [...] (*Belgisch Staatsblad* van 20 april 1999).

Een van de maatregelen van het Actieplan, de dienstencheque waarmee particulieren die schilder- en behangwerken lieten uitvoeren door een geregistreerd vakman de helft van het uurloon (tot maximum 40.000 frank per jaar) terugbetaald konden krijgen, kende een dergelijk groot succes, dat minister Smet in juli nog eens 200 miljoen frank moest vrijmaken om aan de (op dat ogenblik 16.365) aanvragen te kunnen voldoen.

Aan *Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* zei minister van Werkgelegenheid Laurette Onkelinx op 25 oktober dat zij het experiment met de dienstencheques zou stopzetten en vervangen door een veralgemeend stelsel van dienstencheques voor taken die door PWA'ers worden uitgevoerd, zoals tuinonderhoud, schoonmaakwerk en kinderoppas. De regering besliste op 29 oktober het voorstel van Onkelinx op te nemen in een ruimer plan voor de bestrijding van het zwartwerk. Concrete maatregelen werden in 1999 niet genomen.

Maribel

Zoals de advocaat-generaal in november 1998 had laten verstaan, veroordeelde het Europees Hof van Justitie op 17 juni de Belgische Staat wegens het verlenen van ongeoorloofde staatssteun aan bedrijven in de vorm van een lastenverlaging voor exportgerichte sectoren, het internationaal vervoer en de tuinbouw (de zogenaamde Maribel-bis en Maribel-ter). Het Belgische verzoek te mogen afzien van terugvordering van de 11,4 miljard frank steun werd niet ingewilligd. De Belgische regering was al in april met de Europese Commissie overeengekomen dat de terugvordering mocht gebeuren door afhouding van de lastenvermindering die de betrokken bedrijven de komende jaren konden krijgen; de bedrijven zouden wel intrest moeten betalen. In de Kamer zei minister van Sociale Zaken Frank Vandenbroucke op 21 december evenwel dat de bedrijven de ten onrechte uitgekeerde steun toch zouden moeten terugbetalen, omdat een verrekening met de lastenverlaging technisch-juridisch onmogelijk was.

Werkloosheidsval

In de Nationale Arbeidsraad (NAR) waren werkgevers en vakbonden er tegen eind 1998 niet in geslaagd voorstellen te doen om de zogenaamde werkloosheidsval te dichtten en het nettoloon van laagverdieners te verhogen. Na verder overleg sloten zij op 10 februari toch een akkoord over een belastingverlaging met 1.000 frank per maand voor werknemers die het wettelijk minimumloon verdienen (ca. 43.000 frank bruto). De groep met een netto-inkomen tussen 31.000 en 39.000 frank zou daardoor op een belastingvoordeel kunnen rekenen. De regering-Dehaene nam, zoals gemeld (zie hoofdstuk I), het voorstel echter niet over en zei de voorkeur te geven aan een parafiscale maatregel.

Op 28 juli werden vakbonden en werkgevers het in de NAR over een parafiscale formule eens, al bleven ze de voorkeur geven aan hun oorspronkelijke voorstel. Werknemers die tussen 34.000 en 42.500 frank verdienen, zouden 2.600 frank minder moeten afdragen aan de RSZ. Voor werknemers met een maandloon tussen 42.500 en 49.000 frank zou de premie geleidelijk uitdoven. Een en ander kwam neer op een inkomensverhoging met minstens 1.500 frank per maand.

De regering-Verhofstadt stemde op 2 september met de maatregel in. Hij werd later ook door het parlement goedgekeurd en opgenomen in de wet van 20 december 1999 tot toekenning van een vermindering van de persoonlijke bijdragen van sociale zekerheid aan werknemers met lage lonen (*Belgisch Staatsblad* van 26 januari 2000). De brutokostprijs van de maatregel, die op 1 januari 2000 zou ingaan, werd op 3,1 miljard frank geraamd; netto zou hij de overheid 1,8 à 1,9 miljard frank kosten.

PWA

Minister van Werkgelegenheid Onkelinx besloot eind september de inwerkingtreding van de wet van 7 april 1999 betreffende de PWA-overeenkomst (*Belgisch Staatsblad* van 20 april 1999), die de Kamer op 25 maart had goedgekeurd, met drie maanden uit te stellen, tot 1 januari 2000. De wet gaf werklozen die via het Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap (PWA) door klussen wat bijverdienen het statuut en het contract van deeltijds werknemer. Het uitstel kwam er onder druk van PWA-ambtenaren die meer tijd vroegen om zich op de aanpassing voor te bereiden.

Startbanenplan

Op 23 september verschenen in de pers berichten over een plan van minister van Werkgelegenheid Onkelinx om alle werkgevers, zowel in de openbare als in de privé-sector, te verplichten per 25 werknemers één startbaan te creëren voor een jongere van 18 tot 25 jaar. De invoering van startbanen was afgesproken in het regeerakkoord, met de bedoeling elke afgestudeerde binnen de zes maanden in te schakelen in de arbeidsmarkt. De jongeren zouden een voltijdse arbeidsovereenkomst krijgen van ten minste één jaar en het gewone loon ontvangen. Voor jongeren die geen hoger onderwijs hebben gevolgd, zou de werkgever een jaar lang geen sociale bijdragen hoeven te betalen en nog een premie van 8.000 frank ontvangen. De startbanen zouden alle bestaande verplichte tewerkstellingsstelsels voor jongeren vervangen (stage, begeleidingsplan,...).

De werkgeversorganisaties wezen het zogenaamde Rosetta-plan (naar de gelijknamige film over een jonge werkloze) van de hand wegens zijn "centralistische, dirigistische en stalinistische" aanpak, die de economische logica zou missen. De vakbonden reageerden positief, maar ook zij drongen op overleg aan.

Na overleg met de sociale partners en de gewesten keurde de regering op 12 november een afgezwakte versie van Onkelinx' voorstel goed. De aanwerving van schoolverlaters zou enkel verplicht zijn voor bedrijven met meer dan 50 werknemers, maar de regering rekende op de "solidariteit" van de KMO. Het aantal startbanen werd verminderd van 4 tot 3% van het personeelsbestand. Om in te spelen op de grote regionale verschillen op de arbeidsmarkt, zouden ook jongeren onder de 25 die langer dan zes maanden van school zijn en eventueel ook werkzoekenden onder de 30 jaar aangeworven mogen worden, telkens met een contract van minstens een jaar. De bedrijven zouden een bijdragekorting krijgen

van 20.000 frank per trimester voor elke in dienst genomen jongere die enkel lager onderwijs heeft gevolgd. Bedrijven die meer dan 3% jongeren in dienst nemen, zouden een extra korting krijgen. De regering hoopte met het startbanenplan 10.000 extra arbeidsplaatsen te creëren. Het startbanenplan werd opgenomen in de wet van 24 december ter bevordering van de werkgelegenheid (*Belgisch Staatsblad* van 27 januari 2000) en zou op 1 april 2000 ingaan. Voor de eraan verbonden lastenverlaging was 4 miljard frank opzijgezet.

B. Sociaal overleg

Tijdens de eerste jaarhelft sloten vakbonden en werkgeversorganisaties in op één na alle bedrijfssectoren collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO's) voor de periode 1999-2000, ter uitvoering en aanvulling van het centraal of interprofessioneel akkoord van 8 december 1998. In de banksector kwam pas op 9 december een sectoraal akkoord tot stand.

De loonkostenstijging bleef in alle CAO's onder de maximumgrens van 5,9% die in het centraal akkoord was afgesproken. Dankzij het lage inflatiecijfer waren er reële loonsverhogingen mogelijk. De inspanningen voor vorming en opleiding bleven matig, ondanks de voorrang die daarvoor vanuit politieke hoek was gevraagd en de aandacht die er op interprofessioneel niveau aan besteed was. In drie sectoren, onder meer de warenhuizen en de verzekeringen, werd de arbeidsduur lichtjes verminderd. Opvallend, ten slotte, was de toenadering tussen het arbeiders- en bediendestatuut in sommige bedrijfstakken door de verhoging van de opzegtermijnen voor arbeiders; in de metaalsector werd ook voor de arbeiders een extralegaal pensioen ingevoerd.

Om het overleg in de sectoren niet te bemoeilijken, was in 1998 beslist de sociale verkiezingen uit te stellen tot in mei 2000. De Kamer keurde daarover op 28 januari een wetsontwerp goed, de Senaat op 11 februari. De wet van 18 maart 1999 betreffende de sociale verkiezingen verscheen op 18 maart in het *Belgisch Staatsblad*. Op 30 maart besliste de NAR dat de sociale verkiezingen zouden worden gehouden van 8 tot 21 mei 2000.

Op 6 oktober hadden de werkgeversorganisaties en de vakbonden een eerste officiële ontmoeting met de regering-Verhofstadt. De premier, die tijdens zijn eerste ambtsperiode als VLD-voorzitter (1992-1995) had gepleit voor het terugdringen van de rol van het middenveld, zegde de 'Groep van Tien' toe het sociale overlegmodel te respecteren. Hij verzocht de sociale partners tegen half december een advies uit te brengen over de verlenging van de opzegtermijnen voor arbeiders, de 'eindeloopbaanproblematiek' (pensioen- en bruggpensioenleeftijd, uitstapregelingen), de werkloosheidsval en de terbeschikkingstelling van het personeel van het ene bedrijf aan het andere.

De gesprekken in de NAR over de vier dossiers verliepen moeilijk. Over de terbeschikkingstelling vonden de sociale partners tegen 15 december geen vergelijk. Zij konden de regering die dag wel melden een CAO te zullen sluiten over de verlenging van de wettelijke opzegtermijn van 28 dagen tot 35, 42, 56 of 84 dagen, afhankelijk van de anciënniteit, voor arbeiders met minder dan twintig dienstjaren, en van 56 tot 112 dagen voor arbeiders met meer dan twintig jaar anciënniteit.

Voor het dichten van de werkloosheidsval deden de sociale partners voorstellen betreffende onder meer de verhoogde kinderbijslag voor werkloze gezinshoofden, de belastingaftrek voor kinderopvang, de samenvoeging en vereenvoudiging van de 141 tewerkstellingsmaatregelen en een extra loonkostenvermin-

dering bij de aanwerving van oudere werklozen (+45 jaar). Inzake de eindloopbaanproblematiek suggereerden zij bruggepensioneerden en oudere werklozen die opnieuw gaan werken hun aanvullende premies en hun volle rechten in de ziektekostenverzekering en het pensioenstelsel te laten behouden.

Premier Verhofstadt noemde die voorstellen "een goede sokkel" om op voort te bouwen. De regering zou ze nader onderzoeken. Een nieuwe afspraak werd gemaakt voor 19 januari 2000.

Ambtenaren

De federale regering sloot op 3 maart met de vakbonden een CAO voor de ca. 80.000 federale ambtenaren voor de periode 1997-1998. Het akkoord voorzag in onder meer twee bijkomende vrije dagen (voor het feest van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap), de organisatie van kinderopvang tijdens de vakantie en de uitbreiding van de 36-urige werkweek in diensten met zware arbeidsomstandigheden of onregelmatige werkuren.

Op 25 maart ondertekenden de vakbonden en de vertegenwoordigers van de verschillende regeringen een centraal akkoord voor de ambtenaren van de federale, regionale en lokale besturen voor 1999-2000. Het akkoord had vooral symbolische waarde als 'bindteken' tussen alle ambtenaren. Het voorzag in een verhoging van de eindejaarspremie met 1.000 frank, van het nettominimumloon en van het vakantiegeld voor gepensioneerde ambtenaren.

Op 7 december had premier Verhofstadt een eerste officieel gesprek met de ambtenarenbonden, maar de belangrijke dossiers, meer bepaald met modernisering van de openbare sector en de afslanking van het APKB (het besluit met de algemene principes van het ambtenarenstatuut), zouden pas in 2000 aan bod komen.

Over de hervorming van de openbare sector had de regering op 1 oktober een richtnota van minister van Ambtenarenzaken Van den Bossche goedgekeurd. Een headhuntingbureau zou een manager aantrekken om het hopeloos verouderde en versnipperde informatica-apparaat van de federale overheid te moderniseren. Tegen eind 1999 - later verschoven naar eind februari 2000 - zou de regering het organogram en het personeelsbeleid hertekenen en in een 'volksraadpleging' aan de burger voorleggen. Van de Bossche wilde van de federale administratie een "moderne, dynamische en lerende organisatie" maken, met minder leidinggevende ambtenaren en meer experts. De leidinggevende ambtenaren zouden voor een beperkte periode aangesteld worden.

Voor zijn plan het APKB af te slanken, kreeg minister Van den Bossche tegenwind van de Franstalige regeringspartijen, de Franse gemeenschapsregering en de Waalse gewestregering; de Vlaamse regering steunde hem en zei (19 november) zelfs voorstander te zijn van de volledige opheffing van het APKB-besluit.

Op 23 december werd de ministerraad het eens over een wijziging van de algemene principes van het ambtenarenstatuut, "om de autonomie van de verschillende regeringen maximaal te respecteren". De regio's zouden binnen de bestaande minimum- en maximumgrenzen een eigen loonpolitiek kunnen voeren, evaluatiesystemen invoeren en het aantal ambtenarencategorieën vaststellen. Aan het monopolie van het Vast Wervingssecretariaat voor de selectie van statutaire ambtenaren werd niet geraakt; daarvoor was trouwens een herziening van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 nodig.

Social-profitsector

Op 26 november betoogden in Brussel 10.000 tot 15.000 personeelsleden van de social- of non-profitsector om hun vierjarenplan kracht bij te zetten. Centraal in dat plan, dat de vakbonden op 22 september hadden voorgesteld, stond de invoering van de 35-urige werkweek tegen eind 2001, de gelijkschakeling van de lonen in de gezondheids- en welzijnssector ('gelijk loon voor gelijk werk'), de regularisering van de nepstatuten (DAC, gesco,...) en een loonsverhoging met 3% in de periode 2001-2002. De onderhandelingen met zowel de federale als de gemeenschaps- en gewestregeringen zouden eind 1999 beginnen maar in het verslagjaar niet afgerond worden.

C. De sociale zekerheid

Begroting ziekteverzekering

De ziektekostenverzekering sloot het boekjaar 1999 af met een tekort van 7,5 miljard frank. De uitgaven waren opgelopen tot 485,3 miljard frank; op de begroting was maar in 477,8 miljard frank voorzien.

Op een colloquium over de Belgische gezondheidszorg zei premier Dehaene op 3 maart dat er een groeinorm voor de gezondheidszorguitgaven nodig bleef; maar dat het cijfer van 1,5% zou mogen worden opgetrokken. Tijdens de onderhandelingen over de vorming van de regering-Verhofstadt kwamen liberalen, socialisten en groenen overeen de groeinorm te verhogen van 1,5 naar 2,5%.

Zorgverstrekkers en ziekenfondsen stelden in september voor de uitgaven voor het begrotingsjaar 2000 vast te stellen op 506,7 miljard frank, 6 miljard frank minder dan werkelijk zou nodig zijn bij ongewijzigd beleid maar 6 miljard frank meer dan de groeinorm van 2,5% waarin het paars-groene regeerakkoord voorzag. Het Riziv raamde de uitgaven op 507,4 miljard. De regering stelde in oktober het budget op 500,7 miljard frank vast, waarvan 1 miljard gebruikt zou moeten worden om de kosten van chronisch zieken te milderen. Zij aanvaardde dat de norm wegens uitzonderlijke factoren, onder meer sociale voordelen in de zorgsector, overschreden zou mogen worden.

Om de uitgaven tot 499,7 miljard frank te beperken, besliste de regering vooral te besparen in de geneesmiddelensector (4,4 miljard). De prijs van de oude geneesmiddelen werd met 16 in plaats van 8% verlaagd, de overconsumptie van geneesmiddelen zou worden verminderd door minder reclame te laten maken, het gebruik van generische geneesmiddelen zou worden aangemoedigd en de apothekers en het voorschrijfgedrag van de artsen zouden scherper worden gecontroleerd. Minister van Sociale Zaken Vandenbroucke hield een verhoging van de omzetbelasting van 4 naar 6% als stok achter de deur voor het geval de farmaceutische industrie haar verplichtingen niet zou nakomen.

In de klinische biologie moest 1,2 miljard frank worden bespaard door de uitbreiding van het gebruik van de forfaitaire vergoeding. Voorts werd het aantal ligdagen in de ziekenhuizen verminderd.

De besparingsmaatregelen werden opgenomen in de wet van 24 december 1999 houdende sociale en diverse bepalingen (*Belgisch Staatsblad* van 31 december 1999, derde uitgave). De wet gaf de sociale partners in de Algemene Raad van het Riziv de bevoegdheid in te grijpen in de honoraria en tarieven indien de zorgverstrekkers en ziekenfondsen de begroting zouden laten ontsporen.

Medisch dossier

De invoering van het medisch dossier voor 60-plussers waarover artsen en ziekenfondsen op 16 november 1998 een akkoord hadden gesloten, liep vertraging op ingevolge onenigheid tussen beide partijen over de concrete modaliteiten, maar ook tussen de ministers Colla (Volksgezondheid) en De Galan (Sociale Zaken) over het al dan niet verplichte karakter van de derdebetalersregeling voor het honorarium van 500 frank dat de patiënt voor het beheer van het dossier moet betalen. De regering besliste op 1 april dat de patiënt de toepassing van de derdebetalersregeling kon vragen. Het medisch dossier werd op 1 mei van kracht, een maand later dan gepland. Meer dan 450.000 ouderen lieten in 1999 een 'algemeen medisch dossier' openen.

Rapport-Peers

Een commissie onder leiding van Jan Peers, de oud-directeur van het Gasthuisbergziekenhuis (KU Leuven), die op verzoek van de regering-Dehaene de ziekteverzekering had doorgelicht, stelde op 24 december haar verslag voor. Volgens de commissie was het gezondheidsbeleid de voorbije decennia hoofdzakelijk gericht op de beheersing van de uitgaven. Het resultaat daarvan was een reeks geïsoleerde maatregelen die vooral betrekking hadden op de structuren en minder op de kwaliteit van de zorgverlening. De nadruk lag te veel op de gezondheidszorg en minder op het hele gezondheidssysteem. De commissie zei dat het beleid te gefragmenteerd was en een algemene samenhang miste. Zij pleitte daarom voor de oprichting van een Algemene Raad voor de Gezondheid, die zou bestaan uit politici, experts en patiëntenvertegenwoordigers.

Alternatieve geneeswijzen

De wet van 29 april 1999 betreffende de niet-conventionele praktijken inzake de geneeskunde, de artsennijbereidkunde, de kinesithérapie, de verpleegkunde en de paramedische beroepen (*Belgisch Staatsblad* van 24 juni 1999) regelde de procedure voor de erkenning van vier alternatieve geneeswijzen: acupunctuur, chiropraxie, osteopathie en homeopathie. Aan de goedkeuring in de Kamer van Volksvertegenwoordigers was een vrij passioneel debat tussen voor- en tegenstanders voorafgegaan. België was door de Europese Commissie veroordeeld omdat het de richtlijn over de erkenning van homeopathische geneesmiddelen niet in intern recht had omgezet.

IX. Het buitenlands en het defensiebeleid

A. Buitenlandse politiek

Beleidsnota - Op 3 december keurde de regering-Verhofstadt de beleidsnota goed van minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel. Hij kondigde daarin aan dat België opnieuw een actief buitenlands beleid zou voeren, met name in Centraal-Afrika. De nieuwe minister van Buitenlandse Zaken had eerder al, onder meer in kranteninterviews, gepleit voor een grotere rol en een "zichtbare aanwezigheid" van België in Centraal-Afrika, meer bepaald in het gebied van de Grote Meren. In zijn beleidsnota stelde Michel voor in een eerste fase een 'partnerschap voor vrede en structurele stabiliteit' te sluiten met Congo, Rwanda en Burundi. Zodra er in de regio van de Grote Meren vrede zou zijn, zou België werk maken

van de heropbouw van de drie landen door zijn financiële inspanningen te verhogen, de bilaterale samenvatting te hervatten en een moratorium op de schulden te aanvaarden. De kamercommissie voor Buitenlandse Zaken stemde op 7 december met de nota in.

Congo-Kinsbasa - Eind maart werd op het nippertje een diplomatiek incident tussen België en Congo afgewend, nadat de regering van president Kabila op 25 maart twee Belgische diplomaten, die behoorden tot een speciaal detachement van de Belgische krijgsmacht dat instond voor de bewaking van de Belgische ambassade, op beschuldiging van spionage het land had willen uitzetten. De beslissing werd 's anderendaags geannuleerd nadat Brussel met tegenmaatregelen had bedreigd.

Op 27 augustus ging de regering in op het verzoek van de VN vijf verbindings-officieren naar de buurlanden van Congo te sturen, om toe te zien op de uitvoering van het akkoord van Lusaka dat een einde zou moeten maken aan de oorlog in Congo.

Buitenlandse Zaken bevestigde op 31 augustus tegenover enkele kranten dat België, in samenwerking met de VS, de VN en het Rode Kruis, en in overleg met president Kabila, tijdens de zomer een duizendtal bedreigde Tutsi uit Congo had geëvacueerd.

Op de Top van de Francophonie in Moncton (Canada), begin september, weigerde minister van Buitenlandse Zaken Michel president Kabila te ontmoeten. Zonder overleg met Michel, had zijn partijgenoot Hervé Hasquin, de minister-president van de Franse Gemeenschap, daar wel een gesprek met Kabila. Tijdens zijn verblijf in New York, voor de algemene vergadering van de VN, had Michel enkele weken later wel contact met vertegenwoordigers van Congo. Als vervolg daarop stuurde hij op 9 oktober secretaris-generaal Jan de Bock van het ministerie van Buitenlandse Zaken voor een meerdaags bezoek naar Kinshasa. Begin december liet Michel uitschijnen dat hij in het voorjaar 2000 naar Congo, Rwanda en Burundi wilde reizen.

Naar aanleiding van de publicatie van het boek *De moord op Lumumba* van Ludo de Witte, waarin de auteur zegt dat de Congolese premier in 1961 in opdracht van België werd vermoord, werd in de Kamer begin december het voorstel geformuleerd een bijzondere commissie op te richten om de betrokkenheid van de toenmalige regering-Eyskens bij de moord op Patrice Lumumba te onderzoeken. Een beslissing daarover zou pas in 2000 worden genomen.

Rwanda - Zoals Guy Verhofstadt (VLD), die in de Senaat verslaggever was geweest van de Rwanda-onderzoekscommissie, eind 1998 had aangekondigd, diende de oppositie in de Senaat begin januari een voorstel van resolutie in, waarin minister van Landsverdediging Jean-Pol Poncelet (PSC) werd verzocht terug te komen van zijn beslissing geen sancties te nemen tegen de hoge militairen die ten tijde van de moord op tien Belgische para's in Rwanda (april 1994) de verantwoordelijkheid droegen op de generale staf en het operatiecentrum. De meerderheidspartijen zetten Poncelet uit de wind door een eigen resolutie goed te keuren over een hervorming van de militaire tuchtprocedure waardoor ook andere sancties dan ontslag mogelijk zouden worden.

Op 10 mei weigerde Tanzania in te gaan op het Belgische verzoek Bernard Ntuyahaga uit te leveren, de voormalige Rwandese officier die beschuldigd werd van de moord op de tien blauwhelmen en van wie het Internationaal Rwandatribu-

naal in Arusha op 18 maart de vrijlating had bevolen. Tanzania had hem op 29 maart gearresteerd.

De Raad van State schorste (maart) en vernietigde later (november) de sanctie tegen majoor Marcel Choffray, een van de drie officieren die in oktober 1998 van hun bevelvoering ontheven waren omdat ze gefaald hadden in de voorkoming van de moord op de Belgische para's in Rwanda. Het schorsings- en vernietigingsberoep van een tweede officier, majoor Maggen, was eind 1999 nog hangende bij de Raad van State.

Kosovo-conflict - In het Kosovo-conflict sprak de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 25 maart haar steun uit aan de Navo-bombardementen op Servische doelen, al spraken verscheidene kamerleden hun twijfels uit over het effect van de actie. Tijdens een tweede debat, op 15 april, bleek dat de Kamer, op wat kritiek van de groene partijen Agalev en Ecolo na, die vonden dat er te snel naar de wapens was gegrepen, nog altijd unaniem achter de Navo-strategie stond. Na de ontbinding van het parlement (4 mei) hield de regering een groep parlementsleden informeel op de hoogte van de ontwikkelingen op de Balkan. Ook bij de bevolking kon de Navo-operatie op steun rekenen; een betoging in Brussel die tegen onder meer de luchtaanvallen van het Atlantisch bondgenootschap was gericht, bracht op 2 mei maar 3.000 tot 5.000 manifestanten op de been.

Voor de Navo-operatie stelde België veertien F16-gevechtsvliegtuigen en 192 militairen ter beschikking en stuurde het 130 geniesoldaten naar Albanië om een nooddorp voor Kosovaarse vluchtelingen te bouwen. Aan Allied Harbour, de Navo-operatie ter bescherming van Kosovaarse vluchtelingen in Albanië, namen 600 paracommando's deel. België nam 1200 vluchtelingen uit Kosovo op, die een bijzonder statuut van tijdelijke bescherming kregen. In augustus vertrokken 1100 militairen naar Kosovo om er deel te nemen aan KFOR, de Navo-vredesmacht voor Kosovo.

In het kader van de SFOR, de Navo-macht die in Bosnië-Herzegovina toeziet op de naleving van de Dayton-akkoorden, verbleven 470 Belgische militairen in Tomislavgrad en 73 op het SFOR-hoofdkwartier in Sarajevo. Minister van Landsverdediging Flahaut maakte eind december bekend dat de militairen, in het kader van een afslanking van de SFOR, tegen eind februari 2000 zouden worden teruggetrokken.

De regering raamde de kosten van de Belgische bijdrage aan de militaire operaties op 3,9 miljard frank.

Cuba - Minister van Buitenlandse Zaken Erik Derycke (SP) bracht van 11 tot 14 januari een officieel bezoek aan Cuba, het eerste van een Belgisch minister van Buitenlandse Zaken sinds de Cubaanse revolutie (1959). Havana beschouwde het bezoek als een nieuwe bres in de isoleringspolitiek van de Verenigde Staten tegen Cuba. Derycke ondertekende er een 'memorandum van overeenstemming' over juridische samenwerking.

Navo - In opdracht van minister van Buitenlandse Zaken Michel liet de Belgische ambassadeur bij de Navo, samen met zijn Nederlandse en Luxemburgse ambtgenoot, op 2 augustus de formele voordracht van George Robertson tot secretaris-generaal van de Navo enkele dagen uit te stellen. De drie landen gaven daarmee uiting aan hun irritatie over het feit dat de grote landen de aanstelling van een nieuwe secretaris-generaal op 30 juli, in de marge van de Balkantop in Sarajevo, onder elkaar hadden geregeld.

Territoriale zee, continentaal plat en exclusieve economische zone - Op 1 januari 1999 werden, ingevolge de bekrachtigingswet van 10 augustus 1998 (*Belgisch Staatsblad* van 19 juni 1999), de Belgisch-Nederlandse verdragen van 18 december 1996 over de zijwaartse afbakening van de territoriale zee resp. de afbakening van het continentaal plat van kracht. Het eerste verdrag legde de grens tussen de Belgische en de Nederlandse territoriale zee vast en maakte zodoende een einde aan het sinds 1830 slepende geschil tussen de twee landen over de soevereiniteit over de Wielingen, de zuidelijkste en belangrijkste toegangsgoed tot de Westerschelde. Nederland deed afstand van zijn soevereiniteitsaanspraken.

Bij wet van 22 april 1999 betreffende de exclusieve economische zone van België in de Noordzee (*Belgisch Staatsblad* van 10 juli 1999) voerde België, krachtens het Zeerechtverdrag van Montego Bay van 16 november 1994 dat het begin 1999 had geratificeerd, een exclusieve economische zone (EEZ) in. In dat 2017 km² grote gebied, dat onmiddellijk bij de territoriale zee aansluit, beschikt België over soevereine rechten ten behoeve van de exploratie en exploitatie van de levende en niet-levende natuurlijke rijkdommen, de bescherming en het behoud van het mariene milieu, en de economische exploratie en exploitatie van de zone. In de EEZ bevindt zich, te beginnen waar de territoriale zee (van 12 zeemijl) ophoudt, de aansluitende zone van 12 zeemijl waarin België zijn douane-, belasting-, immigratie- en volksgezondheidswetgeving kan controleren en bestraffen. Die zone kwam in de plaats van de oude douanezone van 10 kilometer, die ingevolge de uitbreiding van de territoriale zee van 3 naar 12 zeemijl in 1987, feitelijk door de territoriale zee was opgeslorpt.

Ontwikkelingssamenwerking - In uitvoering van de wet van 21 december 1998 tot oprichting van de vennootschap van publiek recht Belgische Technische Coöperatie die, in opvolging van het ABOS, instaat voor de uitvoering van de bilaterale samenwerking, keurde de regering bij koninklijk besluit van 15 februari 1999 de statuten van de NV BTC goed. Het kapitaal werd vastgesteld op 300 miljoen frank. Het was volledig in handen van de Belgische overheid. Bij het ministerie van Buitenlandse Zaken werd per 1 juli een nieuw directoraat-generaal voor Internationale Samenwerking opgericht, dat instaat voor de beleidsvoorbereiding en -controle. De invulling van de topfuncties veroorzaakte spanning onder de meerderheidspartijen. Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Réginald Moreels dreigde er op 15 februari mee ontslag te nemen als de BTC-topman in de 'politieke evenwichtsoefening' zou worden betrokken en niet een van de via een extern bureau geselecteerde kandidaten zou worden benoemd. Moreels haalde zijn slag thuis toen de regering op 5 maart Luc D'Haese tot hoofd van de BTC benoemde. Yves Haesendonck, de kabinetschef van minister Derycke, werd voorzitter van de raad van bestuur. Later werd Marc van Craen, een diplomaat van CVP-strekking, tot directeur-generaal van het DG Internationale Samenwerking aangesteld.

In de regering-Verhofstadt kwam het vrij snel tot wrijvingen tussen staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Eddy Boutmans (Agalev) en minister van Buitenlandse Zaken Michel (PRL). Zonder overleg met Buitenlandse Zaken schrapte Boutmans tijdens de zomervakantie de sectie Ontwikkelingssamenwerking van de Belgische vertegenwoordiging in Dakar (Senegal). Michel maakte de beslissing ongedaan. Hij maakte duidelijk ontwikkelingssamenwerking als een hefboom voor zijn buitenlands beleid te beschouwen, vooral in Centraal-Afrika. Boutmans repliceerde dat Ontwikkelingssamenwerking geen aanhangsel van het buitenlands beleid is. Er was sprake van een protocol tussen beide regeringsleden,

maar eind oktober leek het conflict min of meer bijgelegd te zijn, zonder dat een protocol was gesloten. Boutmans werd betrokken bij het opstellen van de beleidsnota van Michel en zei de sterkere aanwezigheid van België in Afrika te steunen.

De wet van 25 mei 1999 betreffende de Belgische internationale samenwerking (*Belgisch Staatsblad* van 1 juli 1999), die de Kamer op 11 maart en de Senaat op 30 april had aangenomen, regelde "het beleid en de acties van de Belgische Staat inzake directe bilaterale, multilaterale en indirecte bilaterale ontwikkelingsamenwerking". Volgens de wet heeft de Belgische internationale samenwerking tot hoofddoel "de duurzame menselijke ontwikkeling te realiseren door middel van armoedebestrijding, op basis van het concept 'partnerschap' en met inachtneming van de criteria voor ontwikkelingsrelevantie" die in de wet worden vermeld (onder meer de versterking van de institutionele en bestuurscapaciteit, economische en sociale impact, technische en financiële leefbaarheid, respect voor bescherming of vrijwaring van het leefmilieu). De directe bilaterale samenwerking moet volgens de wet gericht worden op maximum 25 landen of regionale organisaties van landen en op vijf sectoren (basisgezondheidszorg, onderwijs en vorming, landbouw en voedselzekerheid, basisinfrastructuur, conflictpreventie en maatschappijbouw).

Schuldverlichting - Aan de vooravond van de lentevergadering van de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds (IMF) stelde de regering op 22 april de ontwikkelingslanden met een zeer zware schuldenlast gedurende veertig jaar vrij van rentebetaling op van-staat-tot-staat-leningen. De schuldverlichting zou het Rijk 9 miljard frank kosten.

B. Landsverdediging

In de kamercommissie voor Landsverdediging raakten de vier regeringspartijen (CVP, SP, PS en PSC) en de PRL het op 19 januari eens over het eindrapport van het 'nationaal legerdebat' dat op initiatief van minister van Landsverdediging Jean-Pol Poncelet gedurende twee jaar was gevoerd. In een opzettelijk vaag gehouden tekst werd gepleit voor een herschikking van het defensiebudget, zodat er meer middelen zouden vrijkomen voor investeringen en werkingskosten, ten nadele van de personeelsuitgaven. De begroting zou, ondanks het pleidooi van Poncelet voor een budgetverhoging, niet sneller mogen stijgen dan de inflatie. België moet volgens het rapport zijn Navo-verplichtingen blijven nakomen, maar de commissie pinde zich niet vast op de engagementen uit 1993. Het rapport liet ook de deur open voor een verdere vermindering van het personeelsbestand. De Kamer keurde het rapport op 9 februari goed.

Op 29 januari keurde de regering het investeringsprogramma voor 1999 goed. De krijgsmacht mocht voor 25 miljard frank bestellingen plaatsen. Het ging in hoofdzaak om de bouw van vier kustmijnenvegers (die op het einde van het jaar nog steeds niet besteld waren, hoewel al een contract voor de engineeringfase gesloten was met de kleine Antwerpse scheepswerf SKB), de ontwikkeling van antitankwapens van de derde generatie, de modernisering van de mijnenjagers en de aankoop van het Mistral-luchtafweersysteem. Poncelet kreeg geen toestemming om 390 miljoen frank (het 'toegangsticket') vrij te maken voor het onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma van de Joint Strike Fighter (JSF), een nieuw Amerikaans gevechtsvliegtuig dat in aanmerking komt voor de vervanging, tegen 2015, van de 72 F16-toestellen van de Luchtmacht. De vervanging zou meer dan 100 miljard frank kosten. Vanaf 2015 zouden ook de elf C130-vrachttoestellen

vervangen moeten worden; België nam met het oog daarop deel aan het Europese FLA-programma (Future Large Aircraft). De kostprijs van die vervanging werd op 34 miljard frank geraamd. Het partijbureau van de SP zei op 20 december dat de F16's niet vervangen hoeven te worden en dat de Luchtmacht zich in vrachtverkeer zou moeten specialiseren. De groenen hadden zich eerder al tegen de aankoop van nieuwe gevechtsvliegtuigen gekant. De PS en de liberalen lieten op 21 december blijken voorstander van deelname aan het JSF-programma te zijn.

In de begroting voor 2000 werden de kredieten voor Landsverdediging, die sinds 1993 geblokkeerd waren, opnieuw geïndexeerd.

Op 22 december overhandigde het leger aan minister van Landsverdediging André Flahaut het ontwerp van PMT (Plan Middellange Termijn) voor de periode 2000-2004. Volgens krantenberichten betrof het een investeringsbedrag van 80 tot 85 miljard frank.

Op 8 januari paste de regering het reserveconcept aan de opschorting van de militaire dienstplicht aan. De reserve van ca. 30.000 manschappen zou bestaan uit een verplichte reserve (ex-dienstplichtigen, officieren en onderofficieren) en een vrijwillige reserve. De rekrutering van de 6.400 vrijwillige reservisten begon in 1999; tegen 2010 zou de reserve op peil moeten zijn. Het statuut van vrijwillig reservist werd zoveel mogelijk gelijkgeschakeld met dat van beroepsmilitair. Na een proefperiode van twee jaar zou het stelsel worden geëvalueerd.

Op verzoek van parlementsleden van verschillende partijen, die al langer op openheid aandrongen, zegde premier Verhofstadt op 16 november toe de fractieleiders in de Kamer individueel in te lichten over de eventuele aanwezigheid van kernwapens op de militaire basis van Kleine Brogel, op voorwaarde dat zij de gevoelige informatie niet bekendmaken. Er waren vermoedens dat op de basis tien of elf B61-kernbommen opgeslagen zijn. De meeste fractieleiders lieten later weten niet op het aanbod in te gaan, omdat zij dan niet langer aan debatten over de aanwezigheid van kernwapens in België zouden kunnen deelnemen. Enkel de fractieleiders van VLD en PRL toonden belangstelling voor een gesprek met de premier.

X. Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen

Koninklijk Huis - Nadat de ministerraad de grondwettelijk vereiste huwelijks-toestemming had gegeven, kondigden koning Albert II en koningin Paola op 10 september de verloving aan van prins Filip (39) met Mathilde d'Udekem d'Acoz (26), de oudste dochter van Patrick d'Udekem d'Acoz en Anne-Marie gravin Komorowski, die tot dan werkzaam was als logopediste. *Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* hadden op 8 september als eerste melding gemaakt van de nakende verloving; het bericht was daarna door andere kranten overgenomen.

Het koninklijk besluit van 19 september 1999 waarbij prins Filip toestemming kreeg om in het huwelijk te treden, werd op 21 september in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd. Een koninklijk besluit van 8 november 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 13 november 1999) verleende aan jonkvrouw Mathilde d'Udekem d'Acoz de titel 'prinses van België'. Het besluit werd van kracht op 4 december, de dag waarop Filip en Mathilde in het huwelijk traden. De burgerlijke plechtigheid had plaats op het stadhuis van Brussel, het kerkelijk huwelijk werd ingezegend door Godfried kardinaal Danneels in de Sint-Goedele- en Sint-Michielskathedraal.

Op 21 oktober deden Filip en Mathilde hun 'Blijde intrede' in de provincie Luxemburg. Het was het eerste van een reeks bezoeken aan de tien provincies, waarvan het grootste deel na het huwelijk zou plaatshebben.

Naar aanleiding van het huwelijk besliste de regering de jaarlijkse dotatie aan prins Filip te verhogen van 15 tot 30 miljoen frank. Filip kreeg voorts een eenmalige toelage van 10 miljoen frank. Tegelijk werd aan prinses Astrid een jaarlijkse dotatie toegekend van 11 miljoen frank. Het parlement zou daarover in 2000 een wet aannemen. Prins Laurent liet tegenover de krant *La Dernière Heure* (31 oktober) zijn ongenoegen blijken over het feit dat hij geen dotatie had gekregen.

De verloving, de 'Blijde intredes' en het huwelijk kregen veel aandacht in de media. In de perscommentaren was in dat verband sprake van zowel een nieuwe openheid van het Paleis als van een handige strategie om het aanzien en het gezag van het vorstenhuis te versterken en het imago van België, na de opeenvolgende 'affaires' en schandalen, op te krikken.

De euforie werd even verstoord door berichten, naar aanleiding van de voorstelling (19 oktober) van het boek *Paola, van la dolce vita tot koningin* van de 18-jarige Mario Danneels, dat koning Albert een buitenechtelijke dochter zou hebben. In het boek stond daarover maar een korte mededeling: "Paola weigerde zich neer te leggen bij de halfzus van haar kinderen". Volgens de pers zou het gaan om Delphine Boël, die koning Albert in de jaren zestig zou hebben verwekt bij Sybille de Sélis de Longchamps, de toenmalige echtgenote van de industrieel Jacques Boël.

De 'onthulling' gaf aanleiding tot een kortstondige communautaire rel, nadat prof. Francis Balace, hoogleraar geschiedenis aan de Universit  de Liège, in *La Libre Belgique* (21 oktober) de informatie in de Vlaamse kranten "niet onschuldig" had genoemd en in verband had gebracht met "de big bang van Vlaanderen 2002", en op 24 oktober in het debatprogramma 'Controverse' op de Franstalige commerciële zender RTL-Tvi over een "complot van een bepaald Vlaanderen" had gesproken. Kamervoorzitter Herman de Croo verklaarde een parlementaire vraag terzake van Guido Tastenhoye (Vlaams Blok) onontvankelijk. Tastenhoye had premier Verhofstadt willen vragen of hij weet had van een Vlaams complot tegen de monarchie, of de koning een onwettige dochter heeft, of zij geen risicofactor vormt doordat de koning gehanteerd zou kunnen worden en of zij politiebescherming krijgt.

In zijn kerstboodschap alludeerde koning Albert op "de crisis die ons koppel heeft doorstaan, nu dertig jaar geleden" en die "ons onlangs in herinnering gebracht" werd. Hij zei niet verder op die crisisperiode te willen ingaan omdat "zij behoort tot ons privé-leven".

Nationale Bank - De regering keurde op 29 januari de samenstelling van het nieuwe directiecomité van de Nationale Bank van België (NBB) goed. Guy Quaden, die een PS-etiket heeft, volgde per 1 maart Fons Verplaetse op als gouverneur. Marcia de Wachter werd vice-gouverneur. Haar benoeming was erg controversieel en werd toegeschreven aan haar hechte relatie met Verplaetse. Om de benoeming mogelijk te maken van zowel De Wachter als Jan Smets, de kandidaat van premier Dehaene, was het directiecomité bij wet van 22 februari 1998 uitgebreid van zeven leden naar acht.

Notariaat - Met twee wetten van 4 mei 1999 tot wijziging resp. tot aanvulling van de wet van 25 vent se jaar XI [16 maart 1803] op het notarisambt (*Belgisch Staatsblad* van 1 oktober 1999) werd het notariaat gemoderniseerd. De invoer-

ring van het vergelijkend en geschiktheidsexamen voor de toelating tot het beroep zou een einde moeten maken aan politieke benoemingen en de gewoonte dat notariskantoren worden overgedragen van vader op zoon of dochter. De benoeming tot kandidaat-notaris en tot notaris door de Koning gebeurt op basis van een rangschikking door een benoemingscommissie die uit acht leden bestaat: vier notarissen en vier niet-notarissen. De wet verlaagde de maximumleeftijdsgrens voor notarissen van 75 naar 67 jaar. Zij bevorderde ook de oprichting van associaties tussen notarissen en richtte een Nationale Kamer van Notarissen op.

Euthanasie - Het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek stelde op 25 maart zijn (verdeeld) advies (van 22 februari) over het levensbeëindigend handelen bij wilsonbekwame personen voor. Er werden ter zake drie voorstellen geformuleerd. Een eerste strekking in het Comité aanvaardde en pleitte voor de wettelijke erkenning van levensbeëindiging bij wilsonbekwame personen, en maakte daarbij een onderscheid tussen patiënten die, toen zij nog wilsbekwaam waren, een wilsverklaring hadden opgesteld of een vertrouwenspersoon hadden aangewezen, en patiënten die geen maatregelen hadden genomen of konden nemen. Een tweede groep kante zich tegen een wettelijke regeling uit vrees dat psychologische en financiële motieven een rol zouden spelen bij een beslissing om levensbeëindigend te handelen. Wel zou in uitzonderlijke gevallen een arts tot levensbeëindigend handelen kunnen overgaan; voor een deel van die groep zou dat echter nooit kunnen voor patiënten die geen voorafgaande wilsverklaring hadden opgemaakt. Een laatste strekking verzette zich tegen elke vorm van levensbeëindigend handelen.

Het advies sloot aan bij het (eveneens verdeeld) advies over euthanasie (bij wilsbekwame personen) dat het Raadgevend Comité op 15 mei 1997, ook op verzoek van het parlement, had uitgebracht en dat vier voorstellen bevatte.

Onder de rooms-rode regering-Dehaene II had de Senaat, in december 1997, wel een debat gehouden over 'een waardig levenseinde', maar hadden de christen-democraten zich tegen wetgevende initiatieven van hun coalitiepartners verzet. In het paars-groene regeerakkoord was overeengekomen dat over ethische vraagstukken, onder meer euthanasie, het parlement zijn volle verantwoordelijkheid moest kunnen nemen "op basis van ieders individueel geweten en overtuiging".

In de herfst dienden VLD, PRL, Agalev en, gezamenlijk, SP en PS ieder een wetsvoorstel over euthanasie in. De senaatscommissies voor Justitie en Sociale Zaken vatten op 11 november de bespreking van de vier voorstellen aan. De meerderheidsfracties hoopten binnen de drie maanden een consensus te vinden. Enkele dagen later dienden de CVP en de PSC ieder een eigen voorstel in. De VU-ID-fractie zei op 23 november het VLD-voorstel te steunen, zij het in geamendeerde vorm.

Op 15 december meldde *Le Soir* dat de regeringspartijen aan een gezamenlijke regeling van het euthanasievraagstuk werkten. Een week later, op 22 december, stelden de zes regeringsfracties drie gezamenlijke wetsvoorstellen voor over resp. euthanasie, palliatieve zorgverstrekking en de oprichting van een evaluatiecommissie. De voorstellen waren een synthese van de eerder ingediende voorstellen van VLD, PRL, Agalev en SP-PS. Volgens het eerste wetsvoorstel zou euthanasie niet langer strafbaar zijn bij patiënten die aan een "zware en ongeneeslijke aandoening lijden" en zich "in een toestand bevinden van aanhoudende en ondraaglijke pijn of nood". Bij een wilsonbekwame patiënt zou een voorafgaande

wilsverklaring of "levenstestament" vereist zijn, waarin een vertrouwenspersoon wordt aangewezen die erop toeziet dat de wil van de patiënt wordt uitgevoerd.

De CVP zei verrast te zijn door en ontgoocheld over het meerderheidsinitiatief, dat zij een miskenning van de oppositie noemde en dat een parlementair debat onmogelijk zou maken. Voor de partij was het "zeer onwenselijk euthanasie door een bepaling in het Strafwetboek te legaliseren". Volgens senaatsfractie-leider Hugo Vandenberghe zou België een van de soepelste euthanasiewetten ter wereld krijgen.

In de daaropvolgende dagen hadden onder anderen voorzitter Marc Moens van de BVAS, de grootste artsenorganisatie, en Godfried kardinaal Danneels scherpe kritiek op het euthanasievoorstel. Danneels sprak van een "ernstige banalisering van leven en dood".

Het parlementaire en maatschappelijke debat zou in 2000 worden voortgezet.

Samenlevingscontract - Bij koninklijk besluit van 14 december 1999 stelde de regering-Verhofstadt de inwerkingtreding van de wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning vast op 1 januari 2000. Onder de regering-Dehaene hadden christen-democraten en socialisten afgesproken het zogenaamde samenlevingscontract maar te laten ingaan na de wegwerking van de fiscale discriminatie van gehuwden. De paars-groene coalitiepartijen kwamen bij de regeringsvorming overeen beide zaken niet langer aan elkaar te koppelen.

Snelrecht - De ministerraad keurde op 22 oktober een voorontwerp van wet over het snelrecht goed. Minister van Justitie Verwilghen wilde, als onderdeel van een Veiligheidsplan, de 'procedure van onmiddellijke verschijning' voor de correctionele rechtbank, zoals het snelrecht officieel heet, invoeren tegen juni 2000, om de snelle bestraffing van hooliganisme tijdens het Europees voetbalkampioenschap mogelijk te maken. Volgens het voorontwerp zouden misdadigers die op heterdaad betrapt worden of waartegen een zeer sterke bewijslast bestaat binnen de vijf dagen na hun aanhouding voor de rechter kunnen verschijnen en binnen de 35 dagen veroordeeld kunnen worden, inclusief de beroepsprocedure. Het snelrecht zou gelden voor alle misdrijven waarop een gevangenisstraf van minstens één jaar staat.

Op het voorontwerp kwam felle kritiek van magistraten en advocaten, die zowel organisatorische als principiële bezwaren aanvoerden. De Raad van State wees in een advies van 8 november op mogelijke strijdigheid met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en met de wetgeving op de voorlopige hechtenis. Twee Franstalige regeringspartijen, de PS en Ecolo, lieten herhaaldelijk blijken huiverig te staan tegenover het ongeremd gebruik van het snelrecht en eisten een grondig parlementair debat.

Op 26 november keurde de ministerraad een aangepast wetsontwerp goed, dat de rechten van de verdediging versterkte. De verdachte zou binnen de zeven in plaats van vijf dagen voor de rechter verschijnen. Ook andere termijnen werden verlengd, zodat de procedure in totaal 71 dagen kon duren. Snelrecht zou enkel gelden voor misdrijven waarop een gevangenisstraf van minimum één en maximum tien jaar staat. Anders dan in het voorontwerp was bepaald, zou het aanhoudingsbevel door een onderzoeksrechter moeten worden afgegeven; Verwilghen had eerst voorgesteld dat daarvoor ook een andere magistraat in aanmerking kon komen. Het wetsontwerp zou in 2000 door het parlement besproken en niet zonder moeilijkheden goedgekeurd worden.

Corruptie - De wet van 10 februari 1999 betreffende de bestraffing van corruptie (*Belgisch Staatsblad* van 23 maart 1999), die de Senaat op 9 juli 1998 en de Kamer op 4 februari 1999 goedkeurden, verruimde de strafrechtelijke definitie van het begrip 'omkoping van personen die een openbaar ambt uitoefenen' en stelde ook 'private omkoping' strafbaar. De wet voerde ook het extra-territorialeitsprincipe in, zodat Belgische ambtenaren in het buitenland en buitenlandse ambtenaren in België eveneens wegens corruptie vervolgd kunnen worden.

De wet paste in de strijd tegen de georganiseerde misdaad. In datzelfde kader moet de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen (*Belgisch Staatsblad* van 22 juni 1999) worden gesitueerd, waarmee de Kamer op 18 maart en de Senaat op 28 april hadden ingestemd. Door de wet konden met ingang van 2 juli 1999 zowel publiekrechtelijke als privaatrechtelijke rechtspersonen, zoals vennootschappen en verenigingen, maar niet gemeenten en gewesten, strafrechtelijk vervolgd worden voor misdrijven die verband houden met de verwezenlijking van hun doel of die voor hun rekening worden gepleegd.

Kansspel - Na een lange parlementaire strijd - het oorspronkelijke wetsvoorstel-Weyts werd in de zitting 1995-1996 ingediend - raakten de Kamer en de Senaat het in de lente eens over een grondige wijziging van de wet van 24 oktober 1902, die kansspelen in principe verbod. De wet van 7 mei 1999 op de kansspelen, de kanspelinrichtingen en de bescherming van de spelers (*Belgisch Staatsblad* van 30 december 1999, eerste uitgave) erkende drie soorten 'spelinrichtingen': drankgelegenheden, speelautomatenhallen of lunaparken en casino's.

Volgens de wet mogen er in België negen casino's worden geëxploiteerd, met name in de acht gemeenten waar dat al gedoogd werd (Blankenberge, Chaudfontaine, Dinant, Knokke-Heist, Middelkerke, Namen, Oostende en Spa) en in een van de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en ten hoogste 180 lunaparken. In een drankgelegenheden mogen maximaal twee kansspelen worden geëxploiteerd. Om gokverslaafden beter te beschermen, mag in cafés en lunaparken maximum 500 frank per uur worden verspeeld. Bij het ministerie van Justitie werd een Kansspelcommissie opgericht, die de vergunningen uitreikt en waakt over de naleving van de wet.

Kort vóór de Senaat over de wet zou stemmen, werd bekend dat een invoerder van gokautomaten een ambtenaar van Financiën had omgekocht die bij de voorbereiding van de wet betrokken was. Eerder was CVP-senator Johan Weyts in opspraak gekomen; hij ontkende persberichten over mogelijke beïnvloeding door de casino-uitbaters.

Dutroux-affaire - Op 30 maart hield de zgn. opvolgingscommissie-Dutroux in de Kamer van Volksvertegenwoordigers haar laatste vergadering. Daaruit bleek dat de aanbevelingen van de Dutroux-commissie grotendeels in uitvoering waren, maar dat de tuchtprocedures tegen de magistraten en politiemensen die in het Dutroux-rapport verantwoordelijk werden geacht voor fouten in het onderzoek nauwelijks of niet opschoten. De Raad van State schortte op 16 april de tuchtstraf op die toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Louis Tobback rijkswachter René Michaux had opgelegd. De twee rijkswachters die op 23 april 1998 Marc Dutroux hadden laten ontsnappen, kregen daar van de tuchtraad (2 september) geen sanctie voor, omdat dit het vermoeden van onschuld in het gedrang zou kunnen brengen.

Op 16 december werd Michel Nihoul, een van de verdachten in de Dutroux-affaire, uit de gevangenis ontslagen. De commissie voor voorwaardelijke invrijheidstelling had op 8 december beslist hem voorlopig vrij te laten omdat hij twee derde had uitgezeten van de straf die hij wegens oplichting, verduistering en bedrieglijk bankroet in een andere zaak had gekregen. In de zaak-Dutroux was Nihoul al op 20 januari 1997 bij gebrek aan bewijzen voorlopig vrijgelaten. Zijn vrijlating uit de gevangenis lokte niettemin protest uit, vooral omdat hij in enkele interviews zijn onschuld in de verf zette. Minister van Justitie Verwilghen liet Nihoul op 24 december opnieuw opsluiten omdat hij de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling niet zou naleven. Op 10 januari 2000 bevestigde de commissie haar beslissing en kwam Nihoul opnieuw voorwaardelijk vrij.

Agusta-Dassaultaffaire - Het Hof van Cassatie verwierp op 1 december het cassatieberoep dat Willy Claes, Johan Delanghe, Etienne Mangé, Luc Wallyn en Alfons Puelinckx tegen hun veroordeling (23 december 1998) in de Agusta-Dassault-smoergeldaffaire hadden ingesteld. Het Hof verklaarde het beroep onontvankelijk omdat de wet niet voorziet in een beroepsmogelijkheid tegen een arrest van de verenigde kamers van het Hof van Cassatie. De meeste veroordeelden kondigden aan een verzoekschrift in te dienen bij het Europees Hof van de Rechten van de Mens.

Van der Biest - Het Hof van Cassatie verbrak op 28 april het arrest waarbij Alain van der Biest (PS) in 1998 veroordeeld was wegens wanbeheer op zijn kabinet als minister van Binnenlandse Aangelegenheden in de Waalse gewestregering (1990-1992). Volgens Cassatie waren de regels over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van ministers niet nageleefd.

XI. De evolutie in de politieke partijen

Het partijleven stond in 1999 grotendeels in het teken van de voorbereiding van de parlementsverkiezingen van 13 juni, die in enkele partijen meer dan de gebruikelijke spanningen veroorzaakte, en van de nasleep ervan, meer bepaald de vervanging van verscheidene partijvoorzitters.

VLD - Het partijbestuur van de Vlaamse Liberalen en Democraten (VLD) besliste op 6 januari eenparig, op schriftelijk verzoek van partijvoorzitter Guy Verhofstadt, Leo Goovaerts van de kandidatenlijst voor de senaatsverkiezingen van 13 juni te schrappen en uit het partijbestuur te zetten. Goovaerts, die tegelijk lid was van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, het Vlaams Parlement en, als gemeenschapssenator, de Senaat, en van 1989 tot 1997 penningmeester van de liberale partij was geweest, had de vierde plaats op de senaatslijst gekregen. In een interview met *Gazet van Antwerpen* (4 januari) had hij andermaal kritiek geuit op het beleid van Verhofstadt en diens leiderschap betwist, door te pleiten voor "een humanistisch liberalisme" waarvan VLD-ondervoorzitter Rik Daems volgens hem de belichaming was. Verhofstadt zei op een persconferentie dat de VLD "iemand die aan de lopende band own-goals maakt" kon missen. Goovaerts zei dat zijn woorden in de krant "verdraaid" en "aangedikt" waren. Opmerkelijk was dat Guido Tastenhoye, de journalist van *Gazet van Antwerpen* die het interview had afgenomen, op 11 januari aankondigde dat hij de derde, verkiesbare plaats zou krijgen op de Antwerpse kamerlijst van het Vlaams Blok. Volgens *De Standaard* (11 januari) had hij na de persconferentie van Verhofstadt op 6 januari aan collega's gezegd dat "de rechtervleugel van de Vlaamse liberalen in Brussel openligt voor

het Vlaams Blok". Goovaerts zei klacht te zullen indienen tegen Tastenhoye, die hij ervan beschuldigde met het oog op de verkiezingen in Brussel een partijpolitieke val te hebben opgezet, maar van die klacht werd naderhand niets meer vernomen.

Op 12 juli wees het partijbestuur van de VLD Karel de Gucht als waarnemend voorzitter aan, in opvolging van Guy Verhofstadt die tot eerste minister was benoemd. De keuze voor De Gucht was een verrassing, omdat hij algemeen getipt werd als minister van Economie in de Vlaamse regering. Voor het voorzitterschap was eerst aan Marleen Vanderpoorten gedacht, maar die weigerde het aangeboden mandaat. Op 22 november werd De Gucht, zoals verwacht, tot effectief voorzitter verkozen. Hij haalde het met 68,1% van de 20.365 uitgebrachte stemmen van acht andere kandidaten, onder wie kamerlid Geert Versnick, die op de valreep had gekandideerd om de VLD-leden de kans te geven "zich echt in eer en geweten uit te spreken" en 29,2% van de stemmen kreeg. De zeven overige kandidaten waren weinig bekende partijleden. Van de leden nam 27% aan de verkiezingen deel.

Op 20 februari overleed, op 77-jarige leeftijd, minister van Staat Frans Grootjans. Hij was voorzitter van de PVV (1973-1977) geweest, twee keer minister (1966-1968 en 1985) en voorzitter van de Vlaamse Raad (1985-1987).

CVP - Bij de Christelijke Volkspartij (CVP) liep de samenstelling van de lijsten voor de parlementsverkiezingen van 13 juni niet van een leien dakje. Op 10 februari meldde *Het Laatste Nieuws* dat Leo Delcroix, die lid was van het Vlaams Parlement en tevens gemeenschapssenator, geen kandidaat zou zijn. Officieel heette het dat de CVP vreesde dat enkele 'affaires' die Delcroix achtervolgden, tijdens de campagne gebruikt zouden worden om de partij te beschadigen. Later zou Delcroix toegeven dat het ACW-Limburg zijn veto had gesteld tegen zijn kandidatuur. Van CVP-voorzitter Marc van Peel had hij "harde garanties" gekregen om tot senator te worden gecoöpteerd, maar die garanties konden als gevolg van de slechte verkiezingsuitslag, die de CVP maar recht gaf op één coöptatiemandaat waarvoor er zestien kandidaten waren, niet worden gehonoreerd.

Op 18 februari meldde de VRT dat niet Wilfried Martens maar Miet Smet de CVP-lijst voor de Europese verkiezingen zou trekken. Geruchten in die zin deden al langer de ronde. Martens, die in 1994 op de tweede plaats stond na Leo Tindemans, die deze keer geen kandidaat meer was, had in enkele interviews als voorzitter van de Europese Volkspartij (EVP) en fractieleider van de EVP in het Europees Parlement aanspraak op de eerste plaats gemaakt. In een mededeling bevestigde hij op 19 februari dat "het poll-comité van de CVP, bestaande uit vertegenwoordigers van de standen, gisteren mevrouw Smet aangewezen heeft tot lijsttrekker voor de Europese verkiezingen. Het heeft mij verwezen naar de tweede plaats. De CVP breekt daardoor met een lange traditie van steun aan haar mensen die leiding geven aan de christen-democratie in de Europese Volkspartij. Indien het algemeen partijbestuur van de CVP deze beslissing bekrachtigt, zal ik geen kandidaat zijn. Ik zal dan de gelegenheid hebben de werkelijke reden van deze gang van zaken te verduidelijken", aldus Martens.

Nadat een ultieme poging van Van Peel om Martens ervan te overtuigen genoeg te nemen met de tweede plaats mislukt was, keurden op 23 februari het partijbureau unaniem en het partijbestuur met 77% van de stemmen de lijstvolg-orde goed die Van Peel voorstelde. Martens werd van de lijst geschrapt, waardoor Marianne Thyssen op de tweede en Johan van Hecke op de derde plaats kwamen, en Boerenbond-kandidaat Jacques van Oustrive de in principe verkiesbare vierde plaats kreeg.

Op een druk bijgewoonde persconferentie zei Martens op 25 februari ervan overtuigd te zijn dat hij "een prijs betaalt" voor zijn beslissing Forza Italia te hebben opgenomen in de EVP-fractie in het Europees Parlement. Dat besluit was indertijd bij CVP-voorzitter Van Peel en premier Dehaene in slechte aarde gevallen. Daarnaast zei Martens "dat bepaalde kopstukken van de CVP" hem al tien jaar trachten politiek te beschadigen, onder meer door hem als enige verantwoordelijk te stellen voor de ontsporing van de staatsschuld. Hij noemde desgevraagd de gebroeders Herman en Eric van Rompuy. Ten slotte zei Martens dat sommigen het hem kwalijk namen dat hij gescheiden en hertrouwd was, en vader van een tweeling was geworden.

Op 14 juni, daags na de parlementsverkiezingen, zette Jean-Luc Dehaene een stap opzij om de verantwoordelijkheid van de nederlaag op zich te nemen en de partij "een nacht van de lange messen of een vadermoord" te besparen. De CVP-Jongeren drongen erop aan dat ook partijvoorzitter Marc van Peel, wiens ambts-termijn tot december liep, zijn verantwoordelijkheid zou nemen en in september zijn mandaat zou neerleggen. Van Peel wees de eis in eerste instantie af, maar op 23 augustus schreef *Gazet van Antwerpen* dat hij geen kandidaat zou zijn voor een nieuw mandaat en een week later, op 30 augustus, besliste het partijbureau de voorzittersverkiezingen te vervroegen. Nog diezelfde dag diende Stefaan de Clerck, die na de verkiezingen van 13 juni fractieleider in de Kamer was geworden en op de steun van de partijtop kon rekenen, zijn kandidatuur voor het voorzitterschap in. Hij zei de CVP te zullen omvormen van een gezinspartij tot een familiepartij en vooral aandacht te zullen hebben voor "de kwaliteit van het samenleven" en "het menselijk surplus". Er meldden zich geen tegenkandidaten. Op het congres van 9 oktober werd bekendgemaakt dat De Clerck in de schriftelijke verkiezingen de steun had gekregen van 21.059 leden; er waren 788 tegenstemmen en 113 blanco of ongeldige stemmen. De CVP telde ongeveer 112.000 leden.

Op 30 augustus bevestigde het CVP-bureau unaniem in geen enkel geval te zullen samenwerken met het Vlaams Blok en geen politieke afspraken te zullen maken met die partij, laat staan er coalities mee te vormen. Wie zich niet aan die regel zou houden, zou uit de partij worden gezet. Het standpunt kwam er nadat Herman Suykerbuyk in een analyse van de verkiezingen van 13 juni (waaraan hij wegens het bereiken van de leeftijdsgrens niet meer had deelgenomen) vraagtekens had geplaatst bij het 'cordon sanitaire' rond het Blok, en in de nasleep daarvan enkele parlementsleden hadden gezegd coalitievorming met het Blok niet bij voorbaat te willen uitsluiten.

SP - Voorzitter Fred Erdman van de Socialistische Partij (SP) bevestigde op 11 januari dat Frank Vandenbroucke, die zich in 1997 tijdelijk uit de politiek had teruggetrokken om in Oxford te werken aan een proefschrift over de sociale zekerheid in Europa, de lijst voor het Europees Parlement zou aanvoeren.

In een 'open brief' in *De Standaard* (24 februari) vroegen acht vertegenwoordigers van de linkerzijde in de SP (Lode Hancké, Jef Sleenckx, Lode van Outrive, Luc Huyse, Rita Mulier, Koen Raes, Brigitte Raskin en Johan Bijttebier) aan de partijtop "openheid van zaken" over de Agusta-Dassaultaffaire. Zij zeiden geen geloof te hechten aan het "vals verhaal" dat Etienne Mangé op eigen houtje 50 miljoen frank smeergeld van Agusta had aangenomen, en wilden weten welke federaties en mandatarissen onrechtmatig verkregen geld hadden ontvangen. Het artikel zette kwaad bloed aan de partijtop. Op het congres van 27 maart haalden Erdman en Louis Tobback fel uit naar het groepje "gefrustreerde politici en wetschappers". Tobback vergeleek Hancké met "een kreupel paard". De auteurs

werden onder druk gezet en zagen, in tegenstelling tot wat zij hadden aangekondigd, van verdere actie af. Hancké, die kamerlid en gemeenteraadslid was geweest, deelde op 1 april mee dat hij niet langer kandidaat wenste te zijn bij de verkiezingen van 13 juni en de actieve politiek verliet.

Na de verkiezingen besliste het SP-bureau het congres op 16 oktober bijeen te roepen om een nieuwe voorzitter te installeren, in opvolging van Fred Erdman die in april 1998 had aanvaard het voorzitterschap van Louis Tobback tot na de parlementsverkiezingen van juni 1999 over te nemen. Volgens persberichten zou het partijbureau op 30 augustus nagaan of er consensus kon worden gevonden over een "jonge, frisse, vrouwelijke kandidaat"; in het andere geval zou Steve Stevaert of Johan vande Lanotte het voorzitterschap opnemen. Op 25 augustus meldde de VRT-radio dat de partijtop Patrick Janssens als kandidaat-voorzitter zou voordragen. De 43-jarige Janssens was directeur van het reclamebureau BBDO en werkte sinds 1992 als adviseur mee aan de verkiezings- en andere politieke campagnes van de SP. Zijn verrassende kandidatuur werd in de pers, maar ook in de partij sceptisch onthaald. Bij de SP was er ook kritiek op de manier waarop de partijtop, via een lek, haar kandidaat naar voren had geschoven vóór de bijeenkomst van het partijbureau van 30 augustus. Janssens hield zijn antwoord op het aanbod enkele dagen in beraad, tot hij zich op 3 september "na rijp beraad en een goed gesprek met de Jong-Socialisten" formeel kandidaat stelde. Hij zei dat de SP over twaalf jaar opnieuw 24% van de stemmen zou moeten krijgen, het cijfer dat zij twaalf jaar eerder, bij de verkiezingen van 1987, had behaald. Twee mogelijke tegenkandidaten, Yves Grouwels en Roger Paulussen, slaagden er niet tegen 13 september de statutair vereiste steun te verwerven van tien partijafdelingen die samen ten minste 5.000 leden hebben. Op het congres van 16 oktober werd Patrick Janssens officieel als partijvoorzitter geïnstalleerd. Hij had de steun gekregen van 29.280 (81,6%) van de bijna 36.000 leden (op 78.000) die aan de schriftelijke verkiezingen hadden deelgenomen; er waren 4.530 tegenstemmen en 2.064 onthoudingen.

VU - Bij de Volksunie veroorzaakte de deelname aan de Vlaamse regering verdeeldheid in de partij. Op het congres, dat op 10 juli bijeenkwam, waren er, naast 161 ja-stemmen, 86 stemmen tegen regeringsdeelname en 12 onthoudingen. Na het congres kwam de partijraad bijeen om te beraadslagen over het verzoek van Bert Anciaux een afwijking van de statuten te krijgen om minister te kunnen worden. Volgens de statuten kan een partijvoorzitter pas twee jaar na zijn aftreden minister worden. Anciaux was tot november 1997 algemeen voorzitter van de Volksunie geweest. Van de 129 partijraadsleden stemden er maar 66 met de afwijking in, te weinig voor de vereiste tweederde meerderheid; er waren 56 tegenstemmen, zes onthoudingen en één blanco-stembrief. Anciaux was zwaar aangeslagen door de uitslag, waarin waarnemers een afkeuring zagen van zijn nogal wispelturig gedrag. Anciaux had vóór de verkiezingen ontkend een ministerportefeuille te ambiëren en zich kandidaat gesteld voor het Europees Parlement "om meer tijd te hebben voor zijn gezin".

De verhoudingen tussen de Volksunie en de vernieuwingsbeweging ID21, die als VU&ID-alliantie aan de parlementsverkiezingen hadden deelgenomen, bleven na 13 juni problematisch. Van VU-zijde werd aangedrongen op een verregaande integratie, maar bij ID21 werd de onafhankelijkheid van de vernieuwingsbeweging beklemtoond en was men enkel tot "intense samenwerking" bereid. Daar kwam bij dat een groep in de Volksunie, ook aan de partijtop, haar twijfels over de electorale meerwaarde van de alliantie met ID21 niet onder stoelen of banken stak. Op een bijeenkomst van de VU-fracties en het partijbestuur, tijdens

het weekeinde van 25-26 september, leidde het debat over de relatie met ID21 niet tot duidelijke conclusies. Tijdens die bijeenkomst werd beslist het door de VU gefinancierde weekblad *WJ* op te doeken, maar de partijraad kwam enkele weken later van die beslissing terug.

Met een meerderheid van 57% keurde de partijraad van de Volksunie op 13 november een nota goed over een "volwaardige, operationele" samenwerking met ID21 op het gemeentelijke, arrondissementele en landelijke niveau. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 zouden overal VU-ID-lijsten worden ingediend. Op nationaal niveau zou een alliantiebestuur met vertegenwoordigers van de VU-geledingen en van ID21 beraadslagen over actualiteitsgebonden politieke standpunten en de algemene politieke strategie. Als er geen consensus wordt gevonden, kunnen VU en ID21 hun tendensrecht uitoefenen. ID21 keurde op 24 november een niet geheel gelijklopende versie van de nota goed.

De partijraad van de Volksunie besliste op 14 oktober de algemeen voorzitter voor het eerst door de leden te laten verkiezen. Voorzitter Patrik Vankrunkelsven maakte meteen duidelijk dat hij kandidaat was voor een nieuwe ambtstermijn. Op 15 november, de dag waarop de kandidaturen werden afgesloten, stelde ook kamerfractie leider Geert Bourgeois zich kandidaat. Hoewel hij weigerde zich de tegenkandidaat van Vankrunkelsven te noemen, werd hij in de media als dusdanig beschouwd, onder verwijzing naar het feit dat hij zich in juli op het partijcongres tegen deelname aan de Vlaamse regering had gekant en dat hij kritisch stond tegenover de samenwerking met ID21. De schriftelijke verkiezingen begonnen half december. Het resultaat zou op 15 januari 2000 worden bekendgemaakt. Ophef veroorzaakte de 'open brief' die oud-voorzitter en minister Bert Anciaux op 19 december tot de beide kandidaten richtte en waarin hij Bourgeois scherp op de korrel nam, die "de 3% (jongste opiniepeilingen) van onze bevolking [volgt] die wakker ligt van de Vlaamse natievorming". Het initiatief van Anciaux werd unaniem veroordeeld, ook door Vankrunkelsven.

Agalev - Op een 'planningscongres' op 23 oktober werd Jos Geysels voor vier jaar tot politiek secretaris van Agalev aangewezen; Luc Lemiengre bleef partijsecretaris. Geysels had medio 1998, na diens overlijden, Wilfried Bervoets als politiek secretaris opgevolgd. Het congres keurde een beleidsnota goed, waarin stond aangegeven hoe Agalev zich verder wilde professionaliseren om uit te groeien tot een middelgrote partij.

PS - De ca. 104.000 leden van de Parti Socialiste konden op 8 en 9 oktober voor het eerst rechtstreeks hun voorzitter aanwijzen. Voor de opvolging van Philippe Busquin, die lid van de Europese Commissie was geworden, waren er vier kandidaten: de Waalse minister-president Elio di Rupo, senator Anne-Marie Lizin, Europees parlementslid Jean-Maurice Dehousse en Michel Villan, een socioloog uit Namen. Aan de verkiezingen, waarvoor in de Waalse en Brusselse gemeenten ca. 300 stembureaus geopend waren, namen 40.258 PS-leden deel. Di Rupo kreeg 28.208 stemmen (71,4%), Lizin 6.673, Dehousse 2.923 en Villan 1.706. Di Rupo zei dat hij tot 1 mei 2000 minister-president van Wallonië zou blijven.

PSC - In het vooruitzicht van zijn benoeming tot voorzitter van de Europese Investeringsbank, nam Philippe Maystadt na de parlementsverkiezingen ontslag als voorzitter van de Parti Social Chrétien. Zoals bij zijn aantreden in juni 1998 was afgesproken, droeg hij, op 23 oktober, het voorzitterschap over aan ondervoorzitster Joëlle Milquet. Het was de eerste keer dat een christen-democratische partij in België een vrouw als voorzitter kreeg.

PRL - Het partijbureau van de Parti Réformateur Libéral (PRL) wees op 16 juli Europees parlamentslid Daniel Ducarme tot interim-voorzitter aan, in opvolging van Louis Michel die vice-premier en minister van Buitenlandse Zaken was geworden in de federale regering. Als enige kandidaat werd Ducarme op 20 november tot effectief PRL-voorzitter verkozen. Hij kreeg 13.354 stemmen; er waren 849 tegenstemmen en 97 onthoudingen. Van de partijleden had ongeveer 37% aan de verkiezing deelgenomen.

Ecolo - Bij Ecolo draaiden de reguliere verkiezingen voor een nieuw federaal secretariaat uit op een strijd tussen 'fundamentalisten' en 'realisten'. De kandidatenploeg van de 'fundi's' bestond uit Philippe Defeyt, de fractieleider in het Waals Parlement, Brigitte Ernst en Jacques Baudouin; zij behoorden alle drie tot de 40 procent partijleden die in juli tegen regeringsdeelname hadden gestemd. Aftredend secretaris Jacky Morael, die voor de regeringsdeelname had geijverd, kondigde op 29 oktober verrassend aan om persoonlijke redenen geen kandidaat meer te zijn voor een nieuwe ambtstermijn. Voor de 'realo's' stelden zich Daniel Burnotte, Marie-Thérèse Coenen en Philippe Henry kandidaat; zij konden rekenen op de steun van het partijapparaat. De algemene vergadering verkoos op 28 november het trio Baudouin-Defeyt-Ernst met 55,68% van de stemmen tot federaal secretarissen. Zij kondigden aan het beleid van de regering kritisch te zullen volgen.

PNPb - Marc Similon bevestigde op 6 januari dat hij, zoals hij er eind 1998 mee had bedreigd, op de statutaire vergadering in maart ontslag zou nemen als voorzitter van de Partij voor een Nieuwe Politiek (PNPb) die Paul Marchal in 1998 had opgericht. Op zijn maandelijks vergadering stemde het PNPb-bestuur op 7 januari Similon als voorzitter weg en stelde het ondervoorzitter Marchal tot waarnemend voorzitter aan. Nadat de PNPb bij de parlementsverkiezingen van 13 juni maar matig had gescoord, kondigde Marchal in *Het Belang van Limburg* (25 september) aan zijn politieke activiteiten stop te zetten.

Dissidente PNPb'ers die zich eind 1998 van de partij hadden afgescheurd, richtten op 8 januari officiële de Union Démocratique-Democratische Unie (UDDU) op. Michel Peeters werd tot voorzitter aangewezen.

Vivant - Met 123 stemmen tegen vier, bij zes onthoudingen, werd Roland Duchâtelet op 29 oktober tot voorzitter herkozen van Vivant, de partij die ijvert voor een basisinkomen voor iedereen.

VVP - Het partijbestuur van de Vlaamse Volkspartij (VVP) deelde op 9 april mee, dat het beslist had wegens gebrek aan financiële middelen niet aan de parlementsverkiezingen deel te nemen en om die reden de partij te ontbinden. De VVP was in 1993 opgericht door VU-leden die misnoegd waren over de steun van de partij aan het Sint-Michielsakkoord. Bij de kamerverkiezingen van 1995 had zij 8.480 stemmen behaald.

RWF - Op 27 november werd in Charleroi het Rassemblement Wallonie-France opgericht. De partij van stichter-voorzitter Paul-Henry Gendebien ijvert voor de aanhechting van Wallonië bij Frankrijk.

Partijfinanciering - In een advies aan de parlementaire commissie die de verkiezingsuitgaven controleert, zei de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer op 8 maart dat lijsten van personen die geld schenken aan een partij niet mogen worden gepubliceerd. Partijen zijn wettelijk verplicht gif-

ten van meer dan 5.000 frank aan te geven bij de parlementaire controlecommissie. Tijdens een discussie over de financiering van "racistische partijen" had Ecolo-kamerlid Olivier Deleuze ermee gedreigd de lijst met donateurs van het Vlaams Blok bekend te maken.

Varia - De voorzitters van de PS, de PRL-FDF, de PSC en Ecolo stelden op 1 april een 'Code de bonne conduite entre partis démocratiques' voor, waarin zij er zich toe engageerden op geen enkele manier samen te werken met extreem-rechtse partijen. De gedragscode is een nadere uitwerking van het 'Charter van de democratie' dat de vier partijen in 1993 ondertekenden.

Bijlage: Samenstelling van de federale regering ¹³

Eerste minister: Guy Verhofstadt (VLD)

Vice-eerste minister en minister van Werkgelegenheid: Laurette Onkelinx (PS)

Vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken: Louis Michel (PRL)

Vice-eerste minister en minister van Begroting, Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie: Johan vande Lanotte (SP)

Vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer: Isabelle Durant (Ecolo)

Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu: Magda Aelvoet (Agalev)

Minister van Binnenlandse Zaken: Antoine Duquesne (PRL)

Minister van Sociale Zaken en Pensioenen: Frank Vandenbroucke (SP)

Minister van Ambtenarenzaken en Modernisering van de Openbare Besturen: Luc van den Bossche (SP)

Minister van Landsverdediging: André Flahaut (PS)

Minister van Landbouw en Middenstand: Jaak Gabriëls (VLD)

Minister van Justitie: Marc Verwilghen (VLD)

Minister van Financiën: Didier Reynders (PRL)

Minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties: Rik Daems (VLD)

Minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek: Rudy Demotte (PS)

Staatssecretaris voor Buitenlandse Handel, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken: Pierre Chevalier (VLD)

Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken: Eddy Boutmans (Agalev)

Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, toegevoegd aan de minister van Mobiliteit en Vervoer: Olivier Deleuze (Ecolo)

Regeringscommissaris belast met de dioxineproblematiek, toegevoegd aan de eerste minister: Freddy Willockx (SP) ¹⁴

Regeringscommissaris belast met de administratieve vereenvoudiging, toegevoegd aan de minister van Ambtenarenzaken en Modernisering van de Openbare Besturen: Anne André-Léonard (PRL) ¹⁵

Regeringscommissaris belast met het grootstedenbeleid, toegevoegd aan de vice-eerste minister en minister van Werkgelegenheid: Charles Picqué (PS) ¹⁶

¹³ Koninklijk besluit van 12 juli 1999 (*Belgisch Staatsblad van 13 juli 1999*, tweede uitgave)

¹⁴ Koninklijk besluit van 20 juli 1999 (*Belgisch Staatsblad van 23 juli 1999*)

¹⁵ Koninklijk besluit van 20 juli 1999 (*Belgisch Staatsblad van 27 juli 1999*)

¹⁶ Koninklijk besluit van 22 juli 1999 (*Belgisch Staatsblad van 27 juli 1999*)